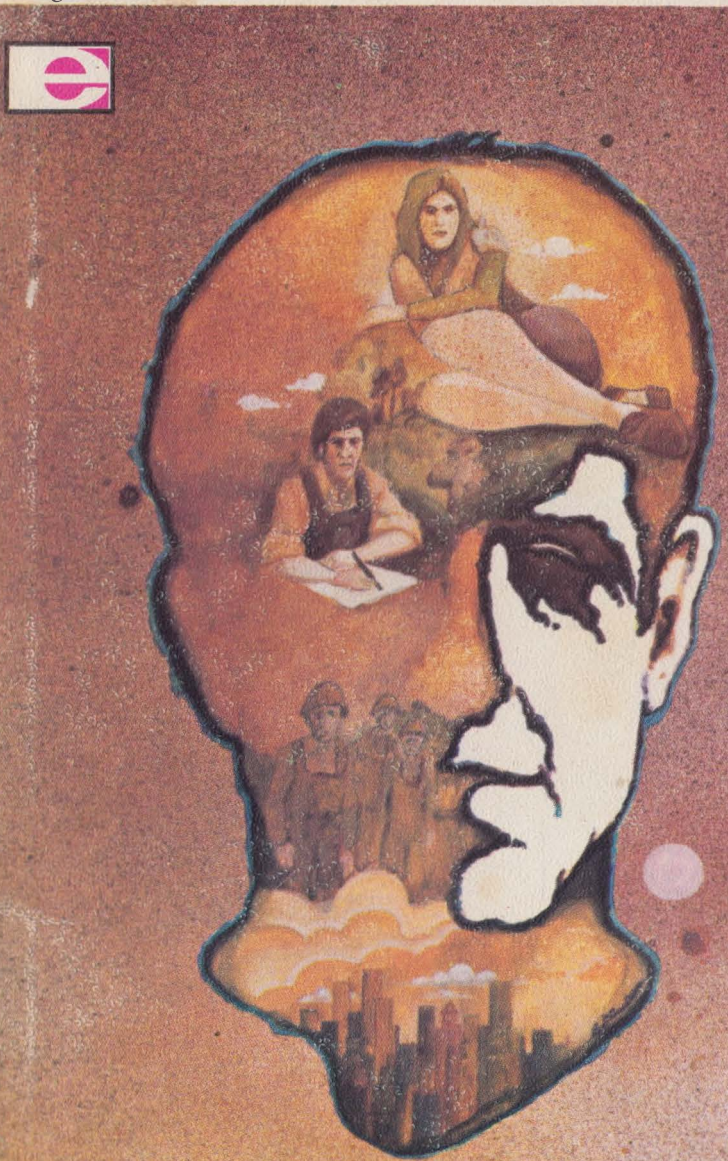
gurbet yavrum

roman

aysel özakın

128

128

ÖZAKIN GURBET YAVRUM

gurbet, yavrum
roman
aysel özakın

e yayınları genel dizi : 128

ANKARA CADDESİ 13
TELEFON: 26 81 42
NARLIBAHÇE SOKAK 19/3
TELEFON: 27 87 20
İSTANBUL

AYSEL ÖZAKIN

Son yıllarda çeşitli dergilerde yayımlanan hikayeleriyle ilgi çeken ve 1974 Sabahattin Ali Hikaye Yarışması'nda «Küçük Şehrin Soğuk Geceleri» adlı eseri «En başarılı hikaye» olarak nitelendirilip ödüllendirilen Aysel Özakın, 1942 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de yaptı; 1963'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca bölümünü bitirdi. Çeşitli liselerde öğretmenlik ve Gazi Eğitim Enstitüsünde asistanlık yapan Özakın, şimdi İstanbul Eğitim Enstitüsünde öğretim görevlisidir.

Özakın, yalınlığı, sadeliği ve Türkiye toplumunun çelişkilerini rahat ve incelikli bir üslupla vurgulamasıyla seçkinleşen hikayelerinde olduğu gibi, bu ilk romanı **Gurbet, Yavrum**'da da kişiyi son yılların toplum sürecindeki yerine oturtuyor, kişinin bu süreçteki işlevini vurguluyor.

GURBET, YAVRUM..

GURBET, YAVRUM aysel özakın'ın romanı ● yayın hakları: e yayınları 1975 ● kapak: kenan dimetoka ● dizgi-baskı: üçler matbaası, dizgi düzeni: 10/12 sorbon, linotype ● kapak filmi: ebru grafik ● kapak baskısı: arofis basımevi ● cilt: özacar ciltevi ● *e yayınları ankara caddesi 13* telefon *26 81 42 narlıbahçe sokak 19 kat 3-4* telefon *27 87 20* istek ve yazışmalar için kısa adres *e yayınları posta kutusu 12 İstanbul* ● birinci baskı: temmuz 1975 ●●●

AYSEL ÖZAKIN

GURBET, YAVRUM..

ROMAN
E YAYINLARI

GENEL DİZİ

Yalım'a

BİR

Babam altı yıldır Kanada'da. Yetmişine merdiven dayadı. Ölümden hiç söz etmeyen yalnız bir adam. Kardeşlerim kaç kere mektup yazıp: «Dön, bu yaşta oralarda ne işin var?» dediler. Babam umursamadı. Onlara keyifli hallerini gösteren renkli fotoğraflar ve birkaç satırlık mektuplar, kartpostallar yolladı.

En uzun mektuplarını bana yazdı. Bana geçmişini anlatmasını istedim. Babamı yıllardır bir roman kahramanı olarak düşünüyordum. Bu düşüncem onu da sevindiriyordu. Beni dünyada kendisini anlayacak tek insan olarak görüyordu. Savaş yıllarına uzanan anılarından başlayarak, hızlı, yüklü, öfkeli hayatını anlattı bana. Ben de ona Türkiye'deki değişmeleri, sıkıyönetimi anlattım. İşten uzaklaştırıldığımda, karışık günlerde babam: «Kızım geçecek, iyi günler gelecek,» sözleriyle, inanç ve sevgi üzerine yazdığı be-

ceriksiz şiirleriyle, yolladığı dolarlarla bana destek olmaya çalıştı.

Annem iki ay önce, ağabeyimin evinde, babamın adını anmadan öldü. Bunu babama yazamadık. Babamdan ucuz uçak seferleri için bir bilet istedim. Kardeşlerim: «Alıştıra alıştıra söylersin» dediler.

Okyanus'un üzerinden geçtik. Bana hep karların çevirdiği ıssız gölleri ve içi kürklü eldivenleri düşündüren bu uzak ülkede babamı bulacağım için buruk bir sevinç duyuyorum. Kanada'nın üstünde, bir çift kumruyu andıran kıtanın kanadındayım.

İKİ

Uçağın kapısından çıkınca kendimi kırmızı, yumuşak parlak bir halıyla döşeli uzun bir koridorda buldum. Şaşırdım. Basamaklardan inilmedi. Hava alanından geçilmedi. Uçak bizi öylece masallardaki gibi bir halının üstüne boşaltıverdi. Hafif batı müziğinin eşliğinde valizlerimizi aldık. Genç, öğrenci görünüşlü, ciklet çiğneyen ve şarkı mırıldanıyormuş gibi görünen gümrük memurları, bizi yormadan, üzmeden işlemleri tamamlamaya çalıştılar. Kağıtlar doldurulduk. Her yolcunun Kanada'ya geliş nedeni kaydedildi. Teşekkür edildi.

Büyük camlı kapıya doğru yürüdüm. Bastığım, dokunduğum, duyduğum herşey yumuşaktı. Kapı ılık bir esintiyle kendiliğinden açıldı.

Bekleme salonunda sessiz bir kalabalıkla karşılaştım. Bu kadar sarışın insanı bir arada görmemiş-

tim. Güleryüzlüydüler. Taşkınlıkları yoktu. Bakındım. Arandım. Çevremdeki durgunluğun beni de etkilediğini duydum. Heyecanlı değildim.

Birden bu durgun ve herşeyi olağan gören kalabalığın ortasında çok yaşlanmış, saçları sabun köpüğü rengini almış babamı gördüm. Büyüklerinin elinden kaçmış şaşkın bir çocuk gibiydi.

O beni göremedi. Ben de ona hemen yaklaşamadım. Kendi kendime: «Nasıl bu kadar çok yaşlanmış?» diyordum. Ayrılırken saçları kumlu podyaların rengindeydi. Dinç kalmaya kararlı görünürdü. Limon suyu içerdi. Yürürdü, yüzerdi. Jimnastik yapardı.

Alnımda ince bir sızı duydum. Kalabalık buğulanır gibi oldu. Ama ağlamamaya karar verdim. Bu, bana, babama, aramızdaki arkadaşlığa uygun düşmezdi. Kaşları da birer tutam pamuk gibiydi. Küçük kül rengi gözleriyle hâlâ aranıyordu. Kalabalık, renkleri solmuş eski bir tabloyu andırıyordu. Babamsa bu tabloya damlamış bir mürekkep lekesi gibiydi. Şaşkınlığı ve heyecanıyla çevresine aykırıydı.

Gülümsedim. Ona doğru yürüdüm. Birden kollarını açtı. Derin çizgilerle bölünmüş kırmızı yüzü, açık, taşkın bir gülüş oldu. Hoplar gibi atıldı. Bir «Vayy!» döküldü ağzından.

Bana hiç böyle sarılmamıştı. Sevgisini, yakınlığını gizleyen bir babaydı.

Beceriksizce, hatta çekingen öptü yanaklarımdan. Kokusu değişmişti. Eskiden ucuz beyaz zambak kolonyası sürünürdü. İkimiz de çok neşeli görünüyorduk. Kanadalılara hiç benzemiyorduk.

ÜÇ

«Evin çok mu uzak?» diye sordum babama.

«Uzak ya,» dedi.

«Ne kadar taksi parası vereceksin?»

«On üç on dört dolar,»

«Bizim parayla yüz elli lira falan ediyor. Otobüse binseydik.»

Deniz kadar sonsuz görünen bir gölün kıyısından geçiyorduk. Işıklı pencereleriyle bal peteklerine benzeyen gökdelenler yükseliyordu. Kırmızı, eflâtun, sarı, mavi ışıklı reklâm tabelalarının ışıkları göle yol yol akmıştı. Göl canlı renklerle dokunmuş bir kilimi andırıyordu.

«Büyük şehir» dedim babama.

«Kanada çok zengin.»

«Burada da yazları sıcak geçiyor demek.»

«Sıcak tabiî. Yarın senle göle gideriz.»

«Hangi dili konuşuyorsunuz mister?» diye sordu zenci şoför. Babam güldü, göz kırptı bana:

«Japonca» dedi.

Şoför aynadan beyaz dişlerini göstererek güldü:

«Yoo,» dedi, «Japonları tanırım. Yugoslav mısınız?»

Babam şakayı uzatmak istemedi.

«Türk,» dedi, «Biz Türk'üz.»

«Hiç Türk'e raslamamıştım,» dedi şoför, «çalışmaya mı geldiniz?»

Babam, «evet evet» dedi ve konuşmayı kesti. Bana döndü:

«Sen geleceksin diye yeni bir ev aradım. Başvurdum. Bugünlerde cevap alabilirsek taşınırız.»

Şoförü durdurdu babam. Geniş bir bulvardaydık. Üç katlı, sivri çatılı bir evin önündeydik. Babam valizimi kavrayıp tahta basamakları çıkmaya başladı. Köhne bir yapıydı. İkinci katta bir odanın kapısını büyük bir anahtarla zorlukla açtı.

Babamın eski odası da böyleydi, İzmir'deki..

Duvarları nemli, toprak kokulu, loş odasında tahtadan tek kişilik bir yatağı vardı ve üstüne hep çiçekli yorganını örterdi. Yorganı eskirdi ama kullanılırdı. Tahtadan, cilâsız bir de masası vardı. Masasının üstünde yazı makinası, kolonya şişesi ve kendimi bildim bileli tanıdığım, üstü işlemeli, kararmış gümüş tası bulunurdu. Gıcırdayan iskemlesi... Yatağının altında da takunyaları, pabuçları, daha sonraları kara terlikleri... Sonra mahalle değiştirdik. Ev değiştirdik. Ama babamın odasının kokusu, eşyaları, eşyalarının loşluğu değişmedi. Annemse onun odasını

çoğu zaman unutmuş görünürdü. Böylece babam hep yalnız yaşar gibiydi.

Odaya girerken, babamın odasının burada da bolluktan payını alamadığını, o eski, dağınık, yalnız, terkedilmiş ama herşeye karşın şakacı özelliğini sürdürdüğünü düşündüm. Benim için yeni bir yatak almıştı. Üstüne de tüylü ve pembe bir battaniye örtmüştü.

Babama rakı getirmiştim, yüzük, kolonya, meyan kökü, ince bulgur, bakırdan küçük çarıklar ve istediği kitapları...

Kitapları yatağının altındaki bavuluna yerleştirirken:

«Kitap bitince, elimde okunacak kitap kalmayınca uykularım azalıyor, dedi. Bu yüzden bir kitabı iki üç defa okuyorum. Yolladığın kitaplar buraya üç dört ayda ancak ulaşıyor.»

Babamın eğilmiş sırtına bakarken, çok yalnız olduğunu anladım.

Kitap dolu bavulunu kapatıp doğruldu. Eline rakı şişesini aldı, ışığa doğru kaldırdı:

«Yarın bana şöyle aslan gibi bir meze hazırla. Bostana yap. Çiğköfteyi de ben yoğururum. Mutfağın önündeki balkona kurarız sofrayı, anasını satıyım! Özlemişim be!»

Gülerek baktım ona. Bana eskisinden daha yakın davranışı, arkadaş gibi davranma isteği beni sevindirdi.

«Yaprak varsa sarma da sarayım» dedim.

«Buluruz Ermeni'den» dedi.

DÖRT

Otuz saattır yollardaydım. Başımı yastığa koydum. Yorgun, dağınık bir sevinç duydum. Babam başucundaki ışığı yakmış, başını duvara dayamış, getirdiğim kitaplardan birini açıp okumaya başlamıştı. Benim daldığımı sanıyordu. Kıpırdamadan, yarı aralık gözlerle süzüyordum onu. Beyaz atletiyle yatıyordu. Göğsündeki kıllar, ışıkta gümüş teller gibi parlıyordu. Gür kaşları birer demet gölge düşürüyordu yanaklarına. Sağlıklı görünüyordu. Daha uzun süre yaşayabileceğine, geri dönebileceğine, bir kitapçı dükkânı açabileceğine ve gençlerle tartışabileceğine inandım. Acılarını hep tasarılarıyla geçiştirmiş, hayatın değişen her yüzünü sevmeye çalışmış inançlı bir adamdı babam. Bana mektuplarında çocukluk ve gençlik günlerinde etkilendiği olayları anlatmıştı. Oysa daha önceleri çok az sözederdi geçmişinden.

Altmış sekiz yaşında ve yabancı bir ülkede kendini uzun uzun dinlemiş ve dünyada hiç değilse bir kişiye kendini ve hayatını bütünüyle anlatmak istemişti. Beni seçmişti. Bana açılmak istemişti. Ben de onu anlamaya çalıştım.

Hayatı boyunca çok şey olmak çok şey yapmak istedi babam. Aydın din adamı, yazar ve ülkücü bir köy öğretmeni olmayı denediği günleri anımsıyorum. Neden her giriştiği iş yarım kaldı? Neden babam bütün cesaretine karşın ne iyi bir toplumcu ne de huzurlu bir aile babası olamadı? İsteklerinin büyüklüğü ve uğradığı başarısızlıkların arasındaki uçurum yüzünden annem, dayılarım, teyzelerim alaya aldı onu. Annem her fırsatta ona, tüccar, profesör, doktor olmuş arkadaşlarını örnek olarak gösterdi. Bunu da hep kendisine yazık olmuş, mutsuz, fedakâr bir kadın tavrıyla yaptı. Bütün kavgalarının sonunda: «Ne beni, ne de çocuklarını düşündün. Ne çekiyorsak senin beceriksizliğinin yüzünden çekiyoruz» derdi. Babamsa annemin bu yinelenen, alçak sesle sinsice söylenmiş suçlamalarının karşısında çok taşkın bir öfkeye kapılırdı. Masayı tekmelerdi. İskemleyi alıp yere çalardı. Bazan annemi döverdi de. Annem ise onun saçlarına yapışırdı. Sonra da yere yığılır kalırdı. Boğazından güçlükle soluk alarak boğuluyormuş gibi sesler çıkararak ağlardı. Biz bütün çocuklar sessizce başına toplanırdık. Babama büyük bir kinle, hınçla bakardık. Babam birden durulur, kolonya şişesini alır, annemin alnını, bileklerini ovar ve öfkesinden caymış bir sesle: «Semiha, kızım kendine gel Semiha» derdi. Bu sahneler hepimiz tek bir odada yaşarken tekrarlanırdı.

Babam yeni bir türkçe kitap okumaya çok susamış. İnce dudakları sımsıkı kapalı, başını kaldırmadan, benden yana bakmadan okuyor. Gelmekle, ona kitap getirmekle ne iyi ettim!

BEŞ

Uykuyla uyanıklık arasında duyduğum çan sesleri bir an beni düşten gerçeğe, gerçekten düşe doğru götürüp getirdi. Kilise çok yakın olmalı. Gözlerimi açtım. Odayı uçuk mavi bir aydınlık doldurmuştu. Şimdi Türkiye'de de akşamdır diye düşündüm. Konak'taki çınarın altında erkekler şakalaşıyor mu? Beyaz bir gülümsemeyi andıran Karşıyaka vapurunun ışıkları yanmış mıdır?

Babam, sırtı duvara dönük, pikeye sarınmış uyuyor. Yastığın rengine yakın saçları dağılmış. Göle gideceğiz. Peki babam ne zamanlar çalışıyor? Hangi işte çalıştığını da bilmiyorum. Mektuplarında kontrol memurluğundan sözetmişti. Annemse onun kapıcı, asansörcü falan olduğunu söylemişti. Babam benden işini gizliyor mu? Büyük tasarılar, ülkücü amaçlar ardında koşup sonra da yabancı bir ülkede bir işçi

bile olamayışını kendine yediremiyor mu? Türkiye'deki son işi bir köyde öğretmen vekilliğiydi. Onu görmeye gitmiştim. Dağların arasında Trakya'da küçük bir köydü. Ayçiçeği tarlaları vardı. Babam bana önce okulunu göstermişti. Çocukların elişlerini, duvar gazetesini... Onlara şiirler okuduğunu söylemişti. Kendi kitaplarıyla bir de köy kitaplığı kurmuştu. Yaşar Kemal'den, Aziz Nesin'den, Orhan Kemal'den, Fakir Baykurt'dan kitapları vardı. Gençlere ise basık tavanlı toprak evinde Nazım'ın şiirlerini okuyordu. Muhtarla imam köylüleri onun aleyhine kışkırtıyordu. Babam gülüyordu. Korkmadığını, mücadeleyi sevdiğini söylüyordu. Yakında kasabada İşçi Partisi örgütünü kurmayı düşünüyordu. Ayçiçeği tarlalarını dolaşmıştık ve bir kavağın dibinde oturmuştuk. «Gençler beni seviyor. Onlara kooperatifçiliği anlatıyorum. Yağlarını aracıya kaptırmamalarını söylüyorum.» demişti. Kooperatifçiliği anlatan bir piyes yazmıştı. Yıl sonunda öğrencilere oynatacaktı. Umutluydu.

O gece köyde kaldım. Akşam, köyün kadınları un çorbası, bulgur pilavı, yoğurt getirdiler bize. Babam kadınların sık sık ona çocuklarıyla yemek yolladıklarını söyledi. Birkaç kez buna engel olmak istemişti. Ama kadınlar böyle yaşlı, yalnız bir öğretmene yemek getirmeyi kendilerine görev sayıyorlardı. «Et, sebze yemiyorlar, hep böyle hamur işleri, bulgur... Usandım, ama gelince geri çeviremiyorum.» diyordu babam. Yemekten sonra birkaç köylü kadın gelip beni evlerine yatıya çağırdı. Yaşlı bir kadınla gittim. Beni karyolasında yatırdı, kendine de yerde bir yatak yaptı. Uyumadan önce şöyle dedi bana:

«Baban burda çok garip. Niye almaz kendine yeni bir karı, rahmetlinin yerine?»

Önce şaşırdım, gülme isteği duydum sonra. Babam annemin öldüğünü söylemişti demek. Karısının burada kendisiyle yaşamaya yanaşmadığını açıklayamamıştı. Pencereden süzülen ay ışığında duvar dibinde yatan kadına baktım. Gözlerini bana dikmişti. Kınalı saç örgüleri yastığa yayılmıştı. Benden aracılık etmemi falan mı bekliyordu? Gençliğinde ölmüştü kocası. Gülümsedim ona.

Sabah uyanınca babamın okuluna gittim. Çocukları bahçeye çıkarmış, jimnastik yaptırıyordu. Kendi de karşılarına geçmiş bir dizinin üstünde, öteki bacağını öne doğru uzatarak çöküp kalkıyordu. Jimnastik dersinin sonunda, onlara türküler söyletti. Çocuklar herşeyi ders ciddiyeti içinde yapıyorlardı. Babamsa onların oyun oynamalarını, neşelenmelerini istiyordu. «Çocuklar iyi gıda alamıyorlar» dedi bana, iç çekerek, kızları okutmaları için köy kahvesinde, köyün erkekleriyle bazan güzellikle, bazan öfkeyle konuştuğunu, ama köylüleri inandırmanın zor olduğunu söylüyordu. Her konuda köylüleri aydınlatmaya çalışıyordu. Hatta et, sebze, meyve yemelerini söylüyordu onlara. Aracıların ağına düşmekten kurtulurlarsa daha iyi yaşayacaklarını anlatmaya çalışıyordu.

Üç ay kadar sonra babam küçük eski valiziyle çıkageldi. Sonuçtan, son başarısızlığından utanıyor gibiydi. Bir gece evi taşlanmıştı. Sonra müfettiş gelmişti.

Vekildi zaten. Attılar onu. Köyden tek başına çıkıp, kasabaya kadar korkmadan yürüdüğünü söylü-

yordu. Her yanı toz içindeydi. Kasabanın parkında oturup dinlenmişti. Bir kutu da bal almıştı bize. «Ama çocuklar söylediğimi unutmazlar. Haklı olduğumu ilerde anlarlar.» diyordu. Bahçeye bakan küçük odaya çeki düzen verip babama dinlenmesini, yerleşmesini, bizimle kalmasını söyledim. Küçük portatif bir masa ayırdım ona. Babam bizde kaldığı sürece her sabah ırmak kıyısında yürüyüşe çıktı. Yanına bir kitap alır, gün ağarmadan yola koyulurdu. Dönüşünde bize doğu yemekleri yapardı. Biz daireden dönünce hazırlanmış bir sofra bulurduk. Babam bir süredir bıraktığı içkiye o günlerde yeniden başladı. Bir akşam, bahçede, bizimle kadeh tokuştururken gideceğini söyledi. Kanada'da çalışmaya gitmiş ve evlenerek yerleşmiş olan ablama kendisini oraya aldırmasını yazmıştı. «Bu defa param olacak,» diyordu, «dönüşümde kitapçı dükkânı açarız, ya da bir tavuk çiftliği kurarız.» Valizini bile değiştirmeden, kendisine güzel, beyaz bir fötr şapka alarak ve İzmir'de, kardeşimin yanında kalan annemi görmeden çıktı yola. Saçları böyle ağarmamıştı daha.

Orada iş bulup, para kazanmaya başlayınca bize yüz dolar yolladı. Bir de bir gökdelenin yanıbaşında çektirdiği renkli fotoğrafını. Sırtında delikanlılar gibi lâcivert bir montgomeri vardı. Gülümsüyordu. Ben «babam dünyayı dolaşıyor» diyerek sevinmiştim.

Birden yatağında döndü. Gözlerini açtı. Geldiğime, odasında olduğuma inanamıyormuş gibi çocuksu bir şaşkınlıkla baktı bana:

«Aa!» dedi, «vay kerata! Ne çabuk uyandın?»

Gülümsedim.

Fırladı yataktan. Dinçliğini kanıtlamak ister gibiydi. Eskiden daracık olan sırtının genişlemiş, her zaman cılız olan kollarının kalınlaşmış olduğunu farkettim.

«İyisin be baba,» dedim, «kendine iyi bakıyorsun.»

«Tabiî ya sağlığımı spora borçluyum. Hadi kalk bakalım birlikte spor yapalım.»

Ben de neşeyle fırladım. Yanında ayakta durdum. Onun yaptığı hareketleri yapmaya başladım. Yere eğilip kalkarken kendimi tutamayıp gülüyordum. Sonra babam köprü kurdu. Ben kuramadım. Yardım etti, yine de gövdemi kaldırmayı başaramadım. Beni alaya aldı.

ALTI

Kapı vuruluyordu. Bastonla vuruluyordu kapı. Ürktüm. Babam gülümsedi:

«Alman karısı» dedi. Anlamadım. Sevgilisi falan mıydı? Babamın öteden beri çapkın olduğunu biliyordum. Annemin en büyük kini bu yüzdendi. Kadınlarla şakalaşmaya bayılırdı. Uzatmalı aşkları da olmuş. Ben on bir yaşındayken babamın kitapları arasında, omuzları geniş ve şişkin, dikdörtgen yakalı, kıvırcık, kabarık saçlı, dudaklarına gül yaprağı yapıştırmış gibi görünen bir kadın fotoğrafı bulmuştum.

«Mürüvvet bu,» demişti annem. «Yeşil gözlü. O da evliydi. Birlikte kaçıp bir süre gizlendiler.»

Fotoğrafı yırtmıştım. Babamın masasının üstüne bırakmıştım. Gece de herkes uyuduktan sonra onun toprak kokulu küçük odasındaki ışığı görüp yanına

inmiştim. Ağlayarak çatmıştım ona. Babam, fotoğrafın parçalarını gülümseyerek atmıştı çöp sepetine. Bana, kimseye göstermediği hoşgörüyü gösteriyordu. Şimdi ben de babama karşı hoşgörülüyüm. Buralarda, bu yaşta bir sevgilisinin olması beni sevindirir.

Kapıyı açtı. Donup kaldım. Bir bacağı alçılı, gözünde, gözlerini çok iri ve buğulu gösteren kalın gözlüğü, çenesi titreyen, babamdan da yaşlı bir kadındı bu. Geveleyerek İngilizce bir şeyler söyledi.

«Okey!» dedi babam, «okey okey!»

Kapıyı kapadı. Bana döndü:

«Kahvaltı bekliyor» dedi. Ben yine anlamamıştım. Açıkladı:

«Eskiden odaları temizlerdi. Bir gün iş sırasında basamaklardan yuvarlandı. Bacağı kırıldı. Hastanede üç ay kaldı. Sıkılmış kaltak. Alçılı bacağıyla hastaneden kaçtı. Döndü, odasına geldi. Kimse ilgilenmiyor. Yalnız hükümet haftada altmış dolar veriyor. İkinci Dünya Savaşında Almanya'dan kaçıp gelmiş iki oğluyla. Oğulları şimdi koca koca herifler. Yalnız hastaneye götürmek için uğradılar. Bir daha da görünmediler. Hastaneye bile gitmemişler. Ben de onu bu durumda görünce ilgisiz kalamıyorum. Kendime hazırladığım yemeklerden ona da götürüyorum. Geçenlerde bana ne dedi beğenirsin? Sen benim boyfrendimsin. He, he dedim ben de. Haline bakmıyor. Pansiyon sakinleri de bana bozuluyorlar. Yardım etme diyorlar. Hastaneye dönsün. İşte burada böyle. Komşular her karşılaşmalarında birbirlerine nazik nazik gülümserler, «Hay» derler, ama şurada ölsen gelip bakmazlar. Burada komşuluk bu.»

«Bizde de komşuluk daha çok yoksul mahallelerde kaldı,» diyorum.

«Orası öyle ama, burada insanlar birbirlerini unutmuş gibi yaşıyorlar. Refahları, garantileri oldu mu dünya umurlarında değil. Böyle hayat olur mu yahu? Her insan kendisi için, yalnız kendisi için yaşıyor. Hem bizde çocuklar ana babalarını böyle unutmazlar.»

«Bizde de devlet unutur» diyorum.

«Öyle,» diyor, babam, «evet, orası öyle, ama...»

Bir süre susuyoruz. Sonra ben gülerek:

«Kadın da senin yardım etmene şaşıyordur,» diyorum, «ya da ondan birşey beklediğini sanıyordur.»

«İşte sevgilisi sanıyor ya,» diyor. «Bütün gün oturuyor yatağına, yanında bastonu, kapısı açık. Ben kapıdan çıktıkça kafasını uzatıyor, her defasında «Haay!» Yani merhaba. Hay diyoruz. Ya sigara isteyecek, ya mektup attıracak, ya kahve isteyecek. Bizde de öyle bir alışkanlık var ki yok diyemiyoruz. Kadıncağıza acıyorum. Çöp gibi fırlatıp atmışlar. Artık işe yaramıyor diye kimseler yüzüne bakmıyor. İnsanın böyle terkedilişi çok kötü. Emekli olunca burada bir gün bile durmam. İnsan yakınlık arıyor.»

YEDİ

Çimenler sıcak. Mayolarımızla uzanıyoruz. Karşımızda göl, durgun, kurşunî. Babamın başında beyaz fötr şapkası. Elinde Türkçe bir roman. Az ötede sevgililer ve beyaz bedenleri yumuşamış, dağılmış, yalnız yaşlılar. Otoyol arabaların hızıyla kükrüyor. Arabalar her yanda. Şehrin bütün damarlarında. Göle yürüyerek gelmiştik. Yayaların sayısı çok azdı. Arabalarının içinde, öfkeyle öndeki arabaları kollayan, yayaları kendilerine engel diye gören sürücüler sıkıntılı görünüyorlardı.

«Baba, İngilizceni ilerlettin mi?»

«Pek sayılmaz. Ahbablık edeceğim kimse yok ki. Pansiyonda Pakistanlı genç bir arkadaş var. Hem okula gidiyor, hem de kapıcılık yapıyor. Bazan oturup onunla konuşuyoruz. Çalışırken de konuşacak kimse olmuyor.»

«İşin ne sahi senin?» diye soruyorum. Babam elindeki kitabı bırakıyor, şapkasını çıkarıyor. Ellerini ensesinde kenetleyerek başını çimenlere koyuyor.

«Valla,» diyor, «sürekli bir işim yok. Bu ara Pinkerton diye bir şirkette çalışıyorum.»

«Ne gibi bir iş?» diye soruyorum.

«Muhafaza memurluğu, kontrol memurluğu gibi bir şey. Nerede ihtiyaç varsa şirket beni oraya gönderiyor.»

«Ne yapıyorsun?»

«Üniversiteye gidiyorum. Bir laboratuarda kocaman bir makinanın başında bekliyorum. Kimse gelip kurcalamasın diye. Yorucu değil. Geceleri gidiyorum. Sen geleceksin diye dün izin almıştım.»

«Ne kadar kazanıyorsun?»

«Haftada yetmiş dolar.»

«Az değil mi?»

«Az ama yaşlıyım diye daha çok kazanç getirebilecek ağır işler vermiyorlar bana.»

İkimiz de göle bakıyoruz. Gölde küçük yelkenliler görüyoruz. Yelkenliler iri martıları andırıyor. Babam:

«Akdeniz kıyılarını gezemediğime yanıyorum,» diyor. «Dönünce hep birlikte gidelim. Muz bahçelerine, Manavgat'a...»

Şehrin elde örülmüş uzun atkıları andıran gökdelenlerine bakıyorum. Babam burada sıkılır. O hep, heyecanlı, yoğun olayları, şakacı arkadaşlıkları, mücadeleleri yaşamış, doğanın yaban ve saf yüzünü sevmiştir. Türkiye'nin doğusundan batısına göç ettiğimizde, kara derili bir arabın parselleyip ucuza sattığı dağa ilk yerleşmeyi göze alan babamdı. Topu topu

iki sandık eşyayla (birinde açlık olasılığına karşı hazırlanmış çörekler, tatlı sucuk, bulgur, pekmez, yağ, ötekinde çamaşırlar, kapkacak ve kitaplar) en büyüğü orta ikide dört çocukla, altmış lira parayla, gelecekten korkmadan, o zamanlar ithalât ve ihracat şehri olma yolunda gelişen İzmir'e bir posta treniyle girmişti babam.

Tutkusunu ve cesaretini hâlâ korumaya çalışan babama bakarken o günleri düşünüyorum.

«Baba,» diyorum, «senin hayatın da roman gibi.»

Babam bana bakıyor. Yüzünde dalgın ve hoşgörülü bir gülümseme beliriyor. Sonra yarı doğrulup arkasındaki ağaca yaslanıyor:

«Yazsana öyleyse,» diyor. «Ben yazamadım. Sen yaz benim romanımı.»

«Yazarım be baba,» diyorum. «Şu buluşmamızı anlatırım. Bana yazdığın mektuplardan yararlanırım, bazı olayları senin ağzından anlatırım. Kendi izlenimlerimi, anılarımı, düşüncelerimi katarım.»

Babam dağdaki evimizin alt katındaki, küçük, loş, nemli odasında çoğu geceler daktilosunun başına geçer saatlarca kamburlaşmış dar sırtıyla şiirler, radyofonik oyunlar yazardı. Ben de yeni yetmeliğimde babama benzemeye karar vermiştim.

Yeni yetmeliğimde en yakın arkadaşım Müjgân'dı. Göğüsleri çok iriydi ve yürürken ellerini çok alımlı bir biçimde sallamayı, kalçasını kıvırtmayı biliyordu. Bense hâlâ kupkuru, direk gibi bir kızdım. Müjgân'ın babası postacıydı. Müjgân keman kaşlı,

kıvırcık saçlı bir şekerci çırağına deli gibi aşıktı. Çırak da onu her gün izliyordu. Yazlık sinemada Müjgân'ın tam arkasına oturmuş, ona karanlıkta bir mektup uzatmıştı. Müjgân elini arkaya uzatıp alacakken, yanındaki babası kapıvermişti mektubu ve oğlanı kolundan tutup zorla karakola götürmüştü. Karakolda saatlarca dövmüşlerdi oğlanı. Babası da evde dövmüştü Müjgân'ı ve onu bir hafta okula yollamamıştı. Ben her akşam Müjgân'a uğruyor ona derslerden sözediyordum. Müjgân bir ara annesi mutfaktayken elime bir mektup tutuşturdu «N'olur!» dedi, «bu iyiliğini ölünceye kadar unutmam. Ver bu mektubu!» Mektubu cebime koyup, heyecan içinde dışarı çıkmıştım. Çok tehlikeli bir iş yapıyormuşum gibi gelmişti bana. Ben henüz aşkı tatmamıştım. Koşarak, soluk soluğa şekerci dükkânına gittim. Şeker alacakmışım gibi içeri girdim ve oğlana veriverdim mektubu. Oğlan da bana bir çikolata verip parasını almadı. Çikolatayı eve götüremezdim, onu alacak kadar param yoktu, evden kuşkulanabilirlerdi. Hemen yedim, sokakta. Kendimi suçlu, ama fedakâr duyuyordum.

O gece gözüme uyku girmedi. Mektupta ne yazılıydı? Ya Müjgân'ın babası benim suç ortaklığımı öğrenip beni anneme, babama, hatta karakola şikâyet ederse halim n'olurdu?

Müjgân ertesi gün bana olanları anlattı: O gece ev halkı uyuduktan sonra, o gizlice evden çıkmış, evlerinin karşısındaki tepeye tırmanmıştı. Sevgilisine mektupta buluşma yerini ve saatını yazmıştı. Zeytin ağacının dibinde oğlan ona «Müjgân müsaade eder misin?» demiş, onu dudaklarından öpmüştü. Ben,

yüzüm alev alev dinliyordum onu ve soruyordum: «Nasıl öptü?» Müjgân anlatıyordu: «Alt dudağımı önce, sonra diliyle...» Kendimi aynı suça bulaşmış duyuyor, öfkeleniyor ama bana herşeyi tekrar tekrar anlatmasını istiyordum.

Sonunda ben de Müjgân'a bir şeyler anlatmak istedim. Geceleri yatağımda bir aşk romanı kurmaya başladım. Her gece bir bölümünü kuruyor, sabahları okula giderken Müjgân'a anlatıyordum. Bir tefrikayı andırıyordu bu. Müjgân anlattıklarımdan çok hoşlandı ve her sabah «Sonra?» diyordu, «sonra n'oldu?» Ben bir gün önce kaldığım yerden devam ediyordum. Artık ders çalışamıyor, hep kafamdaki aşk romanını düşünüyordum. Biyoloji, fizik, coğrafya dersleri benim için çok anlamsızdı. Hep roman okumak istiyordum. Öğretmenler sert, yaşlı, eli sopalıydı. Tek istedikleri ödev ve ezberdi. «Ah!» diyordum kendi kendime, «bir evlensem de okuldan kurtulsam!» Hem evlenmeyi hem de yazar olmayı istiyordum.

Bir gece odadakiler uyuduktan sonra sessizce kalktım, yalınayak dışarı, balkona çıktım; baktım, babamın ışığı yine yanıyordu. Dar, beton basamakları indim, babamın kapısını tıklattım. Babam beni kapıda görünce şaşırdı «Hayrola bacı?» dedi.

«Baba,» dedim, «seninle konuşmak istiyorum.» Babam beni odasına aldı. Mangal odaya tatlı bir sıcaklık vermişti. Masanın üstünde, babamın kâğıtlarının yanında portakal kabukları duruyordu. İkimiz mangala yakın iskemlelere oturduk. Babam o akşam çok dingin, iyi yürekli, anlayışlıydı. Gecenin bu saatında ona açılmak isteyişim onu çok duygulandırmıştı. Ona karşı açık, içten olmamı bekliyordu. Ona artık okula

gitmek istemediğimi söyledim «Baba, ben yazar olmak istiyorum. Solucanların solunum sistemini öğreneceğim de n'olacak? Fizik, kimya formülleri ne işime yarayacak? Hangi tarihte nerede hangi savaş yapılmış, ırmakların uzunluğu ne kadar? Bunlardan bana ne? Öğretmenler çok kötü kalpli. Geçen gün kimya öğretmeni beni dövdü, kulağımı çekti, Cemile hanım... Sırık kadar boyun, kuş kadar beynin var, dedi bana. Okuldan nefret ediyorum. N'olur evde oturayım, kitap okuyayım, senlen birlikte ben de yazayım, okula gidersem yazar olamam ki,» dedim. Babam gülümsedi. «Her şeyi öğrenmek lâzım,» dedi. «Sonra çok pişman olursun. Önünde çok uzun yıllar var. Okulun zorluklarına katlan, yoksa evde söner gidersin.»

Portakal soydu babam bana. Kuru incirlerin içine ceviz koyup verdi. «Akşamları gel, derslerini birlikte çalışalım,» dedi.

Babamın yazdıkları ilgi görmedi, şiirleri yayınlanmadı, oyunları oynanmadı. O da bana umut bağladı. Anlatmak istediği, başkalarına duyurmak istediği şeyler vardı. Onları bana aktardı. Yaşadığı olayların önemli olduğuna inanıyordu. Bense şunu anlamaya çalışıyorum: Babam niye yenildi? Onun hayatı hangi gerçeği açıklayabilir?

Babamın mektubu:

«Halep yolu düz olsun
Bekleyelim güz olsun

Doksandokuz yaram var
Bir de sen ol yüz olsun»

Urfa'dan Çanakkale'ye asker sevkiyatı yapılıyordu. Halep yolunun iki yanına birikmiş kadınların mani ve şirvanları arasında, bez torbalı perişan giyimli bir erkek seli akıp gitti. Bu türküyü o zaman duymuştum. Yıl 17 falan olmalı. Hemen hemen her gece, karşımızdaki kaleden, Fıs kayasından bir yandan dertli maniler, bir yandan silâh sesleri ve bir yandan da «yandım anam!» çığlıkları duyuluyordu. Ben daha çocuktum. Kulağım bu seslerle ve kadınların anlattığı cin, peri masallarıyla dolmuştu. Bir yandan savaş sürerken bir yandan da akşamları komşular birbirlerinin evinde toplanıp «haket» (*) anlatırlardı. Kuran'ı sekiz kere hatmetmiştim. Kadınlar ölen kocalarının, kardeşlerinin feslerini, ceketlerini giyerek ve saçlarını yolarak ağlaşırlardı. Ermeniler ayaklandığında Urfa'da ne asker vardı ne silâh. Biz çocuklar, yaşlılar, kadınlar kaçtık. Bir mahalleye toplandık. Bahçelere saklandık. Sonunda kaleye sığındık. Halk ağızdan dolma av tüfekleriyle, kılıç ve çiftelerle kendini savunuyordu. Bir ay sonra Urfa'ya bir tabur asker geldi. Toplar kaleye yerleştirildi. Ermeniler bir kaleye doluştular. Top güllelerinin kilise duvarlarında gedikler açtığını gördük. Ermeniler teslim oldular. Bir akşam 500 Ermeninin beşer beşer bağlanmış olarak, yüz askerin ateş etmesiyle öldürüldüğünü duyduk.

Çukurlar kazıldı. Gömüldüler. Bir süre sonra Urfa'yı dayanılmaz bir koku sardı. Tifo başladı. Rus

(*) Hikâye.

saldırısından kaçan Muş, Bitlis, Van, Erzurum göçmenleri de Urfa'ya akın ediyordu. Yaman bir kıtlık başgösterdi. Ben bir gün fırından ekmek almaya gitmiştim. Fırının önü iğne atsan yere düşmez durumdaydı. Zorlukla sokuldum. Beş para verdim. Ekmeği aldım. Ekmek elime değer değmez uçtu gitti. Üstü başı dökülen bir adamın bir yandan koşarken bir yandan da ekmeği ağzına teptiğini gördüm. Müthiş bir ölüm başlamıştı. Ölüleri kanallara taşıtıyorlardı. Ölüm, hırsızlık, fuhuş içiçeydi. Ama babamın savaş sırasında toprakları artmıştı. Savaş ve kıtlık yıllarında da bize köyden yoğurt, peynir, kaymak gelirdi. Evimizde her sabah büyük bir kazan keşkek kaynardı. Kapı önünde bekleşen yoksullara dağıtılırdı. Birgün karşımızdaki evin odun damı yanmıştı ve dama bağlı bir beygir ölmüştü. Beygirin ölüsünü evimizin önündeki dutluğa attılar. Birbirinin kafasını yaran bir kalabalık birikti beygirin başına. Beş dakika geçmeden yerde yalnızca bir kemik yığınının kaldığını gördüm.

Sonra Ruslar çekildi. Göçmenlerin çoğu yerlerine döndü. İngilizler Urfa'ya girdi. Kaçan Ermeniler geri geldi. İngiliz askerleri Hindu Müslümanlardı. Camilere giderlerdi. Yumuşaktılar. Bir ay sonra çekildiler. Fransız askerleri geldi.

Babam tahsildardı. Ama savaş sırasında durmadan toprağını çoğaltıyordu. Yoksul köylülerden çok ucuz fiyatla toprak almıştı. Bir ölçek arpaya on dönümlük tarlayı aldığını hatırlıyorum.

Fransızlar Ermenilerin de yardakçılığıyla saldırganlıklarını arttırdılar. Kadınlar hamamına bile saldırdılar. Topları yoktu, ama ağır, hafif makineli tü-

fekleri ve bombaları vardı. Urfa'da asker yoktu. Yalnız birkaç jandarma vardı. Buna karşılık Ermeni savaşında silâh edinen halk silâhlanmış, çeteler kurulmuş, köylerden gelen silâhlı aşiretler de Urfa'yı savunmaya, çarpışmaya karar vermişlerdi. O sıralarda aydın ve bilgili bir müftü olan Hasan Efendi cami avlusunda halka bir söylev vermiş, halkı yüreklendirmiş, güçlendirmişti. Fransızlar durumu sezdiler. Karargâhlarından çıkmaz oldular. Bir süre yoğun bir sessizlik oldu. Karlı bir sabah bir silâh sesi duyduk. Savaş başladı. Babamla amcam atlara binip gittiler. Ben de zıbınımın cebine peynir ekmek yerleştirdim, evden çıktım. Çeteler ve atlı aşiretler Fransızları dört bir yandan kuşatmışlardı. Köprü başında örülmüş bir mazgalın dibine sokuldum. Ateş eden bir çetecinin tüfekten boşalttığı boş kovanları topluyordum. Bu kovanlar biz çocuklara oyuncak oluyordu. İki kovanı suyla doldurup ağız ağıza çakıyorduk. Sokakta yaktığımız bir ateşin içine atıyorduk. Kovanlar bomba gibi patlıyordu.

Savaş gece gündüz aralıksız sürdü. Çetelerin amacı Fransızların cephane ve yiyeceklerini tüketmekti. Kar her yanı kaplamıştı. Geceleri çeteciler beyazlar giyiyorlar, köprüden geçerek, Fransız karargâhı olan memleket hastanesi önündeki boş arabalara kalın urganlar bağlıyorlar, köprünün başından bu urganları çekmeye başlıyorlardı. Fransızlar yürüyen arabalara ver yansın ateş ediyorlardı.

Bu savaş iki ay sürdü. Bir nisanda çamurlu yollara keçe serildi. Diyarbakır'dan Urfa'ya mandalarla çekilen bir top geldi. Bu top iki gün ateş etti. 10 nisanda ikindi vakti beyaz bayrağın çekildiğini gördük.

Açlıktan, tütünsüzlükten imanları gevremiş Fransızlar mazgallardan çıktılar. İşaretlerle sigara istediler. Çeteciler, halk onlara sigara verdi. Ekmek de verdiler. Ertesi sabah, gün doğmadan, Fransızlar, develer ve muhafız jandarmaları Halep yolundan geçip gittiler. O akşam çılgınca bir şenlik yapıldı. Fransız Kumandanının başı bir süngüye takılmıştı.

Sonra bu çeteler ve Bozan Bey emrindeki aşiret Antep'e yardıma gitti. Antep'teki Fransızların topları vardı ama direnemediler. Antep de kurtarıldı. Doğrusu Urfa'ya Gazi adını vermemekle Tarih bir yanlış yaptı.

Ben savaştan sonra vurucu, kırıcı, kavgacı bir oğlan oldum. Babam bundan hoşlandı. Bana ata binmeyi, nişancılığı, yüzmeyi öğretti. Karanlıkta kimsenin girmeğe cesaret edemediği Halilrahman gölüne zıbınımı çıkarıp atlardım. Kuran'ı da sekiz kere hatmetmiştim. Babam köylerde tahsilâta çıktığında beni, benim için aldığı üç yaşındaki ata bindiriyor, kısa Avusturya filintasını omuzuma vererek birlikte gezdiriyordu. Ağalık eğitimi görüyordum.»

Toprak ağalığından şehir patronluğuna geçen ve kendilerine başarılı dedirten adamlara benzemediği için babama yakınlık duyuyorum. Kendisine hazırlanan hayatın köklerini sökmeğe çalıştığını düşünüyorum.

Yanındaki termosu alıyor. Başına dikiyor. Su göğsündeki kıllara doğru sızıyor. Başındaki fötr şapkayı yüzüne kapatıyor. Yeniden çimenlere uzanıyor.

Babamla arkadaşlığımız İzmir'de, odaları uzun aralıklarla birbirine eklenen, bahçesi, bir asmayı, bir şeftali, bir ayva, bir de erik ağacını barındıran evimizde, erik ağacının gölgesine iskemle atarak Mesnevi'yi okuyup yorumladığımız günlere dayanır. Ben ilkokulun son sınıfındaydım.

Babamın o zamanki işi neydi? Hatırlamakta güçlük çekiyorum. Sanırım Milli Eğitim Kitabevinde satış memuruydu. İyi bir işti bu. Daha önceki işlerinden iyiydi. Eve bol bol klâsik kitap getiriyordu. İşte o yıllar benim perdeli, çocukluğu yadsıyan bir sesim vardı. Babam da Mesnevi'yi bana okutmaya başlamıştı. O, başını ağaca yaslar, gözlerini yumar ve dinlerdi. Ben sesimi kısardım. Kimi yerde ağlamaklı, kimi yerde coşkulu yapardım. Babam her bölümün sonunda bana okuduklarımı açıklamaya çalışırdı. Sözü geçen şarabın ve sevgilinin soyutluğuna beni inandırmak isterdi. Bir genç kız olup, bedenimin ve aşkın farkına varacağımdan ürküyor muydu? Babam kendi deyişiyle o yıllarda «aydın bir din adamı»ydı. Benim de aydın, ama tanrı tanır (erkek tanımaz) bir genç kız olarak yetişmem en büyük dilekleri arasındaydı. Ben herkese karşı, özellikle anneme karşı öfkeli olan babamın bana iyi davranmasından çok hoşnuttum. Bana bir namaz yemenisi almasını istemiştim. Bir gün okul dönüşü kitabevine uğradım. Birlikte çarşıya çıktık. Hisarönün'de dondurma yedik. Kenarları dantelli beyaz bir tülbent aldık. Ayrıca güzel bir çift potinle bir çift de lâstik papuç aldık. Camiye gittik. Ben kadınlar için ayrılmış balkona çıktım. Ağırbaşlıydım. Oradaki kadınların sevgisini topladım. Ama az sonra, aşağıdaki bütün erkeklerin kıç-

larını biz kadınlara doğru diktiklerini görünce bütün duaları unuttum. Başımı koyduğum yerden kaldıramayıp uzun uzun, sarsılarak güldüm. İşte o sırada bacağıma korkunç bir çimdik yedim.

Toparlandım. Caminin basamaklarından ürkerek indim. Camide herşey bana yaşlı ve neşesiz göründü. Kubbesine baktım. Çok yüksekti. İnsanlar küçücük kalıyordu. Bir an bu serin, büyük sessiz yapının içinde kaybolmaktan korktum. Ağlamamak için kendimi zor tuttum. Sert bir el arkamdan kolumu kavrayacak, beni azarlayacak gibi geliyordu bana. Namazı yarıda bırakıp kaçtığım için suçluluk duygusu içindeydim. Ayakkabıların bırakıldığı kapı önüne çıktım. Yeni alınmış, kara, parlak, lâstik papuçlarım büyük ayakkabıların arasında küçücük ve yalnızdı. Onlara yeniden kavuştuğum için mutluydum. Çabuk çabuk geçirdim onları ayaklarıma. Kurtulmuştum. Taş avluya çömeldim. Kuşlara, çeşmelere baktım. Babamı bekledim. Kalabalıkla birlikte çıktı. Ona, hiçbir şey söylemeden elimi verdim. Beni bir daha camiye getirmemesini isteyemedim. Sevgisini yitirmekten korkuyordum. Bana, yumuşak, güzel kokulu bir tülbent almıştı. Onun sözünden çıkmayı göze alamıyordum. Bu Bu yüzden bir kaç kez onunla camiye gitmeyi kabul ettim, hep aynı ürkeklikle...

Babam bana herkesin babasından daha önemli görünüyordu. Başeymeyen, kimsenin karşısında ezik durmayan bir adamdı. Bu yüzden çok iş değiştiriyordu. Emir almaya da katlanamıyordu. Hatta kendisi emretmekten hoşlanıyordu.Otobüs duraklarında bir düzensizlik oldu mu hemen sıra dışı girenlere bağırıp çağırıyordu. Bunun nedenini sonraları kavradım.

Çocukluğunu, ilk gençliğini, köyleri, ırgatları olan bir babanın oğlu olarak geçirmişti. Bu hayatın bazı alışkanlıkları onda değiştiremediği bir kişilik özelliği olarak sürüyordu. Mektuplarından birinde de bana yaşadığı o ayrıcalıklı hayatın çelişkilerinden sözetmişti. O mektubunu da buraya alıyorum:

«Daha devrimler başlamamıştı. Orta ikideydim. Okula tabancalı gidiyordum. Okulun kabadayısıydım. Meryem adında Ermeni bir sevgilim vardı. Ermeni mahallesinde, yıkık bir evin bodrum katında sevişiyorduk. Tabancam her zaman yanımdaydı. İçkiye, sigaraya da başlamıştım. Senin anlıyacağın, yakışıklı, hovarda, zalim bir ağa oluvermiştim. Bir gün yaşlı bir ırgatı tokatladım. Bir anda gözlerinin üstü moraran, gözyaşlarını güçlükle akıtabilen bu adamın acısını hayatım boyunca unutamadım.

Ermeniler Suriye'ye göç etmeye başlamışlardı. Evlerini ucuza satıyorlardı. Babam onlardan kiliseye bitişik, yirmi iki odalı, selâmlığı, haremliği olan çok büyük bir ev satın aldı. Oraya taşındık. Ben dört nüfuslu bir ailenin aylık geçimini sağlıyacak parayı üç günde harcıyordum. Arkadaşlarımın bana «ağa» diye seslenmeleri çok hoşuma gidiyordu. Bu sıralarda Urfa'ya bir tiyatro topluluğu gelmişti. Toplulukta Muallâ ve Ferda adlı iki kadın oyuncu vardı. Muallâ'ya âşık oldum. Ama onun İstanbul'dan gelmiş olması cesaretimi kırıyordu. Bu yüzden bir kaç kere karşılaştığım halde yalnızca yüzüne bakakalmıştım. «Kerem ile Aslı», «Arzu ile Kamber», «Aşık Garip», bir de Recaizade Mahmut Ekrem'in «Nejat» adlı ro-

manını okumuştum. «Taş Parçası» adlı ilk oyunu da bu tiyatroda görmüştüm. Bende sanki ağalığın, duyarlığın ve aşkın savaşı başlamıştı.

Beni Ermeni kızları baştan çıkardı. Sonra İstanbul kızları akın ettiler. O zamanlar Urfa'ya altın anbarı diyorlardı. Kahvelerde, gazinolarda kız garsonlar çalışıyordu. Koyu bir bağnazlığın cirit attığı bir toplumda, süt çocuğuna biber dolması yutturmak gibi bir şeydi bu. Silâhlar henüz toplatılmamıştı. Evinin bulgurunu satan soluğu kahvede, gazinoda alıyordu. Ben de arkadaşlarımı toplayıp gidiyordum. Masraflar «ağa»dan, bizden yani. İçiyorduk, eğleniyorduk. Ama nedense eve döndüğümde bir bezginlik duyuyordum. O kadar varlık içinde mutluluğa susamışlık içimi kemiriyordu. Hiçbir sorumluluğum yoktu. El üstünde tutuluyordum. Saatlarca hayaller kurup, düşüncelere daldığım oluyordu. Hiçbir işe yaramayan bu hayatı sevmiyordum. Zaman zaman boğulur gibi oluyordum. Neye isyan etmem gerektiğini bilemiyordum. Akşam olunca yine arkadaşları toplayıp soluğu gazinoda alıyordum. Kimse benden hesap sormuyordu. Bense «keşki yoksul çocuğu olsaydım da çalışmak zorunda kalsaydım» diyordum kendi kendime. Bir gece gazino dönüşü bu boşluk, bu hiçlik beni bunalttı. Tabancamı çıkardım. Fişeği namluya sürdüm. Masanın üstüne koydum. Bir kâğıda: «Hayatı sevmiyorum, kendimi de sevmiyorum. Kimse benim için gözyaşı dökmesin» diye yazdım. Tabanca elimde bir süre bekledim. Birden kapı açıldı. Annem tabancayı elimden kaptı. Bir daha da bana tabanca vermediler. Hükümet de birkaç gün sonra silâhları toplattı. Ağalar Adana'ya, İzmir'e, Trakya'ya, An-

talya'ya sürüldü. Bize dokunmadılar. Oysa ben Urfa'dan ayrılmaya can atıyordum. Babam tahsildardı. Ona dokunmadılar.

Ben ortaokulun son sınıfındayken şapka kanunu çıkmıştı. Bir akşam müdür bizi toplayıp şapkayla okula gelmemizi söyledi. Eve uğramadan doğru çarşıya gittim. Şapkayla eve geldim. Kapıyı babam açtı. Şapkamı görünce: «Defol burdan gavur dürzü» diyerek beni kovdu. Bir ay sonra kendisi de memur olduğu için başına kalpak bozması acayip birşey geçirdi. Ama hiçbir zaman bu değişikliklerden hoşlanmadı. Ona göre bütün bu yapılanlar gavurlara özenmekten başka birşey değildi.

O sıralarda okula Merdesi aşiretinden bir müdür gelmişti. Nahil Cemal. Ağalığa başkaldırmayı amaç edinmiş, aydın, yürekli, haksever bir adamdı. Bir gece yolunu kesip başına kurşun sıktılar. Katili bulunmadı. Bu olay beni çok etkiledi. Müdürü sevmiştim. Onu bir kahraman olarak gördüm. Kafamda ilk soru uyandı. Okumak istiyordum. Ortaokul diplomasını aldığım gün bütün arkadaşlara rakılı, kebap kadayıflı bir şölen verdim.

Öteki kardeşlerim okumamıştı. Babamdan kalan varlığın batmasına da küçük kardeşim sebeboldu.»

Babamın erkek kardeşine ötedenberi duyduğu kini ve uzaklığı anımsıyorum. Amcamı çok kısa bir süre görmüştüm. İzmir'e, bize gelmişti. Babam uygar ve aydındı. Amcamın ilkelliği, yabanlığı onu utandırmıştı. Çok az konuşuyorlardı. Amcam İzmirde her şeye büyük bir şaşkınlık ve sessizlikle bakı-

yordu. Bizde kaldığı sürece, her sabah kasketini başına geçirip çarşıya gidiyordu. Akşama kadar çarşıları dolaşıyor, ya da kalabalığı gören, kirli, ucuz kahvelerde oturuyordu. Bizimle konuşmuyordu pek, zaten konuşunca da biz sözlerini çok zor anlıyorduk. Akşamları dalgın ve anlamsız bakışlarla süzüyordu bizi.

Bir akşam hep birlikte Selvilimescit düğün salonuna gittik. Komşumuzun kızı Naciye bir pilotla evleniyordu. «Sürprizli», danslı bir düğündü. Babamla amcam uzak oturdular. Amcam kasketini çıkarmıyordu. Dansedenleri seyrederken ağzı açık, dalıp gidiyordu. Kadınların çıplak kollarına, büyülenmiş gibi, açık ağzıyla, donuk gözleriyle bakıyordu. Babam sıkıntıyla onu süzdü durdu. Biz çocuklar, amcamı öyle görünce, ellerimizi ağzımıza götürüp gülüşlerimizi bastırmaya çalışıyorduk.

Amcam bizde az kaldı. Babamın eski elbiselerini sırtına geçirdi. Bizim de eskilerimizi tahta bir bavula doldurdu. Gitti. İki yıl sonra veremden öldüğü haberi geldi. Altı çocuğu, iki karısı vardı. Babam onları görmeye gitti. Urfa'dan çıkışından bu yana ilk gidişiydi bu. Son gidişi de oldu. Çok esmer, çok zayıftı amcam.

Babamla aynı ağacın gölgesinde oturuyoruz. O topraklar elden çıkmasaydı, babam yoksulluğa düşmeseydi, hayatı şimdi tanıdığı gibi tanıyamazdı, geri bir adam olarak kalırdı. İlericiliğin kahramanca savunulduğu dönemi, kendi anılarıyla şöyle anlatıyordu babam:

«Toprağa bağlı kalsaydım bu değişmeyen, bilgisiz ve inatçı düzene başkaldırmasaydım bir hiç olacaktım. Güzel tasarılarım vardı. Babamsa bana köy işlerini yönetmeyi öğretiyordu. «Bugün varım, yarın yoğum» diyordu. Benim sert bir bey olmamı istiyordu. Bense okumak, aydın olmak istiyordum. Liseye gideceğimi söyleyerek babama karşı çıktım. Evden kaçtım.

Dört arkadaş Adana lisesine gittik. Hüsnü Bey adında bir müdürümüz vardı. Sol düşünceli olduğu söyleniyordu. Güzel konuşuyordu. Bir süre sonra açığa çıkarıldı. Ben o sıralar kendimi bulmaya çalışıyordum. Seyhan ırmağı okulun yanından geçiyordu. Arkadaşlarla ırmakta kürek çekiyorduk. Salona bir gramafon konmuştu. Kız öğrencilerle dansediyorduk. Urfa'da ilk bisiklet kullanan da ben olmuştum. Adana'ya da bisikletimle gelmiştim.»

Burada babamın bir gençlik fotoğrafından söz etmek istiyorum. Bu fotoğraf, Atatürk devrimlerinin yapıldığı döneme rastlıyor olmalı: Ağaçlıklı bir ırmak kıyısı. Kızlı erkekli bir grup. Kızlar, siyah şortları, siyah uzun çorapları, kısa perçemli saçları, sürmeli gözleriyle çimenlere yayılmış. Erkekler beyaz fanilaları, siyah şortlarıyla, başları yukarda, elleri bellerinde, meydan okurcasına objektife bakmışlar. En önde, kız arkadaşlarına yaslanarak yarı uzanmış bir genç kızın elinde iri bir voleybol topu var. Bu fotoğrafta ilgimi çeken şey, oyun oynamak, kırlara yayılmak için biraraya gelmiş bu gençlerin yüzündeki ağırbaşlı ve sıkıntılı anlam olmuştu. Bu gençler çev-

renin baskısına kahramanca karşı koyuyorlar, ilericilik savaşına katılmak istiyorlardı. Fotoğraf bunu düşündürmüştü bana.

Babam bir süre sonra Adana lisesinden Bursa lisesine naklini yaptırmıştı. Batıya doğru kaymak istiyordu, uygarlığın daha çabuk yayıldığı yerlere doğru... Bir gün Hasan Ali Yücel, Bursa Lisesine müfettiş olarak geldiğinde gençlere şöyle seslenmişti:

«Çocuklar, yüzyıllardır sapık bir yönetim altında ezilmiş, çürümüş bu toplumu aydınlığa kavuşturmak, çok geri kalmış bu soylu milletin alın yazısını değiştirmek sizlerin ödevidir. Hepinizin birer serdengeçti olmanız gerekmektedir.»

Bu sözler babamı çok etkilemişti. Kendisinde ilk devrimci tohumun işte böyle atıldığını anlatıyordu mektubunda:

«Yurt sevgisi ve ilerici olma tutkusu bütün benliğimi sarmıştı. O güne kadar taşıdığım ağalık duygusunu da, Nazım'ın deyişiyle, kirli bir gömlek gibi çıkarıp atmak istemiştim. Bir amaç edinmenin, başkaldırmanın mutluluğunu duydum. İnsanlarımızı değiştirmemiz gerekiyordu. Ahlâk, kültür, düşünce ve davranışlar değişmeliydi. Ağalık düzeni insanların değişmesini, ilerlemesini engelliyordu. 1931 yılında Urfa'da ağalara karşı bir etkinlik yaratma amacıyla kurduğum «Uyanış Spor Kulübü» Yücel'in etkisinin ürünüdür. O dönemde kanunlar dernek kurmayı yasaklamıştı. Bu kapalı ad altında birkaç arkadaş amacımıza yönelmeye çalışıyorduk.»

Amaçlarına nasıl yönelmeye çalışıyorlardı? Bunu anlatmamıştı babam. Atatürk devrimlerinin heyecanlı dönemi olduğunu, kendisinin de gericilikle savaşmak istediğini söylüyordu. Gericilikle nasıl savaşmayı düşünüyordu? Neyin değişmesini istiyordu? Yalnızca giyim kuşamın, törelerin, davranışların mı? Ağalığa karşı çıktığını söylüyordu ama toprak düzeninin değişmesi gerektiğinden sözetmiyordu. Toprakların kamulaştırılmasını, köylülere dağıtılmasını istemiş miydi? Babam yeniliği seviyordu. Modern olmak, çağdaş olmak istiyordu. Toprağın kara sabanla sürülmesine karşı çıkmış, iki pulluk almıştı köye. «Din yobazlığının da bu memleketi nasıl uçuruma sürüklediğini anlamıştım,» diyor, ilericilik savaşını anlatan mektubunda.

Bu konuda babamla liseyi bitirdiğim yıl, felsefe derslerinden, okuduğum kitaplardan edindiğim bilgilere dayanarak tartışmıştım. Babam yobazlığa karşıydı, ama dinin, başlangıçta, toplumu uygarlığa götürücü, ilerletici ve haksızlıkları önleyici bir görev yüklendiğini, sonradan ise bilgisiz ve çıkarcı sömürücüler tarafından insanları uyuşturma ve sindirme aracı haline geldiğini söylüyordu. Kendisi, dinin insancıl, saf özünü savunup onu aydınlığa kavuşturmak, dinin adaleti gerçekleştirmekteki işlevini kanıtlamak istiyordu.

İzmir'de bizim ilk sakinleri olduğumuz dağ, Bulgar, Yugoslav göçmenleriyle ve yine bizim gibi doğudan gelenlerle dolup, kalabalık, derme çatma bir mahalle olmuştu ve babam bir cami yaptırma der-

neğini kurmuştu: «Gayretiye Camii» O zamanlar kendisini yoksullardan yana ve onların bilinçlendiricisi olarak görüyordu. Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarıydı. Babam kendine göre dini yanlış yorumlardan kurtarma görevini yüklenmişti. Gerçek anlamıyla anlaşılacak dinin toplumsal bir amaca da hizmet edeceğine inanıyordu. Camiyi yaptırdı. Caminin insanları birleştiren, insanlar arasındaki farklılıkları ortadan kaldıran bir ahlâk okulu olduğunu düşünüyordu. Temel atma törenine Belediye Başkanını da çağırdı. Kurban kesildi. O günün fotoğrafını hâlâ saklıyorum: İri yarı başkan ürkek, saygılı bakışlarını yerdeki kurbanın kanına dikmiş, kolları iki yanına sarkmış. Yanı başında, yüzünde iki derin çizgiyle, ceketinin kolları, pantolonu buruşuk, yoksul babam. Gür kara kaşları altında gözleri zor seçiliyor. Yüzünde heyecanlı bir gülümseme var. Arkada ise bir kalabalık görülüyor. Kasketleri yana kaymış, ince bıyıklı delikanlılar, inançlı, takkeli yaşlılar ve hazırola geçmiş, sert yüzlü, dimdik, çok zayıf bir bekçi...

O gün mahallemizin, kökleştiğinin, tamamlandığının kanıtlandığı bir gündü. Temel kurban kanıyla sulanmış, dualar okunmuştu. Akşam olunca da aşağıdaki tarlada ateş yakılmış, davul zurna çalınmıştı.

Babamın mahallede büyük bir saygınlığı vardı. Ona güveniyorlardı. O dönemde babam bize de çok önemli göründü. Evimize bir de balkon yapılmıştı. Mahallenin en süslü, en büyük evi bizimkiydi. İki katlıydı. Mutfak alt kattaydı, yemek yediğimiz oda üst katta. Banyo üst katta, yüznumara bahçede, merdivenin altında. Güzel yaz akşamları asma dal-

larının örttüğü, tuğlalı balkonumuzda yemek yerken caminin günden güne yükselen minaresine ve kubbesine bakıyorduk. Babam caminin herşeyiyle ilgileniyordu. Kireciyle, tuğlasıyla caminin yapımında çalışan, babamı patron olarak gören yapı işçileriyle... Geciktikçe sinirleniyordu. Önümüzdeki bayrama tamamlanmasını istiyordu. Balkonda oturunca gözünü yapıdan ayırmazdı. O yıllar yine küçük bir memurdu. Göçmenlerin çoğu tütün mağazalarında, incirde, üzümde çalışırlardı. Herkes haftalığından camiye bir iki lira ayırırdı. Evde oturan yaşlı kadınlarsa kilimlik yeşil bez parçalarını kesip kesip eklemeye başlamışlardı. Cami mahallenin ortak amacı olmuştu. Başka mahallelerde olanlardan daha güzel olması için canla başla çalışılıyordu. Pazar günleri caminin yapımına gönüllü olarak katılan erkekler mahallenin hayranlığını topluyordu. Onlara cennetlik diye bakılıyordu. Babam o dönemde içkiyi ve sigarayı bırakmıştı.

Cami bayram namazına yetiştirilecek biçimde tamamlandı. O bayram sabahı hepimiz heyecan ve sevinç içinde, babamın, camideki hoparlörden bütün dağa yayılan vaazını dinledik. Çatılara bayraklar dikilmişti. Caminin sıvası yapılmamıştı daha. Cami dolup taşıyordu. Avluya yamalı bezden yapılmış seccadeler serilmişti. Yanından geçen yol da dolmuştu. Erkekler kasketlerinin siperliğini arkaya çevirmişti. Göçmenlerse yine kara ya da beyaz takkelerini takmışlardı. Dağda, namaza gidemeyen kadınlar ve çocuklar kapılarının önüne birer hasır ya da kilim yayarak oturmuşlar, babamın heyecanlı, zaman zaman kekeliyen, tıkanan ama coşkun sesine kulak vermiş-

lerdi. Babam o zaman dinin yanlış yorumuna, bağnazlığa çatan sözler söylemişti. Dünya işlerinin önemini belirtmişti. Yolsuzluk yapanları, halkı sömürenleri, aracıları, kapkaççıları, faizcileri kötülemişti. Halkı uyanık olmaya, yobazlara ve dini alet edenlere aldanmamaya çağırmıştı. İslâm dininin doğruluğa, alın terine, adalete, dürüst kazanca, kazandığıyla yetinmeye ve kardeşliğe önem verdiğini belirtmişti. Alkışlanmıştı babam.

Camiden çıkarken takkeli, kara elbiseli göçmenler babamın çevresini sarmışlardı. Onun derin bilgisine güvenerek sorular sormuşlardı. Daha sonra da evimize gelen erkeklerin, ellerini önlerinde kavuşturup, ayaklarını iskemlenin altına sokmaya çalışarak babama alçak sesle sorular sorduklarını hatırlıyorum. Sık sık başlarını iki yana sallarlardı. Babam onlara bütün bilimlerin kaynağının Kuran'da olduğunu söylerdi. Gezegenler sistemini Kuran'a dayanarak açıklardı. Onlar da İslâmiyetten önceki «cahiliye» döneminde yapılan esir satışlarından, kadın ticaretinden sözederlerdi. Babam en çok Hz. Ömer'i anlatmayı severdi. Onun adil ve halkçı özelliğinden sözederdi. Göçmenler Ispartalılar'ın komünist olduğunu ileri sürerlerdi. Bütün bu konuşmaların sonunda ise, insanların yeniden bozulduğu, faizcilerin arttığı, Hıristiyan medeniyetinin, İslâm medeniyetini etkisi altına almak istediği, bu yüzden, namus, ahlâk ve aile konularında gevşemeler olduğu söylenirdi. Geçim sıkıntıları da onlara göre bu yüzden artıyordu. Örfler, âdetler değişiyordu. Vurguncular türüyordu.

Bir süre sonra Tapu sorunu ortaya çıkınca bu konulardan daha az sözedilmeğe başlandı. Zabıta

memurları bütün dağa korku saldı. Onların gönlünü yapmak her zaman kolay olmuyordu. Bu yüzden bir kaç ev yıkıldı. Bu konuda da babama başvurdular. Babam dilekçeler yazdı. Dilekçelerin altı acemi imzalarla, parmak izleriyle, mühürlerle dolduruldu. Babam vaızlarında, Tanrının içimizde olduğunu, her insanın kendini denetlemesi, kendi kendisinin tanrısı olması gerektiğini savunmaya başladı. Yine de ilk zamanlarda kaynaşan, dayanışma gösteren mahallemizde çeşitli suçlar işlendi. Hırsızlıklar, bıçaklamalar, kız kaçırmalar oldu. Kavgalar, hastalıklar arttı. Kırmızı kuşaklı, pala bıyıklı külhanbeyler türedi. Torik Mustafa ve Tavşan Kâmil adları dağa korku saldı. Geceleri, toprak yoldan, boş tarladan sesleri geliyordu:

«Ulan dul karı yetiştirmesi! Eğer seni delik deşik edip kalbura çevirmezsem yuh olsun ervahıma!»

Dağda herkes lâmbalarını kısar, pencereleri açarak olanları görmeye, söylenenleri duymaya çalışırdı.

«Allah Allaaahhh. Bu memlekette erkeklik öldü mü be! Var mı kendine güvenen? İşte postamı koyuyorum. Karı ha! Benim elimden karı alacaklar ha! Ulan uğru kılıklı herif, makbul delikanlıysan dışarı çık!»

Dağda, o anda, bu sesten başka bir ses duyulmazdı. Evlerde bile, fısıltıyla konuşulurdu. Böylece mahallemizde bir de karakol gereksinmesi duyuldu. Caminin yanıbaşına bir karakol yaptırıldı. Karakolun yapımı cami kadar heyecan uyandırmadı tabii. Ama suçlular da cezalarını çekti. Bazı gecelerin sessizliğinde yaban, kaba çığlıklar, inlemeler bütün dağı sarardı. Mağazalar yılın belli aylarında çalışırdı.

Kula Mensucat'da iş bulmak kolay değildi. Küçük esnaflık da belli bir sermayeyi gerektiriyordu.

Erkek çocukları büyüyüp büyüyüp çırak oldular. Kunduracıda, tenekecide, kalaycıda, marangozda, bakkalda, lehimcide, berberde, terzide.

«Ohh be!» diyor babam, çimenlerin üstünde doğruluyor. Göle bakıp derin bir soluk alıyor. «Haydi bakalım, kalk, göle girelim», dinç, neşeli görünüyor.

«Sen gir,» diyorum, «ben gölde yüzemem.»

Göl bana yavan, ölü görünüyor. Çevre de öyle... Çimenlere uzanmış insanları göl gibi durgun, baygın buluyorum. Eğlence ve dinlenme adına yapılanlar da önceden saptanmış, değişmez görünen bir düzenle, alışkanlıkla yapılıyor sanki. Çevremde coşkunluğun olmayışı bana da sıkıntı veriyor. Az ötedeki genç kadınla, genç erkek az önce birbirlerinin sırtını ağırbaşlı bir titizlikle kremlemişlerdi. Sonra yanyana oturup, göle bakarak, meyve suyu içmişlerdi. Yerdeki çiçekli örtülerine uzanıp, yüzlerine hasır şapkalarını kapamışlardı. Bakıyorum, hâlâ kıpırdamadan, öylece uzanmış, sessiz sessiz duruyorlar. Az sonra kalkıp yine yanyana oturacaklarını, yine birşeyler içip, yiyeceklerini düşünüyorum. Güneşlenen öteki insanlara da bakıyorum. Bu ortak durgunluk, kayıtsızlık nereden geliyor? Davranışları nasıl oluyor da bu kadar birbirine benziyor?

«Öyle miskin miskin durma!» diyor babam, «kalk, koş dolaş, haydi!» Gülerek göle doğru yürüyor. Kürek kemikleri eskiden çok çıkıktı. Yorulan, koşuşan,

iş bulan, işten atılan, çekişen, savaş halinde, ince yapılı bir adamdı. Şimdi o da buralılar gibi az konuşuyor. Kendini uzun uzun dinliyor. Kitap okumayı seviyor. Babam ilk gençliğinden bu yana yazar olma hevesini taşıdığını açıklamıştı bana. 1928 yılında, liseyi yarıda bırakıp bir köyde öğretmenlik yaptığı sırada «Kumarcının oğlu» adlı bir oyun yazmıştı. Kumarcıyı da kendisi oynamıştı.

Babam, topraktan ayrılıp, liseye gitmek, okumak ve yeniliklere uymak istediği için babasını kızdırmıştı. Bu yüzden bir süre sonra ona para göndermeyi de kesmişti dedem. Geri çağırmıştı onu. O da liseyi yarıda bırakıp, istemeye istemeye geri dönmüştü. Bir süre sonra da ölmüştü dedem. Babam yeniden çelişkiler içinde kalmış, yeniden toprakların yönetimini kardeşine bırakarak köyden ayrılmış, bir başka köyde öğretmen vekilliğine atanmasını yaptırmıştı. Kardeşinin yönetiminde kalan toprakların verimi azalmıştı. Babam maaşlarından 22 altın biriktirmiş ve bu parayla gübre ve kasabaya üzüm taşımak için bir de araba almıştı. Yeniden öğrenimini sürdürebilmesi için topraktan sağlanacak kazanca bel bağlaması gerekiyordu. Gübreyi köyde ilk kullanan o olmuştu.

Babam mektuplarında anılarını anlatırken İstanbul'a gitmek için duyduğu dayanılmaz istekten söz ediyordu. Oraya gidip denizcilik okuluna yazılmayı tasarlıyordu. Denize açılmak, hep yeni yerler görmek, yeni duygular tatmak istiyordu. Doğunun kısır hayatının verdiği sıkıntıdan kurtulmak için böyle aşırı istekler, özlemler duyuyordu. İsteklerini gerçekleştiremiyor, böylece daha değişik, yeni

istekler besliyordu. Bir yandan hayattan tad almanın yollarını arıyor, bir yandan da toplumcu girişimlerde bulunmayı tasarlıyordu. Babamın bu çelişkiyi her zaman yaşadığını sanıyorum.

İstanbul'a gitmişti babam. Denizcilik okuluna yazılmak için başvurmuştu. Günlerce işlemlerle uğraşmış, çok para harcamıştı. Ama son anda sağlam raporu alamadığı için hayalleri suya düşmüştü. Sol gözünü kusurlu bulmuşlardı. Oysa babam gözlerinin sağlam olduğuna inanıyordu. Üzülmüş, kırılmıştı. Kendisini yalnız ve desteksiz duymuştu. Doğulu olduğu için önemsenmediğine bu yüzden başkalarına aynı titizliği göstermeyen doktorların kendisine karşı sert ve haksız davrandığına inanmıştı. Boyun eğmemek, koşulları zorlamak istemişti. Bir an duyduğu öfke ve kararlılıkla Dolmabahçe'nin önüne gitmiş, saatlarca Atatürk'ü beklemişti. Atatürk siyah bir arabayla gelmişti. Arabanın kapısı açılınca önce iri, güzel bir kurt köpeği fırlamıştı arabadan. Babam donup kalmıştı. Dili tutulmuş, ürkerek, Atatürk'e ve iri kurt köpeğine bakakalmıştı. Atatürk'e doğuluların küçümsendiğini söyleyememişti.

Yüzüyor babam. Her zamanki gibi iri kulaçlar atarak ve suları hırsla tekmeleyerek yüzüyor. Göl canlanıyor.

SEKİZ

Yaşlı alman kadın, alçılı bacağıyla yatağına oturarak, mutfağa gidip gelerek, bizden ilgi bekleyerek günlerini geçiriyor. Bana, kökleri toprağın üstüne yayılmış, salkım saçak kuru bir ağacı düşündürüyor. Haykırırken donmuş gibi bir yüzü var. Nedensiz gülüyor bazan, gülüşünü yüzünde unutuyor.

Babam öğleden sonrayı uyumakla geçirecek. Gece yarısı başlayacak işi için uykusunu alması gerekiyor.

Mutfaktayım. Sarma sarıyorum. Patlıcan közlüyorum. Çiğköfteye konacak maydonozu, soğanı hazırlıyorum. Babam bu akşam buraya geldiğinden beri uzak kaldığı yemeklere kavuşacak. Burada kaldığım sürece ona istediği bütün yemekleri yapacağım. Odasına da çeki düzen vereceğim. Süsleyeceğim. Bir vazo aldıracağım ona. Kendisine yeni bir

çift terlik. Ona annemin öldüğünü nasıl söylesem? Bu küskün ölümü öğrenirse babamın direnci azalmaz mı? Altı yıldır hiç görmediği karısının kendisine kırgın olarak ölmesi babamda derin bir suçluluk duygusu yaratmaz mı? Babam hâlâ, annemin kendisinden topluca bir para beklediğine inanıyor ve sanırım kendini artık bağışlatmak istiyor. Burada geçirecek dört uzun yılı var. Biz çocukları az gelirli memurlar olduk. Babamın ise şakaya vurduğu bir onuru var. Hayatının belki de bu son denemesinde kararlı, sabırlı olduğunu bizlere kanıtlamak istiyor.

Sarmayı ateşe koyuyorum. Mutfağın penceresinden görünen kiliseye bakıyorum.

Balkona çıkıyorum. Aşağıdan taze biçilmiş ot kokusu yükseliyor. Çimenlerin üzerinde, kulakları aşağı sarkmış, kayısı renginde, kıvırcık bir Fransız köpeği oturmuş, arabaların ardarda geçtiği bulvara bakıyor.

DOKUZ

Burada da hava, yaz akşamları, ılık, yumuşacık ipek gibi oluyor. Göğün duru maviliği insana yabancılığını bile unutturuyor.

Rakılı soframızı, üstündeki bütün taşıtları silkip atmak istemiş gibi yorgun görünen asfaltın karşısına kuruyorum. Büyük, gri yapıların göz göz, sayılamayacak kadar çok pencerelerine bakıyorum.

Kendi kendime: «Şu anda, bu şehirde, bizim sofranın bir eşi daha herhalde kurulmamıştır,» diyorum. Bir sıkım çiğköfteyi ağzıma atıyorum. Ağzımda yayılan acıyla şehre, gökdelenlere bakıyorum.

Babamla kadehlerimizi kaldırıyoruz. Gökyüzüne doğru. Babamın kül rengi gözleri kısık. İkimiz de galiba ağlamak isteyecek kadar çok duygulanıyoruz.

Bu şehirde, terkedilmiş, yabancı bir bekçi olarak ölmesini istemiyorum. Böyle birşey yolursa sorumluluk, hatta suçluluk duyarım. Kadehlerimizi

kaldırdığımız bu an, ünlü bir tablo gibi belleğimde yer edecek.

İzmir'deki evimizin balkonundan, yaz akşamları, Kemer istasyonundan geçen kara posta trenleri ve yakınımızdan toprak, teneke çatılarla, küçük kümesli avlularla başlayıp, denize doğru güzelleşen, apartmanlaşan evler görünürdü. Kıyı değerli bir kolye gibiydi. Fuarda ise, rüzgâr gülü gibi dönen, biz çocuklara mutluluk olarak görünen döner dolap yanar sönerdi. Gök kuşağının en çok bizim oralara yakın olduğunu ve bir kordelâ gibi tepelere dolandığını hatırlıyorum.

Bulvarda, köpeğini gezdiren, adımlarını bir güvercin kadar küçük atan yaşlı bir Kanadalı başını kaldırıp bize bakıyor. Yüzünde kararsız bir gülümseme görüyorum. Kadehimi ona doğru da kaldırıyorum. Sevinçle gülümsüyorum. Yaşlı kanadalı başını eğiyor. Köpeğiyle konuşmaya başlıyor.

«Hayat insana neler öğretiyor!» diyor babam rakıyı yudumladıktan sonra.

«Neler?» diye soruyorum. Bir kez daha sofranızın bu şehirden ne kadar uzak olduğunu düşünüyorum.

Babam: «Zorluklar, haksızlıklar insanı değiştiriyor» diyor, elinde piposu, ekliyor:

«Şu yediklerimizi hiçbir yemeğe değişmem. Bu memleketin yemeklerine bir türlü alışamadım. Hapisane günlerimi bile özlemle anıyorum.»

Babam bana cevaezine girişine neden olan olayları bir mektubunda anlatmıştı. Bu cezanın haksızlığına, suçsuzluğuna inanmamı istiyordu.

Babamın yüzü bir an, dumanların arasında bir

yontu gibi görünüyor bana. Göz çukurları derin, elmacık kemikleri çıkık. Eski yontulara bakarken insan çoğu kez, hayatları çok geride, uzakta kalmış insanların duygularını, düşüncelerini, kavgalarını kavramaya çalışır. Babamın dalgın yüzüne bakıp ben de yeniden bana aktardığı geçmişine dönüyorum:

Demirköprü'de gümrükçü babam. O günlere ait annemin albümünde bir fotoğraf var. Perdesi iple tutturulmuş küçük bir pencerenin önünde, kulaklarında damla damla küpeleri, alnında gül gibi kıvrılan saçları, yere eğilmiş gözleri, yorgun, üzgün gülümsemesiyle annem. Karpuz kollu, bedenine bol gelen bir elbiseyle genç ve ince. Ben kucağındayım, patiğim karnına dayanıyor. Yanımızda bir omuzunu öne doğru sürmüş, gümrükçü paltosuyla, çapkın gülümsemesiyle, yana kaymış, küçük gümrükçü şapkasıyla babam. Bakışlarından acıyı, yenilgiyi yiğitlik saydığı anlaşılıyor.

Babamın heyecanlı, iyi niyetli, yurtsever yılları... Sorumluluk duygusu taşıyan birkaç memurla birlikte ikinci çizgiye, eylemsiz bölgeye itilmiş. Sorumsuz askerler talan bölgesinde görevlendirilmiş. Babam kendi isteğiyle büro işlerinden ayrılıp kısım amirliğine geçmiş. Her günün kanlı bir sahneyle kapayan bu talan sahnesinin içinde olmak istiyor. Annem bizleri alıp Mardin'e, annesinin yanına gitmiş, babamı yine yalnız bırakmış, babam da kendini yeni bir aşka kaptırmış: Hacer...

Babam tabaktan bir çiğköfte sıkımı alıp ağzına atıyor. Kadehinden bir yudum daha alıyor. İskemlenin arkalığına dayanıyor. Dudaklarını yalıyor.

Babam Hacer'i mektubunda şöyle anlatıyordu:

«Hiçbir kadını o kadar çok sevmedim. Doğrusu aklı başında, duygulu bir kadındı. Sesi çok güzeldi. İlkokul öğretmeniydi. Atatürkçü'ydü. Her türlü geriliğe başkaldırmak istiyordu. Korkusuz, cesur... Bir kirpikleri vardı, bir endamı vardı.»

Birden babama:

«Baba,» diyorum, «Hacer'i daha sonraları gördün mü?»

Babam bana şaşarak bakıyor. Gülümsüyor:

«Nerden çıktı şimdi, durup dururken Hacer?»

Ben de gülüyorum. Babam çatalını patlıcan ezmesine götürürken:

«Sonradan onu çok araştırdım,» diyor. «Şimdi Paris'te terzilik yapıyormuş.»

«Keşki şimdi buluşsanız» diyorum. Bunu içtenlikle söylüyorum. Çünkü bir sevginin uzun yıllar sonra duyguyla anılması bana dokunuyor. Aşkın bu yaştan sonra insanı ılık bir yorgan gibi saracağını düşünüyorum. Annem öldüğüne göre Hacer annemin yerini alamaz mı? Annemin öldüğünü söylemeye niyetleniyorum.

«Baba,» diyorum, «Hacer'e mektup yaz.»

Babamın yüzü birden kararıyor:

«Bir Cezayirli'yle evli o. Hem artık o da yaşlı. Bu yaştan sonra gülünç mü olalım? Serseriye bak hele! Kız yetmedi mi annene çektirdiklerimiz? Onu son yıllarında mutlu edeceğim.»

Boğazım düğümleniyor. Susuyorum. Hava kararıyor.

Babamın mektubu şöyleydi:

«Bana karşı birleşen Gümrük, jandarma komutanlarına Milli Eğitim Müdürünün de katılması işte bu serüven yüzünden oldu. O da herhalde Hacer'i umutsuz bir aşkla seviyordu.

Hareketli ve heyecanlıydım. Amire falan da hiç benzer yanım yoktu. Memurlarla birlikte birinci çizgi gerisinde pusular düzenliyor, rüşvetle geçirilen kaçaklar yakalıyordum. Bu girişimler takım, bölük ve tabur komutanlarını gücendirmeye başladı. Tarihini pek iyi hatırlıyamıyorum ama İnönü başbakan olduğu sıralarda Mardin'e gelmişti. Bir toplantıda bizim tabur komutanından kaçakçılığı önlemenin yolları konusunda bir rapor hazırlamasını istemişti. O sıralar Tabur ikinci kısım amirliği ve emir subaylığı yapıyordum. Tabur komutanı benden böyle bir rapor yazmamı istedi. Raporda silâh kuvveti için harcanan milyonlarla sınırda, Suriye'deki mal depoları karşısında satış mağazaları açarak, karşı depo fiyatlarından düşük değerde köylüye mal satmanın kaçakçılığı önleyeceğini belirttim. Bu satışlardaki zararın, bu kuvvetler için harcanan miktardan daha az olacağını ve hergün bir kaç kişinin kanına girilmeyeceğini açıkladım. İnönü bu düşünceyi uygun buldu. Ne yazık ki uygulama mayına dönüştü. Hiç unutmam, bir gece, Tabur komutanı, karargâhına. kendi odasına çağırdı beni ve: «Mehmet bu işlere karışma. İstersen her gün gez, toz, ay başında maaşını al. Yalnız bizleri rahat bırak,» biçiminde bir öğütte bulundu. Bu sözlerden sonra çalışma hızımı daha da arttırdım.

Yağmurlu bir gün. Muhbir, bir koyun sürüsünün sınıra beş yüz metre uzaklıkta, bir tepe gerisin-

de konakladığını hava kararınca sınırı geçeceğini bildirdi. Çok güvendiğim ve sevdiğim, gözünü budaktan esirgemez muhafaza memuru Recep'le atlara bindik. O yöne doğru uçarak gittik. Gerçekten bir tepenin gerisinde büyük bir koyun sürüsünün geceyi beklediğini gördük. Sahibinin Kuzucuzadeler'den olduğunu öğrendik. Bu adam, Gümrük ve Jandarma Kumandanlarını elde etmiş yaman bir kaçakçıydı. Hatay Valiliği, kaçakçılığı önlemek için koyun sürülerinin sınıra 1500 metre kala bir uzaklığı aşmamalarını bir genelge ile bize bildirmişti. Bu emre göre kaçak işlemi yapılması gerekiyordu. Sürüyü karakola getirdik. Tutanak düzenledik. 1500 koyun vardı. İki saat sonra Gümrük ve Jandarma Komutanları bu koyunların kaçak olmadığını, sahibine geri verilmesi gerektiğini telefonla bildirdiler. Bense, eldeki emre göre kaçak olduğunu, yazılı emir verirlerse geri verilebileceğini söyledim. Yazılı emir vermeye yanaşmadılar. Ertesi gün sürüyü tutanakla, bir er ve bir memur eşliğinde Antakya'ya gönderdim. Bir saat sonra er atını koşturarak geri geldi. Gümrük Tabur Komutanı ve savcının arabayla yolda kendilerini karşıladığını, sürünün geri çevrilmesini emrettiklerini, beni beklediklerini söyledi. Gittim. Komutana emrin yazılı olmasını rica ettim. Komutan böyle bir emri yazamayacağını, ama vilâyetin bu 1500 metrelik uzaklığı 500 metreye indirdiğine dair yazılı emri olduğunu söyledi. Bir gün önceki tarihi taşıyan emri gösterdi. Emir bir günde değiştirilmişti. Sürü geri verildi. Ben karakola geldim. Durumu bir yazıyla Gümrük ve Tekel Bakanlığına bildirdim. Gümrük

Muhafaza Genel Komutanlığından başvurağı aştığım için ihtarla cezalandırıldığıma dair bir yazı aldım.

Vali de dahil, dört büyüğün kızgınlığını üzerime çekmiştim. Dürüst çalıştığım ve açık vermediğim için bana dokunamıyorlardı. Bu olaydan bir hafta sonra Kuzucuzadeler'den bir adam karakola geldi. Beni bir yana çekerek, öteki memurlar gibi bu işlere göz yumarsam istediğimi vereceğini söyledi. Bin lira istedim. Ertesi sabah on birde dükkânına gidersem paranın hazır olacağını açıkladı. Ben işin içyüzünü çakmıştım. Büyüklerin bir oyunuydu tabii. Rüşvetten suçüstü yapacaklardı. Renk vermedim. Geleceğimi söyledim. Ertesi gün dükkâna belirtilen saattan iki saat önce gittim. 300 liranın bana hemen bir iş için gerektiğini, gerisini de on birde gelip alacağımı söyledim. Adam telâşlandı. Sağına soluna bakındı. Çaresiz, 300 lirayı verdi. Cumartesiydi. Subay ve memur, bütün arkadaşlarımı Asi nehri kıyısındaki gazinoya davet ettim. Gece yarısına kadar dilediğimiz gibi yiyip içtik. Ben de hepsine bunun rüşvet parası olduğunu söyledim.

Bir ilkyaz sabahıydı. Yıl: 44. Demirköprü köyünün de pazarı. Pazar yerinde tanımadığım jandarma, er ve onbaşıların dolaştığını gördüm. İçlerinden Ahmet onbaşıya sokulup nedenini sordum. «Bugün pilâv yiyeceğiz,» cevabını verdi. Hiç bir şey anlamamıştım.

İkindiye yakın, göreve gitmek için, iki memurla atlara binmeye hazırlanıyorduk. Birden karakola yüz metre uzaklıktaki Asi ırmağının iki kıyısında bir kalabalığın biriktiğini gördük. Atları bırakarak o yana doğru koştuk. Gördüğüm manzarayı bugün bile

bütün canlılığıyla hatırlarım. Suda bir delikanlı, üstünde yamalı bir ceketle çırpınıyor, becereksizce yüzmeye çabalıyordu. Ben hemen soyunmaya başladım. Ahmet onbaşı koşarak yanıma geldi. Beni durdurmaya çalıştı: «Mehmet bey soyunmayı bırak, işimize karışma,» dedi. Zaptedilmez bir öfke duydum. Onbaşıyı kenara ittim. Soyunmaya devam ettim. Yanımdaki adamlara da: «Niye bir şeyler yapmıyorsunuz vicdansızlar!» diye bağırdım. Herkesin yüzünde anlayamadığım bir çaresizlik vardı. Birden delikanlı korkunç bir anafora yaklaştı. Son bir çabayla: «Gençler şahit olun!» diye bağırdı. Anafora gömüldü. O an ırmağın korkuluğuna dayandım. Öylece bir süre kaldım. Herkese tiksintiyle baktım. Kendimi zor tuttum.

Bütün işleri bıraktım. Boğulan delikanlının kimliğini araştırdım. Anasının yakın bir köyde oturduğunu öğrendim. Yağmurlu bir geceydi. Recep'le birlikte köye gittik. Kerpiç kulübede, tek başına, ocakta yanan tezek aydınlığının karşısında büzülmüş, yumak kadar bir kadınla karşılaştık. Durumu bilmiyordu. Oğlunun gazla ekmek getirmesini bekliyordu. Boğazıma birşeyler tıkandı. Konuşamadım. Recep'e kadının adını öğrenmesini ve boş bir kâğıda parmağını bastırmasını söyleyip dışarı çıktım. Ağlamayı beceremeyen bir adamım, ama o gece yağmur altında bayağı ağladım.

Karakola döndük. Parmak basılı kâğıda kadının ağzından bir dilekçe yazıp Adalet Bakanlığına yolladım. Bu adam İzzet Ağa'nın öküzünü çalarak Suriye'ye götürmekle suçlanıyordu. Oysa köylüler bu

adamın İzzet Ağa'nın yanında ırgat olduğunu söylediler.

Ertesi gün delikanlının cesedi uzak bir köyde bulundu. Keşfe savcıyla doktor geldi. Savcı arkadaşımdı. Durumu anlattım. Jandarmanın tutanağına göre bu adamın intihar ettiğini, kendisinin bir şey yapamayacağını söyledi. Suratına tükürmemek için kendimi zor tuttum.»

Bütün bunları hatırlayıp babama sevgiyle bakıyorum..

«Sarma iyi olmuş mu?» diye soruyorum.

«Aferin,» diyor babam. «Bu bakımdan annene benzemişsin. Onun yemeklerini burada özledim.»

Yine susuyoruz. Balkonun ışığını yakıyoruz.

Alt kattan kahkahalar duyuluyor. Babam iskemlesini duvara yaklaştırıyor. Ayaklarını balkonun korkuluğuna dayıyor:

«Kritik durumdaydım. Sağdan soldan beni sevenler «Mehmet kendini kolla. Büyüklerle dalaşmayı bırak. Başına iş açacaksın,» deyip duruyorlardı. Bir akşam Reyhanlı'daydım. Suriyeli bir tüccarın altın kaçırmak üzere bir hayli parayla Reyhanlı'dan Antakya'ya gideceği haberini almıştım. Güneş batmak üzereydi. Tek başıma Reyhanlı dışında geçen arabaları kolluyordum. Bir arabadan kuşkulandım. Durmasını işaret ettim. Durmadığı gibi hızını da arttırarak geçti gitti. Başka bir arabayla izledim. Karakolumuza 100 metre kala yakaladım. Memurlara arabanın her yanını aramalarını söyledim. Arabadaki adamı da karakola alıp üstünü aradım. Üstünde

bir Suriye çakmağı çıktı. Adı Şükrü'ydü. Antakyalı olduğunu söylüyordu. Çakmağını geri verdim. Arabasının her yanı titizlikle arandı. Arama bir saat sürdü. Hiç bir şey bulamadık. Bu arada büyük bir yanlışlık yaptım. Tutanak düzenlemeden arabayı salıverdik. İki gün sonra savcılığa çağırıldım. Savcılık başkâtibi bu adamın yakınıymış. Vatandaşı alıkoyarak görevi kötüye kullanmakla suçlanıyordum. Karşı tarafın eline bir ipucu geçmişti. Yazılı ihbar olup olmadığını sordular. Muhbiri ele vermemek için olmadığını söyledim. Ayrılırken savcı tatlı dille bu işi kapatmış olduğunu, bu türlü yanlışların tekrarlanmamasını söyledi. Bu adamlarla başa çıkamayacağımı, dürüst çalışma konusunda yalnız kaldığımı anlamıştım. İstifayı bastım. Bu sırada cahil, budala kardeşim yıllardır Urfa'daki toprakları işliyor, ama bize en ufak bir yararı dokunmuyordu. Dört paydaştık. Toprakları satıp, ticarete atılmaya karar verdik. Ben payımı alarak Adana'ya gittim. Adana'dan Urfa'ya Sümerbank malları ve turfanda sebze göndererek iş yapıyordum. İşler iyi gitti. Ama 1945'te savaş sona erince mallar ucuzladı. Ben de işin altından kalkacak kadar becerikli, sabırlı değildim. Bekleyemedim. Elimdeki malları zararına elden çıkardım. Yine çiftçiliğe dönmek üzere Urfa'ya döndüm. Cavsak'taki tarlaları işlemeye karar verdim. Kalan para ile de küçük bir ev yaptırdım. Bamya ektim. Annen de parmak uçlarına bez bağlayıp benimle birlikte bamya toplamaya çıkıyordu. Artık küçük bir üreticiydim ve bu durumu sevmeye başladım. Bir gün teyze oğlumdan bir mektup aldım. Görevi kötüye kullanmaktan gıyaben sekiz aya mahkûm edildiğimi,

hükmün kesinleştiğini, nerede bulurlarsa yakalayıp deliğe tıkacaklarını söylüyordu. Urfa'dan kaçmaktan başka çıkar yol yoktu. İstanbul'a gittim. Sizler bamya tarlasında kaldınız. Annen bamyaları topluyor, sekiz yaşındaki ağabeyin bunları bir sepete doldurup kapı kapı dolaşarak satıyordu. Oradan ayrılmadan önce fırıncıya size borç ekmek vermesini söylemiştim. Ben kaçak olarak İstanbul'da yaşarken fırıncı size sürekli ekmek verdi. Tutukluluğum sırasında beni görmeye geldi. Toprakları işletme bahanesiyle benden vekâletname istedi. Tabii saflığım yüzünden verdim. Sonra adam yetmiş dönümlük arsaya sahip çıktı.

İstanbul'da, Mardin gümrük taburunda iaşe subayı iken 1920 sayılı kanunla işten çıkarılan Bahri'yle karşılaştım. Balat'taki bakkal dükkânını bana devretti. Eldeki bütün parayı bu işe yatırdım. Sizleri çağırdım. Bahri'lerin babadan kalma harap konağına yerleştik. Konak bir camiyi andırıyordu. Deliklerden evin içine soğuk rüzgârlar doluyordu. Kıştı. İçerde sürahide su donuyordu. Odun alamadık. Dükkân kazanç getirmiyordu. Herkes veresiye alıyordu. Bir daha da görünmez oluyorlardı. Emzikli anneni bakkal dükkânında bırakıp, sabahtan akşama kadar İstanbul'da iş arıyordum. Sonunda ekmeği bile zor alacak duruma geldik. Bir gün annen, ben evde yokken, evdeki bir tavayı alıp sokaklara çıkmış. Tavayı satıp ekmek almak istemiş. Köprü'de elinde tavayla dolaşmış durmuş. Alan olmamış tavayı. O sıra evde ekmek kırıntıları bile tükenmiş. Bir manav dükkânının önünden geçiyormuş annen. Sahibi yokmuş yerinde. Annen, ne yaptığını düşünmeden, üç

domatesi avuçlayıp hırkasının içine koymuş. Ama az sonra, gözleri yaşlı, geri dönmüş ve domatesleri yerine koyup kaçmış.

Annen güzel kadındı. Annesi Sultan Abdülhamit'in yeğeni olur. Babası peygamber soyuna dayanır. Doğruyu söylemek gerekirse kadına yazık oldu. Çok çile çekti. Bana raslamış olmasını da hep en büyük talihsizlik olarak gördü. Sonradan huysuz bir kadın oldu. Güzel ve soyluydu. Benimle çok acı çekti. İstanbul'da, o yokluk günlerinde mide kanamaları geçirdi. O sırada ağabeyin çöp gibi bedeniyle okuldan çıkınca «Çocuk Sesi» adlı gazeteyi satıyordu. Bir akşam, Köprü'de, ondan yaşça büyük bir gazeteci oğlan, rekabet yüzünden onu yumruklayıp, dişlerini kırmıştı. O sırada yanlarından geçmekte olan bir delikanlı onları ayırmış. İnce, sarışın, yeşil gözlü bir gençmiş. Ağabeyinin bütün gazetelerini almış. Ağabeyin büyüyünce o delikanlının Sait Faik olduğunu söyledi. Fotoğrafından tanımış. İşte o sıralar evi geçindiren ağabeyindi. Akşamları eve, ekmekle, marulla, hatta bazan balıkla dönüyordu. Bakkal dükkânı topu attı. İyice yalnızdık. Benim o ara kendime hiç güvenim kalmamıştı. Mardin'e döndük. Sizleri orada bırakıp Ankara'ya gittim. Yargıtaya başvurdum. Yargıtayda bir savcı: «Bu işten sana nasıl sekiz ay vermişler? Hem de gıyaben. Hemen Hatay'a dön. Yargılanmanın yeniden açılmasını iste,» dedi. Hatay'a döndüm. Baş savcıyı gece evinde gördüm. Ertesi gün daireye gelmemi söyledi. Ertesi gün kahvede, dairenin açılmasını beklerken yanıma bir polis sokuldu. Beni o sözünü ettiğim baş kâtibin yanına götürdü. Önceden jandarma ve kelepçe hazır-

lanmış. Bilekte kelepçe cezaevini boyladım. İçime oturan en büyük acı gür kızıl saçlarımın sıfır numara kesilmesiydi.»

Babamın bende bir gençlik fotoğrafı var. Gür kıvırcık saçları güçlükle arkaya yatırılmış. Çocuksu bir ağırbaşlılığı var. Bakışları duygulu ve derin.

Babam ilk gece uzun uzun kendini dinliyor. Sabaha kadar gözünü kırpmıyor. Çocukluğundan o güne kadar yaşadığı değişik durumları, değişen düşüncelerini, ilerici, iyi niyetli düşüncelerini gözden geçiriyor. Elini sık sık traşlı kafasında gezdiriyor: «Yanlışlarım ne? Uzağı göremeyen, heyecanlı, şaşkın bir insan mıyım?» diyor kendi kendine. Babamın o dönemde toprak ağalığıyla ilgisi kesilmişti. Yolsuzluklara başkaldıran az gelirli bir memurdu artık. «Bu yurdun sorumlu aydınlara, yöneticilere ihtiyacı var. Herkes kendine düşeni dürüstlükle yapmalı,» diye düşünüyordu. Şöyle diyordu: «Memur takımının çıkarcı, ikiyüzlü özelliğiyle karşı karşıya gelmiştim. Onların halkı sömürenlerle birlik olduğunu kavramıştım. Onlara karşı sert kanunlar çıkarmalı, diye düşünüyordum.» Babam yurdun kalkınmasını, yolsuzlukların ortadan kalkmasını yürekten istiyordu. Yılmamaya, sonuna kadar haksızlıklarla savaşmaya karar veriyordu.

Babamın çevresindeki haksızlıklara karşı çıktığını bir çok kere görmüştüm. Hastanelerde bir yoksula kötü davranıldı mı hemen ona ilgi gösteriyor, gerekirse doktorlara bağırıp çağırıyordu. Bir belediye memurunun rüşvetle adam kayırdığını, baş-

kalarına ise insafsız davrandığını görünce memurun yakasına yapışıyordu. Zengin mahallelerin otobüsleri sık, yoksul mahallelerinki seyrek diye gidip görevlilere çıkışıyor, mahallede imza topluyor, uğraşıp duruyordu. Herkes onun gibi davransa yolsuzluklar, haksızlıklar ortadan kalkar sanıyor, örnek olmaya çalışıyordu.

Hapisane günlerinde kafa dengi arkadaşlar bulmuştu babam. Çiğköfte yoğuruyorlar, gizlice içki getirtebiliyorlardı. Biri de saz çalıyordu. Kitap ciltleyerek geçimini sağlayan bir tutukluyla arkadaş olmuştu. Ondan, ciltçiliği öğrenmişti.

Babamın ciltçi arkadaşını ben de, İzmir'de, on yaşındayken tanımıştım.

Zatürre olmuştum. Okul dönüşü yağmura tutulmuştum. Eve döndüğümde üstümden başımdan sular damlıyordu. Uzun kara çoraplarım bacaklarıma yapışmıştı. Mangalın başında bir tek iskemle vardı. Ona da kardeşim oturmuştu. Kalkmasını istedim. Kalkmadı. Ben de ıslak çoraplarla yatağa kapanıp ağladım. Annem dağın tepesinde bir hastaya iğne yapmaya gitmişti. Geç geldi ve beni inatla yatağa kapanmış buldu. Ertesi sabah ateşler içindeydim. Babam beni sırtına aldı, annemle birlikte hastaneye götürdü. Beni hastaneye yatırdılar. Ölümle pençeleştiğimi sonradan öğrendim. Hastanede bana dizleri erimiş, çizgili bir pijama vermişlerdi.

Bir gün babam saçları traşlı bir adamla geldi. Bu adam bana kıpkırmızı göründü, gömleğinin renginden mi, saçlarının kızıllığından mı bilmiyorum. Bana ağlayan bir bebek getirmişti. Saçlarımı okşa-

mıştı. O an onun kızı, ya da karısı olmayı çok istemiştim. Gidince büyük bir boşluk duymuş; sonraları çok beklemiştim onu. Gelmemişti. Hastanede kaldığım sürece onun getirdiği bebekle birlikte uyudum. Kendimi genç kız sayıyordum ve çocukların arasında yattığım için öfke duyuyordum. Ziyaret gününde benden üç yaş büyük ablamın kulağına eğildim ve Hüseyin amcanın niye gelmediğini sordum. Ablam da kulağıma eğildi: «Kaçak o, şimdi bizde saklanıyor,» dedi. Bir daha onu soramadım.

Babam hapisten çıkınca ciltçilik yapmaya ve Türkiye'nin batısına göç etmeye karar vermişti. Hüseyin amcayla birlikte saatlarca kitap ciltleyip konuşuyorlardı. Babam ekmeğini taştan çıkarmaya karar vermişti. «Eski gururumu yenmiştim. Hayata karşı kendimi daha bilenmiş duyuyordum.» İzmir'e göç etme kararını ise şöyle anlatıyordu:

«Hapiste bol bol Ege kıyılarını düşündüm. Bir harita buldum. Baktım durdum. Parmağımı İzmir'in üstüne koyuyordum. Dayın orada askerdi, bizim dayıoğlu da topraklarını satıp oraya yerleşmişti. Orada yeni bir insan olabilirdim. Kimse benim geçmişimi bilmezdi. Sizleri de okutmak istiyordum. Hayat oralarda daha güzeldir diye düşünüyordum. Doğudaki ağalık, haksızlık düzeninde iyi insan olmak zordu. Bense iyi, çalışkan ve aydın bir adam olmak istiyordum. Sizlerin de öyle olmasını istiyordum. Batı benim için yepyeni bir dünyaydı. Orada fabrikaların kurulduğunu, yolların düzenli olduğunu, limanın gitgide hareketlendiğini duymuştuk. Batı kalkı-

nıyordu. İş olanakları daha çoktu. Doğu ise inatla geriliğini yaşıyordu. Değişmiyordu. Doğuya yenilikler getirilmiyordu. Doğuda yaşayan bir çok insanın da gözü batıdaydı artık. Toprağını kaybeden, işsiz kalan, ya da topraklarını satıp batıda iş alanı açmak isteyen bir çok insan İstanbul'a, İzmir'e akıyordu. Ben de, İzmir, dedim. Anasını satayım, İzmir.»

Tren çok kalabalıktı. Üçüncü mevkideydik. Erkeklerin çoğu şalvarlı ve kasketliydi. Kara postalları ya da kırmızı mesleri vardı. Kadınlar kara çarşaflıydılar. Çocuklar yırtık bezler içindeydi. Annem kadınlarla konuşuyordu, babam erkeklerle. Çoğu Adana'ya pamuk toplamaya ya da bez fabrikasında çalışmaya gittiğini söylüyordu. Bir kısmı da bizim gibi batıya gidiyordu. Manisa bağlarına, İzmir'deki incir, üzüm, tütün mağazalarına... Onları batıya çağıran, genellikle oralarda askerlik yapıp, sonra da yerleşmiş bir oğul ya da bir kardeşti. Dayım da İzmir'de askerlik yapıp orada yerleşmişti. Şöförlük yapıyordu.

Yol boyunca değişik sesler aynı yanıklıkla, aynı şiveyle uzun havalar söylediler.

Torbalar yerleri daha da daraltıyordu. Bu torbalarda bulgur, mercimek, nohut vardı. Yoğurt keseleri de göze çarpıyordu. Bazı istasyonlarda bu keselerden bir toprak çömleğe yoğurt boşaltılıp ayran yapılıyordu, ve toprak bardaklarla içiliyordu. Bazı kompartımanlarda çiğköfte yoğuranlar oldu. Komşu kompartımanlarda oturanlara da «koku gelir diye» ikrâm ettiler. Babam İslâhiye'de kaçak hurma

aldı. Bir asker terhis olduktan sonra topuklu ayakkabılı, esmer, süslü bir kızı kaçırarak memleketine götürüyordu. Genç kız örtüsüzdü ve herkes ona bakıyordu. Babam da... Genç kız kendisine verilen çiğköfte sıkımını almadı, ama babamın verdiği hurmayı geri çevirmedi. Bebekler için kompartımanlarda salıncaklar yapıldı. Salıncaklar trenin sarsıntılarıyla kendiliğinden sallanıyordu.

Gece, treni ağır bir koku doldurdu. Çürük yiyecek kokusu, bebeklerin sidik, bok kokusu birbirine karışmıştı. Yere kirli çarşaflar, kirli ceketler serildi. Erkekler yerde, kadınlarla, çocuklar tahta kanapelerde birbirlerine yaslanarak uyumaya çalıştılar.

Bir istasyonda, yerde kan içinde yatan, kasketi az ötede duran bir delikanlı gördük. Trenden inip başına toplandılar. Üstünü yıpranmış, tozlu bir kilimle örttüler. Babam da indi. Kalabalığa karıştı. Trene döndüğünde bize: «Bakmayın,» dedi. Bıçaklandığını, vuranın kaçtığını söyledi. Az sonra tren hareket ettiğinde, yine bir uzun hava duyuldu. Bu, acı bir soğuk gibi insanı ürperten genç, keskin bir sesti.

Dördüncü günün sabahı, trenin penceresinden, bağlar, zeytinlikler görüldü. Babam bir istasyondan çekirdeksiz üzüm aldı. Birden neşesi yerine geldi:

«İzmir'e az kaldı,» dedi, «az sonra denizi göreceksiniz.»

Başlarımız tren penceresine dayalı, ayakta bekledik denizi. Bir yandan da çekirdeksiz üzüm yedik. Daha sonraları İzmir'e her girişimde o tadı ve sabırsızlığı duyar gibi oldum. Bu yüzden de İzmir bana mavi bir yatak gibi görünür.

Gelenlerin çoğu eşyalarını at arabalarına yükle-

di. Kendileri de sepet ve sandıklarının arasına sokuldular. İstasyon kapısında taksiler de duruyordu tabii. Bu eşyalarla faytona sığamazdık. Babam istemeyerek at arabasını seçti. Bizleri at arabasına yerleştirirken: «Bir gün de faytona biner gezeriz.» dedi. Biz soru sormadan kıyı boyunca denize baktık. Babam: «Ohh!» dedi, «bol bol nefes alın.» Arabamız, o sırada kıyıya yaklaşmakta olan bir vapurla yarışır gibi yol alıyordu. Sarsılıyorduk. Bir yandan da gülüyorduk. Kap kacağımız tıngır tıngır sesler çıkarıyordu. Yalnız annem, dalgın dalgın denize bakıyordu. Az sonra araba dar bir sokağa sapınca biz de sessizleşip dalgınlaştık.

«İzmir'e bizim gibi gelenler çoktu,» diye anlatıyor mektubunda babam. «İş bulmak da umulduğu kadar kolay değildi. Sizleri dayınızın kaynanasına bıraktım. Ben de günlerce dolaştım. Ciltçi dükkânlarını arıyordum. Ciltçiliğe almadılar beni. Bir akşam üstü, kıyıda yorgun argın dolaşırken, kıyıya yanaşmış bir vapur gördüm. Adını bile hatırlıyorum: Etrüks vapuru. Önü kalabalıktı. Yaklaştım. Kasketli, yoksul giyimli gençleri polisler götürüyordu. Bunlar İstanbul'da iş arayıp bulamamış, paraları olmadığı için vapura kaçak olarak binmiş, İzmir'de iş aramaya gelen elli kadar delikanlıydı. Bir gazeteci onlara sorular soruyordu. Çoğu İzmir'e ilk olarak geliyordu. Nereye gideceklerini de bilmiyorlardı. Biri, günlerdir aç susuz olduklarını söyledi. «Bakalım burada ne yapacağız? İş bulabilecek miyiz? Yoksa başka şehirlere mi göçedeceğiz? Burasını Allah biliyor» de-

di. O sırada gazeteler her dört kişiden birinin işsiz olduğunu yazıyordu.»

Yandaki kilisenin çanları çalıyordu. Çan sesleri şehrin gürültülerini bastırıyordu. Gökyüzüne yakın kırmızı, mor, yeşil ışıklar dönüyor, yanıp sönüyordu. Babamla araba seline, ışıklara bakıp, çan seslerini dinliyorduk. Babam ağızlığına bir sigara yerleştirdi. Bir kaşı derin, sıkıntılı bir düşünceyle inmiş, bir kaşı merakla, alaylı bir biçimde kalkmıştı. Arabaların eğlence yerlerine doğru aktıklarını düşündüm.

«Gündüz çalışıp gece eğleniyor Kanadalılar» dedim.

«Hayatları bu,» dedi babam. «Yiyip içsinler, para kazanıp eğlensinler, hayattan başka birşey beklemiyorlar. Dünya umurlarında değil.»

«Ama bir gün onların da rahatı kaçar» dedim.

«Burada da çalkantılar başladı zaten. Kızılderililer, Fransızlar kıpırdanıyor. Burada büyük işletmeler, topraklar İngilizlerin elinde. Amerikalıların da büyük yatırımları var. Son zamanlarda bir sürü grev oldu. Hayat pahalılığı artıyor; az gelirlilerin durumu da zorlaşıyor.»

Babam birden saatına baktı.

«Tuh!» dedi, «saat da gelmiş. Hadi bacı ben gidip giyineyim.»

İçeri girdi. Ben balkonda kaldım. Bir Kanada filmi görmüştüm, onu düşündüm: Bir şoför, hizmetinde çalıştığı soylu, dul hanımına tutuluyordu. Geniş toprakları, tükenmez serveti olan kadın bu tutkunun farkında değildi ve politikayla uğraşan genç

bir erkeğin aşkıyla yanıp tutuşuyordu. Erkek liberal düşünceli, aristokrasiden gelen kültürlü, ince bir hanımevlâdıydı. Kadının bir sarayı andıran evinde duygulu, soylu saatlar geçiriyorlardı. Önceleri içe kapanık olan şoför, filmin sonunda, soylu kadınla, onun liberal sevgilisine sövüp sayıyor, onları hırpalıyor, sonra şoförü olduğu arabaya atlayıp, büyük, köklü yapıların üstüne üstüne sürüyor, o ana kadar içine gömdüğü sesini var gücüyle yükseltip, keyifli bir şarkı söylüyordu. Filmde görüntü son buluyordu ama onun başkaldıran sesi sürüyordu.

Birden babamı, balkon kapısının önünde, bir denizci subayının giyimini andıran koyu mavi üniforması içinde gördüm. Başındaki siperlikli şapkayı, yine gençliğindeki gibi yana yatırmıştı. Gülümsüyordu. Beni şaşırtmak mı istemişti?

«Yakışıklı olmuşsun,» dedim, «kaptanlara benzemişsin.»

«Kaptan olmayı da istemiştim,» dedi babam, «ama sol gözüm..!»

Parmağıyla sol gözünü gösteriyordu. Bense sol kolundaki sarı sırmalı «Pinkerton» yazısına bakıyordum.

«Sana yemek koyayım mı? Sabaha karşı belki acıkırsın.»

«Mutfakta koydum,» dedi babam, «Tırpan'ı da aldım. Okuyacağım. Bu gece keyfim yerinde. Yalnız kalmaktan korkmazsın değil mi? Kapıyı iyi kilitle.»

«Yok,» dedim, «korkmam. Merak etme. Seni bari biraz kestiriver orda.»

«Olur mu be? Kontrol için, sık sık telefon çalıyor.»

ON

Pencereyi açtım. Onun, elinde siyah çantasıyla gençliğindeki gibi çabuk adımlarla, başına büyük gelen şapkasıyla, karşı kaldırıma geçişine baktım. Bana el salladı. Tenha bir otobüse bindi. Yüksek yapıların ışıklarından gökyüzüne ince bir duman yayılıyor gibiydi. Yıldızlar söluktu. Demek ki babam yalnız bir gece işçisiydi.

ON BİR

Kulağımın dibinde bir su birikintisine ağır ağır damlalar düşüyordu. Gözlerimi açtım. Gitar sesiydi. Çok yakından geliyordu. Duygulu, içten, ama onurlu bir ağlamanın sesini andırıyordu. Bir erkek sesi de gitara eşlik ediyordu. Dokunaklıydı. Yükseliyor, alçalıyordu. Uykumun böyle bölünmüş olması beni kızdırmadı. Çünkü bu seste bir taşkınlık, bir kendini beğenmişlik yoktu. Kıpırdamadan dinlemeye koyuldum.

Gözlerimi karanlık odada gezdirdim. Babamın boş yatağına baktım. Bir an ürperdim. Ses yaklaşıyor, kulağımın dibine sokuluyor, uzaklaşıyor, fısıltıya dönüşüyordu. Hangi dilden olduğunu da anlayamıyordum. İngilizce değildi. Kanada'dan daha uzak, daha yabancı, bilinmeyen bir yerdeymişim gibi bir duyguya kapıldım. Şu anda zor durumda kalsam, biri-

nin yardımına gereksinme duysam kimi çağırabilirdim? Babamın telefon numarasını da bilmiyordum. Gecenin üçü... Bu saatte gitar çalmanın ne anlamı olabilir? Alman kadın uyuyor mu? Yoksa koridora çıksam onun ürkütücü gülüşüyle mi karşılaşırım? Yataktan kalkamıyorum. Babam gelse! Birden çıkıp gelse! İşini bırakıp... **Kırık şemsiyesiyle**

Biz en küçükler bile evin yapımında elimizden geldiği kadar çalıştık. Taşları küçücük göğüslerimize dayayıp ustaya taşıdık. Ağabeyimle ablam da ince toprak yolun sonundaki yıkık mermer çeşmeden teneke teneke su taşıdılar. Ablamın omuzundaki eğrilik o günlerden mi kalma, bilmiyorum. Otları yolduk. Dağ eğlenceliydi. İğdeler, zeytinler çiçeklenmişti. Kardeşimle günlerimiz yabani menekşe, ballı baba, katır tırnağı toplamakla geçiyordu. Annem sonradan bahçemiz olan yerde taşları üstüste yığarak bir ocak yapmıştı. Bu ocakta bulgur pilâvı pişiriyordu. Çay demleniyordu. İlk günler dağ yalnız bizimdi. Ağabeyim tepedeki yıkık surlara bakıp buraların savaşlar sonunda ele geçirildiğini söylüyordu. Şehir aşağıda, uzaktaydı, denizle ve karşı dağlarla son buluyordu. Bitmemiş duvarların arasına yerleştik.

Bir sabah, dağın eteğine başka kilimlerin serildiğini, başka sandıkların ve sepetlerin getirildiğini gördük. Ağaçlar devrildi. Taşlar kırıldı. Kum, kireç, tahta, saman, çimento taşındı. Biz onlara göre çok yukardaydık. Nerdeyse tepedeydik. Duvarlarımız daha kalın örülüyor, geç yükseliyordu. Sağlam, büyük bir ev olsun istiyordu babam.

Babam iş bulmuştu. Bir otelin kâtibi olmuştu. Geceleri çalışıyor, sabahları, biz uyandıktan sonra dönüyor, bir incir ağacının gölgesine yatağını yaparak, üstüne örttüğü çarşafı başına kadar çekerek uyuyordu. Ağustos böceklerine çok kızıyordu. Biz onu uyandırmamaya çalışıyorduk. Yine de babamın bir çuvalın içindeymiş gibi debelendiğini görüyorduk. Öğleden sonra çarşafı üstünden atarak kalkıyordu. Ustaya yardım ediyordu. Derme çatma yoksul bir ev istemiyordu. Evin plânını çizmişti.

Güneşin batışına yakın ustayla birlikte dağdan inip, taksileri, tramvayları, vapurlarıyla bizi şaşırtan şehre karışıyordu. Gözden kayboluncaya kadar onu izliyorduk. Bağırıyorduk: «Güle güle! Güle güle! Baba güle güle!» Toprak yolun sonundan bile sesimizi duyuyordu. Son bir kez dönüyordu. Hep birlikte, tepeden, kızıllaşan aydınlıkta ona el sallıyorduk. Sonra duvarlarımıza dönüp fenerimizi yakıyorduk. Çakallar uluyordu. Baykuş sesleri duyuluyordu. Annem dualar mırıldanıyordu. Uzaktan tren sesi, vapur düdüğü bize kadar ulaşıyordu. Yola yakın yapılan evlerin çatıları çabucak örtülmüş oluyordu. Küçücük bir odaya yedi sekiz kişinin birden dolduğunu görüyorduk. Çatılara paslı tenekeler ya da toprak, saman yerleştiriliyordu. Zaman zaman bize, tepedeki kalın taş duvarlarımıza baktıklarını farkediyorduk. İlk günler aramızda garip bir uzaklık, yabancılık oldu. Hava kararınca def sesleri duyuyorduk. Keyifli şarkılar söylüyorlar, oynuyorlardı. Annem yastığının altına babamın hançerini koyarak uyuyordu. Onlardan korkuyorduk. Bizden daha yoksuldular. Biz birbirimize sokulmuş otururken ağabe-

yim fenerin altına oturup bize tarih kitabı okuyordu. İki küçük çocuğu besleyen kurdun hikâyesini çok seviyorduk.

Sonra feneri kısıp, büyük bir yatağı enlemesine paylaşarak, aramızda hiç boşluk bırakmadan uzanıyorduk. O zaman da ağabeyim bize yıldızları tanıtıyordu. Büyük ayıyı, küçük ayıyı, saman yolunu... Böyle uzanmış gökyüzüne bakarken, üstümüze yıldızlar yağıyor gibi geliyordu bize. Yalnızlığımızı, çakal ulumalarını unutuyorduk. Ağabeyimin anlattıklarını dinliyorduk, yıldızlarla ilgili bilgilerini... Annemse bizi dua öğrenmeye zorluyordu, koruyucu dualar...

Bir gece yıldızların yerine üstümüzü bulutlar örttü. Ama yazdı. Az sonra yıldızlar yeniden görünür diyerek avunduk. Annem bizleri sıkı sıkı örttü. Bize doğru okuyup üfledi. Güldük. Kıkır kıkır güldük. Uyuduk.

Gözlerimizi ışıktan bir bıçak keser gibi oldu. Sıçrayarak uyandık. Dağ korkunç bir gürültüyle üstümüze üstümüze gelmeye başladı. Kalın kaba bir kaputu andıran gökyüzüyle, uğuldayan dağın arasında sıkışıp kalmıştık.

Annemle ağabeyim altımızdaki kilimi çekmeye başladılar. Biz de kilimle birlikte kayıyorduk. Korkuyla oyun arasındaydık. Gülüyorduk. Kilimi çekip dışarı çıktılar. Ağabeyim duvarların üstünde dengesini zor buluyordu.

«Çek çek!» diye bağırıyordu annem.

Böylece yarım duvarların arasında, kalın, kara, doğu kiliminin altında sonucu beklemeye koyulduk. O anda ağabeyimin bir masal anlatması ne iyi olurdu!

Ama o anneme bakarak susuyordu. Dirseklerini dizlerine dayayıp oturmuştu. Fenerin aydınlığında annemle ağabeyimin sessiz sessiz bakıştıklarını görüyorduk. Kilimin üstünde sayısız böcek geziniyordu. Böcekler sıçrayıp hopluyor gibiydi. Bu bekleme bizi acıktırdı. Hepimiz sandığa bakmaya başladık. Çöreklerimiz, pestilimiz daha tükenmemişti. Annem her sabah sayarak dağıtıyordu bize. Eski, doğulu komşularımızın armağanıydı. Ama çörek yemek için sabahı bekleyemezdik. Kapı, pencere boşluklarını da tahtalarla örtmeye çalışmıştı annem. Sular, duvarlardan, altımızdan, bütün aralıklardan sızıyordu. Altımızdaki hasırda su benekleri görülmeye başladı. Anneme sokulduk. Bizi büyük yorgana sardı. Hâlâ çörekleri bekliyorduk. «Peki,» dedi annem, «peki, sabaha yok ama.» Üstümüzdeki kilime değmemek için güçlükle doğruldu. Sandığı açtı. Sandığın altından su ince bir yol yaparak akıyordu. «Sandık işiyor» diyerek güldük. Annem çörekleri çıkardı. Bu, gece yarısı uyanışından neredeyse hoşnuttuk. Çörekler ağzımızda dağılırken dışardaki gürültüleri daha az duyuyorduk. Annemse hep, kilime, altımızdaki hasıra, duvarlara bakıyordu. O çörek yemiyordu tabii.

Kilimin ortasındaki kambur bize doğru büyüdü. Alnımızdan burnumuza, oradan dudaklarımıza inen damlaları da çörekle birlikte yutuyorduk.

Annemle ağabeyim yeniden paltolara sarınarak dışarı çıktılar. Islanan kilimi çektiler. Birden yağmur üstümüze abandı. Hasırı koydular kilimin yerine. Ama hasır bütün açıklığı örtmeye yetmedi.

Annem sandıktan kuru elbiseler çıkardı. Bizi soydu. Kuruladı. Küçük kardeşimin üşüyüp ağladı-

ğını hatırlıyorum. Ağabeyim ise yorganın altında bizden gizlenerek soyunup giyindi.

Hasır da az sonra çöktü. Yanıbaşımızdan, duvarların dibinden, suların çağıldayarak, toprağı, küçük taşları sürükleyerek akışını duyuyorduk.

Yeniden ıslandık. Annemizin gövdesinde bir sıcaklık arayarak ona sokuluyorduk. Birbirimize yapışarak ıslaklığımızı ısıtmaya çalışıyorduk. Yorganı çadır gibi başımızda tutuyorduk.

Yağmur azalmaya yüz tutunca çadırımızdan bir pencere açtık. Kapıdaki tahtayı ittik. Şehre baktık. Şehir durgundu. Uykudaydı. Anlaşılan yağmura aldırdığı yoktu. Aşağılarda, birkaç gün önce kurulan gecekondularda ise soluk fener aydınlığı vardı. Çatıları olduğu için bizden daha mutlu olmalıydılar. Biz yorulmuştuk. Uyumak için yağmurun dinmesini bekliyorduk. Annem artık yapılacak hiç bir şeyin kalmadığını anlamıştı. Ayaklarımızın altındaki toprak vıcık vıcık çamurdu. Yorgandan çadırımızın altından yalnızca iç çekişleri duyuluyordu. Çadır penceresini açık tutuyordu ağabeyim. Başlarımız bir salkını andıracak biçimde birbirine sokuluyordu. Hep birden şehrin uzak ışıklarını görmeye çalışıyorduk. Ama birden kapandı pencere.

Şehrin ışıklı görünümünün yerinde şimdi **kırık, kara bir şemsiye** duruyordu.

Yorganı üstümüzden attık. Dışarıya, çiseleyen yağmura doğru fırladık. Soluk soluğaydı. Şemsiyeden sular damlıyordu, parlıyordu. Islak ayaklarımıza, yorgana, kilime, hasıra baktı. Eliyle başımıza dokundu. Bizimle konuşmadı. Anneme ise alçak sesle, şunları söylediğini hatırlıyorum:

«İşi devredecek birini bulamadım. Korkma, güneş çıkar, her şey kurur.»

Yağmur dağdaki çekingen kokuları kırbaçlamıştı. Dağ bir demet kır çiçeği gibi kokuyordu.

ON İKİ

Sabaha karşı uyumuşum. Gözlerimi açtığımda odayı sevindirici bir aydınlık doldurmuştu. Geceki gitarın bir düş olup olmadığını anlamaya çalıştım. Düş değildi. Kalktım, çıkıp dolaşmak istiyordum. Babam ancak öğlene gelir.

Kapıyı açınca yaşlı Alman kadınla karşılaştım. Odasının kapısı yine aralıktı, yatağına oturmuş, bastonuna dayanmış, bizim kapıya bakıyordu. Yüzü o anda bana çocuksu bir acı içinde göründü. Selâmladım, dudakları çenesi titreyerek gülümsedi. «Kahve?» dedim. Başını coşkuyla salladı. Mutfağa girdim. Kahve yaptım, bir dilim tereyağlı ekmek hazırladım. Tabağa koyup getirdim. Odasını eski, yorgun bir koku sarmıştı. Yalnızlığı yatağına, masasına sinmişti. Odasına dolan aydınlık bile bana isteksiz göründü. Yaşlı kadın gözlerini benden ayırmıyordu.

Tabağı masasının üstüne bıraktım. Odadan çıktım. Basamakları çabuk çabuk indim. Birden bu eve alışıvermişim gibi bir sevinç duydum.

Kilisenin bulunduğu sokağa yöneldim. Kilisenin kapısına asılmış bir fotoğraf beni durdurdu. Bir kız çocuğu gülümsüyordu. Yaklaştım. Elmacık kemikleri çıkık, koyu renk gözleri iri, çekikti. Birden kavradım. Geceki gitarın eşliğindeki erkek sesi bir ağıtı dillendiriyordu. Küçük kızın uzak doğulu olduğu anlaşılıyordu. Ailece çocukları büyüten, öldüren savaşlardan mı kaçtılar? Küçük kız nasıl öldü? Bir kaza mı? Yoksa buralara uyumsuzluğun neden olduğu bir hastalık mı?

Hastaneye yattığımda ben de bu yaşlardaydım. Bu küçük kıza benziyordum.

O sırada ağabeyim liseye gidiyordu. Lise hastaneye yakındı. Sık sık aşağıdan ıslıkla sesleniyordu bana. Onun ıslığını sabırsızlıkla bekliyordum. Yataktan fırlayıp pencereye koşuyordum. Ağabeyim koltuğunun altında kitapları, bana gülümsüyordu. «Bir şey ister misin?» diye soruyordu. «Helva» diyordum. Çok çabuk yoruluyordum, pencerenin önünde ayaklarım titriyordu.

Babam beni sırtına alarak hastaneden çıkardı. Onun sırtında yokuşu çıkarken komşular kapı önüne çıkıp: «Maşallah maşallah» diye bağırıştılar. Evde, bahçeye bakan odada annem bana güneşli, bembeyaz bir yatak hazırlamıştı. Yatakta günlerce erik ağacının dallarına baktım. Annem sık sık iğne çantasıyla dağdaki hastaları dolaşmaya gidiyordu. Dikiş de dikiyordu ve hep bana «canın ne istiyor?» di-

ye soruyordu. Ne istersem hemen yapıyordu. Bir gün: «Bana şiir defteri alın,» dedim, «şiir yazacağım.»

Okulda devamsızlıktan ötürü beni sınıfta kalmış saydılar. Okula yeniden gitmeğe başladığım gün soluk soluğaydım. Bahçede hep bana çarpacaklar, düşürecekler diye korkuyordum. Oyunlara giremediğim için kendimi çok yalnız duyuyordum. Aritmetiği unutmuştum, içimden hep şiir yazmak geliyordu. Soyadı Fırat olan gözlüklü yaşlı öğretmenimiz tembellere karşı çok serti. Tembellerin varlığına dayanamıyordu. Bu yüzden sınıfın kalabalık olduğunu ileri sürerek tembellerin başka okula gönderilmesine karar verdiler. Numarası okunan tembeller tahtanın önüne çıkıyordu. Beni de aralarına kattılar. O an öğretmene bakarken onun ölmesi için namaz kılıp dua edeceğimi kuruyordum. Öteki tembeller kendi aralarında gülüşüyordu. Öğretmen son anda bizden artık çalışkan olacağımıza dair kendisine söz vermemizi istedi. Çocuklar gülüşerek «söz veriyoruz» diye bağırdılar. Benimse hiç sesim çıkmadı. Bahçede bizi ikişer ikişer sıraya koydular, hizaya getirdiler. O sırada çalışkanlar pencerelere yığılmışlardı. Kimileri el sallıyordu, kimileri de dil çıkarıyordu. Bizi başka okula götüren genç öğretmen önümüze düştü, okuldan çıkarken bize marş söyletti. Uzun uzun yürüdük. Bacaklarım sızlıyordu, terliyordum. Biz sürülen çocukların giyimleri birbirine çok benziyordu. İçlerinde en neşesiz bendim. Yoksul, hasta ve tembeldim.

Yeni okulumuz uzakta, bakla tarlalarının yanındaydı. İnkılâp İlkokulu, mavi kapılıydı. Eski okulumuzdan daha büyüktü, ağaçlar, kuşlar ve çocuklar içiçeydi. Kendime hemen kuytu bir köşe buldum.

Ben ne şarkı söylüyordum, ne de koşuyordum. Hep bakıyor, düşünüyordum. Sınıfımızda iri kordelâlı, nazlı, dantel yakalı bir kız vardı: Yüksel. Teneffüse çıkınca öteki kızlar onun koluna girmek için yarışıyorlardı. O da onları sıraya koyuyordu. «Bu teneffüs siz ikiniz, gelecek teneffüs de siz» diyordu. Niye? diyordum. Yüksel'i niye bu kadar çok seviyorlar? Çok güzel mi kokuyor? Çok kibar mı konuşuyor? Çok mu para harcıyor? Sonunda anladım, Yüksel'in babası doktordu. Öğretmen sınıfta babalarımızın işini soruyordu. «Kâtip» dedim ben de. Tembelliğim değişmiyordu ve hep Yüksel'i inceliyordum. Defterinin kıyılarını çiçeklerle süslemeyi çok seviyordu, etekleri çok kısaydı, dantelli gömleği görünüyordu. Bende bir öfke gelişiyordu. Eve giden yokuşu çıkarken öç alma isteği duyuyordum. Nasıl? Kimden? Kestiremiyordum.

Anneler gününde öcümü aldım. Öğretmen anneleri anlatan bir yazı yazmamızı istedi. Bu yazıda neler yazacağımı yine yokuşu çıkarken düşündüm.

Ablamla aynı yatakta uyuyorduk. Annem küçük kardeşimi yatağına alıyordu, ağabeyim de mutfaktaki sedirde uyuyordu. Babam alt katta, küçük odasında... Ben gözlerim tavanda, odadaki herkesin uyumasını bekliyordum. Duvar dibindeki küçük, yumuşak minderi alarak yalınayak, sessiz sessiz, odadan çıkıyordum. Kırmızı tuğlalı balkonda annemin paltosuna sarınıp mindere oturuyordum. Uzun uzun ışıklara, yıldızlara bakıyordum. Kaynağını kavrayamadığım bir coşkunluk sarıyordu beni. Önümde uzanan sonsuz karanlıkla konuşmak, ona açılmak istiyordum. İsteklerimi,

üzüntülerimi, kızgınlıklarımı ona anlatmak istiyordum. Kötüleri öldürmesi için ona yalvarıyordum. Okul dönüşü çantamı koltuğumun altından çekip yola fırlatan, beni döven şişman Gülser ölmeliydi. Uzun boylu, çirkin sesli, bizi başka okula süren Fırat öğretmen ölmeliydi. Evlerimizi yıkmaya gelen belediyeciler, Kore'deki düşmanlarımız, babamı işten atan Bayındır Oteli'nin sahibi, mahallemizde yakalanan on dört yaşındaki hırsızı karakolda dövüp, tabanlarına tuz basan polisler, bize artık borç vermeyen bakkal ölmeliydi. Karanlığın beni can kulağıyla dinlediğini, bana sokulup beni okşadığını, bana gülümsediğini sanıyordum. İstiyordum ondan: Babam öğretmen olmalıydı, bizim okulda, benim öğretmenim olmalıydı, annemin hastalıkları geçmeliydi, benim artık göğüslerim büyümeli, kollarım kalınlaşmalıydı. Evimizdeki kavgalar bitmeliydi, mahalleye elektrik, su gelmeliydi. Anneler gününde en güzel yazıyı ben yazmalıydım.

Balkonda üşüyünceye kadar, uyku gözkapaklarımı ağırlaştırıncaya kadar oturuyordum ve aşağıda, basma perdenin gerisinde, lamba ışığında babamın kamburlaşmış sırtını görüyordum. Babamın parmakları daktilonun basamaklarına tırmanıyor, iniyor, çıkıyordu.

Anneler gününde anneler toplandı. Annem gelmedi. Öğretmen, en güzel yazının, benim yazımın annelere okunmasını istedi. Titreyerek tahtanın önüne geçtim.

Yüksel, süslü annesiyle yan yana oturuyordu. Alacağım öcü düşünerek cesaretimi topladım. Okudum. Dikiş diken, iğne yapan, bizi büyüten annemi

anlatıyordum. Annelerin çoğu, elleriyle gözlerini kurulayarak beni alkışladılar. Böylece ben de ilgi topladım. O günden sonra okuldaki duvar gazetesine her hafta bir yazım kondu. Pazartesi sabahları bayrak töreninden sonra mikrofonun önünde kahramanlık şiirleri okudum. Kızlar artık benim de koluma giriyorlardı. Yüksel'in koluna girenleri de kendi koluma çekmeye başladım. Yüksel'e ise bir türü ısınamıyordum. O gazoz ismarlıyordu arkadaşlarına. Evden pasta getiriyordu. Bense hep duvar gazetesinde yazacağım yazıları kuruyordum kafamda. Öfke beni yazmaya itiyordu.

Yol kıyısındaki ağaçların gölgesinde yürüdüm. Parlak, taze biçilmiş çimenler bu düzayak, kurşuni şehri kabartma nakışlar gibi süslüyor. Kanadalı kadınlar evlerinin bahçesinde, havuzlarının yanında, mayolarıyla şezlonglara uzanmış, güneşleniyorlar. Ellerinde resimli dergiler... Çocuklar havuzda şişirme kayıklarını yüzdürüyorlar, bakımlı köpekler şezlongların yanıbaşında uyukluyor.

ON ÜÇ

Babamla turistik bir gezinti yeri olan dağa çıkıyoruz. Az önce traş oldu. Duş aldı. Üstünde uçuk mavi bir frenkgömleği, yanaklarında hafif bir pembelik var. Üç saatlık uyku onu dinlendirdi. Ona Uzakdoğulu küçük kızın ölümünden söz ediyorum. Bir an dalıp gidiyor. Sonra derin bir soluk alıyor.

«Yorulmaz mısın?» diyor, «o tepeye çıkacağız.»

«Yoo,» diyorum, «niye yorulayım?»

Babam benimle dolaşmaktan çok hoşnut. Hızlanıyor bazan.

«Yavaş,» diyorum, «yavaş yürü, beni arkada bırakma.»

«Annen de diyor, benim hızlı yürümeme çok kızardı. O da sanki benim inadıma hep yavaş yürürdü. Ben de bir türlü yavaş yürümeye alışamadım.»

Babama şu anda annemin öldüğünü söylesem te-

peye çıkmaktan vazgeçer mi? Bir ağacın gölgesine oturup dalgın dalgın toprağa bakıp sigara mı içer?

Koluna giriyorum. Eskiden babalarının kollarına giren genç kızlar beni düşündürürdü. Hep de varlıklı, rahat yetişmiş genç kızların böyle davrandığına dikkat ederdim. Hem genellikle onlar ağır ağır yürürler. Telâş ve zorluklar içinde yaşamış olanlarda pek öyle sakin, güvenli, hiçbir şeyi umursamadan yürüme alışkanlığı yoktur. Ama ben bir süredir, daha doğrusu evden ayrılıp yalnız okuduktan ve kendi geçimimi sağlamaya başladıktan sonra sağıma soluma bakınarak, hiçkimseden çekinmeden uzun uzun yürüme alışkanlığını edindim. İşte şimdi babama, yavaş yürümenin tadını ve öteki rahat babalar gibi yetişkin kızıyla kolkola gezmenin mutluluğunu duyurmak istiyorum.

Dağ yolları asfaltlanmış. Yol kıyılarına kırmızı boyalı kanapeler yerleştirilmiş. Sincaplar ağaçların altında koşuşuyor. Babam fotoğrafımı çekmek istedi. Bir sincaba sessizce sokuldum. Sincapla bir an gözgöze geldik. Karşısında onu ürkütmemeye çalışarak otururken babam fotoğrafımı çekti. Sincap birden arkasını dönüp hızla kaçtı. Gülüştük. Tepeye doğru yürümeye koyulduk. Her yandan menekşe kokuları yükseliyor.

«Dün gece dağa yerleştiğimiz günleri düşündüm,» diyorum. «Yağmurun bastırdığı geceyi düşündüm.»

Babam şimdi, koluna girmemden hoşnut, gülümseyerek yürüyor. Yanıbaşımızdan her yanı açık, kırmızı çatılı, yeşil boyalı bir eğlence treni geçiyor. Vatmanı, mavi tişortlu, uzun saçlı, neşeli bir delikanlı.

Tren mavimsi dumanlarını geride bırakarak, daracık, pırıl pırıl rayların üzerinde tepeye doğru yol alıyor. İçinde yaşlı turistler ve sarışın çocuklar...

«Şimdi dağda boş yer kalmamıştır,» diyor babam. «İlk biz fethettik orayı.» Babamın mektubu:

«Hazirandı. Gazetede arsa ilânını görünce o dağı bulmaya karar vermiştim. Otelde on sekiz saat çalışıyordum. Gece işi. Bir öğle sıcağında yola düştüm. O zamanlar orası şehrin dışıydı. Elimdeki mendille terimi kurulaya kurulaya uzun zaman yürüdüm. Sonunda surlarından tanıdım. Yemyeşil, keşfedilmemiş bir dağ. Issız ve tepeler püfür püfür esiyor. Hemen kararımı verdim. Çok çocuklu ailelere kiralık ev vermiyorlardı. Kiralar çok yüksekti. Daracık, karanlık, sokak arasında evler... Şehirde arsa alıp ev yaptırmak bizim için zaten olanaksızdı. Dağı görür görmez «Burası tam bize göre» dedim. Zorluklarını, susuzluğunu, tehlikelerini önemsemedim. Taptaze doğa beni büyüledi. Dinlendirici göründü. Yazarlık heveslerim de hâlâ sürüyordu. Sizleri de düşündüğüm gibi yetiştirebilirdim. Dağın dibindeki ince toprak yolda yürürken içim umutla doluydu. Yol kıyısında küçük bir kulübe vardı. Arsa dağıtımı buradan yapılıyordu. Kapıyı tıkırdattım. Öğle uykusundan uyanan iri yarı, kuzgunî bir adam kapıyı açtı. Yukarlardan bir arsa istediğimi söyledim. «Siftah sensin,» dedi adam, «dilediğin yeri seç.» Tepeyi birlikte tırmandık. «Burada hava mis gibidir,» diyordu adam, «buranın geleceği çok parlak.» Yukardan şehrin, denizin görünümüne bayıldım. Seksen metrekarelik bir arsa için adama on lira ödedim. Elindeki torba-

dan aldığı kireçle sınırları çizdi. İkibuçuk lira da ölçü parası verdim. Bulduğum iri dallarla dört köşeye dört kazık çaktım. Eh artık arsa sahibi de olmuştum. Yeni bir hayata başlıyordum. Kazma küreğin nerede satıldığını sordum. Gittim aldım. Ceketi bir yana fırlattım. Başladım kazmaya. Bir kaç kazmada avucumun içi kabarmış, paçalarımdan ter akmaya başlamıştı. Çiftçi çocuğuydum. Ama hep ırgat ve ortakçı kullanmıştık. Toprakta çok az çalışmıştım. Kuzgunî adam uzaktan güldü. Kesildiğimi gördü. Ertesi gün bir usta bulup getirdi.

Derin bir temel kazdırdım. Daha bizim duvarlar temelden ağır ağır yükselirken yola yakın yere başka evsizler doluştu. Usta taşları gösterişli ve düzenli koyuyordu. Kendisine burada başka işler de bulmak niyetindeydi. Temelden bir metre yükseklik taştan olacaktı, sonrası kerpiç. Yola yakın evlerin duvarları çabucak yükseldi. Bizim ev plânlıydı. Ötekiler kerpiçten, çamurdan bir oda yapıp, çatısını teneke yle, toprakla örtüyorlar, içine girip yerleşiyorlardı. Biz yarım duvarların arasına yerleştik. Tepeye taş, kerpiç, su taşımak çok zor oldu. Gerçekçi olamamanın cezasını bir kez daha çekiyordum. Bir gece korktuğum başımıza geldi. Ben oteldeyken bastırdı yağmur.»

Yol kıyısında bir kanapeye oturuyoruz. Babam dağ kahvesine giriyor. Dondurma alacak. Bir süre yalnız kalıyorum.

Tepeden bakınca toprak yolda sık sık at arabaları görmeye başladık. Tepeden görüyorduk ve bağrışıyorduk:

«Bir ev daha! Bir ev daha! Bir ev daha geliyor!

Sandıklarla, denklerle, sepetlerle geliyorlardı. Artık hemen hemen her gün birkaç araba görebiliyorduk yolda. Ağaçlar devriliyor, otlar sökülüyordu. Herkes iş başında oluyordu. Erkeklerin elinde kazmalar, kürekler, kadınların elinde, sırtında kum, kireç, su tenekeleri, çocukların elinde taşlar, yaşlıların elinde süpürgeler... Güneş kısa zamanda hepimizi karartıyordu. Su aşağıdan, toprak yolun sonundan getiriliyordu. Türküler duyulmaya başlandı. Rumeli türküleri, Doğu, Güney türküleri... Evlerin yanına taşlardan küçük ocaklar yapılıyordu. Dağı kuru fasulye kokusu sarıyordu. Çocuklar yalınayak, donsuz, başıboş ve keyifli dolaşıyordu dağda. Temeller kazılırken komşuluklar kuruluveriyordu. Birbirlerinden ödünç tuz, ödünç şeker, ödünç yağ ya da tencere, çaydanlık istemek için tanışmaları beklemiyorlardı. Sucular, kum, kireç satıcıları, tenekeleriyle yapıların arasında dolaşıyorlardı. Sabahtan temeli kazılan evlerin gece yarısına doğru üstüne toprak ya da tenekeden çatı kondurulu-veriyordu. Donsuz çocuklar, örtülü genç yaşlı kadınlar, kasketli, takkeli erkekler kurumamış duvarların arasına doluşuyordu. Sabah uyanınca küçük pencerelerinin kanaviçalı beyaz patiskadan bir perdeyle örtülüverdiğini görüyorduk. Çoğunun döşeme yüzeyi toprak oluyordu ve hemen bir hasırla kaplanıveriyordu. Ertesi gün erkeklerin çoğu dağdan ayrılıyor, kadınlar çamurla ya da çamur kireç karı-

şımıyla duvarları sıvamaya başlıyordu. Öğleden sonra içlerinden bir ikisi ocağını yakıp üstüne iri bir çaydanlık oturtuyordu. Sonra daha adını öğrenmediği komşularını, su serperek süpürdüğü, yıpranmış bir kilim yaydığı kapısının önüne çağırıyordu. Kadınlar işlerine ara verip gülümsüyor, çamurlu kireçli ellerini bir bez parçasıyla silerek, gelip çöküyorlardı kilimin üstüne. Lodos o saatlarda güzel esiyordu. Hep birlikte manzaranın güzelliğinden, havanın temizliğinden sözediyorlardı. Sonra kendilerinden sözetmeye geliyordu sıra. Kimse kimseden birşey gizlemiyor, durumu değişik göstermeye çalışmıyordu. Kocaları iş aramaktaydı. Kendileri de daha sonra iş bulacaklardı. Burada tütün, incir mağazaları ve Kula Mensucat Fabrikası olduğunu duymuşlardı. Burada çalışmak ayıp değil. İnsanın sağlığı yerinde olsun. Hırsızlık, orospuluk ayıp.

Bu kadınlar önce ufak taşlar dizerek belirledikleri bahçelerine sonradan çok çiçek ektiler. Bahçeler sarmaşıklarla, patlarla, şebboylarla doldu. Teneke saksılarını pencerelere, duvarlara yerleştirdiler. Yılın belli aylarında tütüne incire gittiler.

Babamla şehre kuşbakışı bakıyoruz. Turistler fotoğraf çekiyor. Ben de babamın elinden makinayı alıyorum. Aşağıdaki yolda büyük sarı bir otobüs duruyor. Üstünde kırmızı harflerle «Borgeois» yazısı okunuyor. Otobüse orta yaşlı, şişman bir erkek biniyor. Yazıyı ve kapıyı dolduran yolcunun kıçını çerçeveye alıyorum.

Arkamda durmuş gülüyor babam.

«Kerata» diyor. Sonra yine az önceki yerimize oturuyoruz.

«Burada herkes kendi hayatını yaşar» diyor babam.

Dayanışma göstermek için insanların aynı sıkıntıyı, zorluğu, tehlikeyi duymaları ya da bir inancı paylaşmaları gerekir. Babamın ayağına, sabaha karşı, otel dönüşü iri bir çivi batmıştı. Bağırmıştı, korkuyla toplanmıştık başına. Az sonra yakınımızdaki evlerden koşuşarak geldiler. Erkekler çiviyi çıkardılar. Babamın ayağını sardılar. Sabah da üç kişi, işlerine geç gitmeyi göze alarak babamı hastaneye götürdü. Dağda yaşayabilmek için yardımlaşmak gerekiyordu. Bunu babama söyledim.

«Burada herkes kendi hayatını yaşar» dedi yine.

Dağ çok gürültülü, çok hareketli bir mahalle oldu. Bakkalı, kasabı, berberi, terzisi oldu. Bu dükkânlar toprak yolun iki kıyısına yerleşti. Erkeklerin çoğu Kula Mensucatta iş buldu. Günde üç vardiya yapılıyordu. Gece gündüz, dağdan aşağı trampet çalar gibi çabuk ve sert inen adım sesleri duyuluyordu. Çoğu zaman kadınlar ayrı, erkekler ayrı kümeler halinde iniyordu. Kadınlar genellikle kara çarşaflı, kara lâstik pabuçluydular. Kendi aralarında şakacıydılar. Sözlerini tartarak konuşmazlardı. Şarkıları, hikâyeleri açık saçıktı. Kına gecelerinde genç kızların söyleyip oynadığı şu şarkının sözlerini hiç unutmam. Genç kız eline bir don alarak söylerdi bunu:

Bu kimin donu? Bu kimin donu?
Kaynanamın donu.

Ben yıkamam onu.
Pis kokuyor donu.

Bu kimin donu? Bu kimin donu?
Sevdiğimin donu.
Ben yıkarım onu.
Mis kokuyor donu.

Bu son sözlerde genç kız donu eline alıp uzun uzun içine çekerek ve eliyle hayranlık işareti yaparak koklardı. Kadınlar, genç kızlar kendi aralarında bir gıcırtıyla biten ölçüsüz kahkahalar atarlardı.

Mağazalara giden kadınlar arasında vereme tutulanlar oldu. O zamanlar verem öldürücüydü. Doktorlar da erişilmesi kolay olmayan yiyecekler öğütlüyorlardı: Bal, et, gece sütü. Bir de hastaya ayrı oda diyorlardı. Dağda hastasına oda ayıracak evlerin sayısı herhalde beşi geçmezdi. Bir kadın kan tükürdükten sonra ölünceye kadar çocuklarını kucaklamaz, galiba kocasıyla da yatmazdı. Tek korunma yolu bu olmalıydı. Bu kadınlar, karanlık ve nemli odaların bir köşesinde, çeyizlerinde getirdikleri kanaviçeli yatak örtüleri arasında erirlerdi.

Sonra toprak yolun kıyısına bir kahve yapıldı. İşte böylece erkekler politikadan konuşmayı alışkanlık haline getirdiler. Hep birlikte, kimi zaman ödünç çaylar içen, gitgide kamburlaşan bu erkekler Demokrat Partiyi ateşli konuşmalarıyla desteklediler.

«Baba, sen de Demokrat Partiyi destekledin.»
«Evet ben de destekledim. Halk Partisinin tem-

sil ettiği memur kesimine olan güvenim azalmıştı. Halk Partisi halka uzak bir partiydi.»

«Hatırlıyor musun? Çok eğlenceli propagandalar yapılmıştı. Deve güreşini hatırlıyor musun?»

«Nasıl hatırlamam? Deve güreşi... Kahkahalar gecesi de düzenlenmişti. D.P. Güzelyurt Ocağı düzenlemişti.»

Kendimi tutamayıp ben de kahkahalarla gülüyorum. Babamın son söylediği bana inanılmaz görünüyor.

«Doğru mu? Allahaşkına doğru mu?»

«Tabiî, diyor babam, inanmıyor musun? Daha neler yapıldı! Taş taşıma günü de yapılmıştı. Parti binasını partili halk yaptı, Ödemiş'de. Köylüler taş çektiler. Binanın yapılışı sırasında yoksul bir köylü vatandaş: 'Bu binanın temelinde bu taşlar nasıl ebediyen kalacaksa ben de Demokrat Parti'nin temelinde kalacak bir taşım. Bu parti bana dayandıkça onu kimse yıkamayacaktır' dedi.»

Gülümseyerek sustu babam.

Bir akşam mahallemiz tiyatroya gitmek için hazırlandı. Partililer bizi parti salonuna çağırmıştı. Tiyatro konusunda türlü ön yargılarla çıktık yola. İlk olarak tiyatro görecektik. Börek yapıp götürenler oldu. Kadınlar yüzlerini pudraladılar. Eğlencelere, düğünlere, kırlara, toplu, kalabalık gitmek alıştığımız bir şeydi. Ama o akşam değişik bir heyecan içindeydik. Kadınlar birbirlerine karşıdan karşıya sesleniyordu: «Demokratların tiyatrosuna geliyon mu,» «Ne

kiyeyim gı,» «Key bişey, Hep demokratız ayo! bizbizeyiz.»

Böylece sevinç ve merak içinde tiyatroya gittik.

Salon krepon kâğıtlarıyla, bayraklarla, balonlarla süslenmişti. Kapıda, alabros traşlı, ince bıyıklı, altın dişli erkekler gelenleri karşılıyordu. Şakacı ve şişmandılar. İçeriye şaşkın, kararsız, merak içinde doluşan kalabalığa babacan ve kalender davranıyorlardı. Bu yüzden gelenler salona çabuk uyum gösterdiler. Getirdikleri, kurutulmuş karpuz, kavun, kabak çekirdeğini yemeye başladılar. Erkekler kendi aralarında yüksek selse Demokrat Partinin programından konuşmaya başladılar.

Az sonra, kenarları püsküllü, yepyeni, kırmızı perdenin önüne kırmızı yüzlü, iri yapılı bir partili geldi. Mimikleriyle seyircileri eğlendiriyordu ve onlara haşarı çocukları kalplerini kırmadan usluluğa çağıran bir büyük gibi davranıyordu. Sonunda parmağını dudağına götürdü:

«Şişşt!» dedi, ellerini çırptı, «ibretle seyredeceğiniz temsil başlıyor!» Biraz durdu, sonra sesini yükselterek: «Gömdüğüm Cihan!» diye bağırdı. Alkışlar arasında basamaklardan inip en öndeki yerini aldı. Arkadaşları sırtını sıvazladılar.

Perde, narin, yorgun kadın öksürükleriyle açıldı. Önce seyircilerin arasından da bu öksürüklere alayla karşılık veren delikanlı öksürükleri duyuldu. Ama salondan yükselen «Şişşt! Şişşt!» sesleri saygısız delikanlıları susturdu. Heyecan içinde perdenin açılmasını bekledik. Sahnede çok iyi tanıdığımız bir görüntüyle karşılaştık. Tabanı hasır döşeli, yer ya-

taklı, basma perdeli bir odaydı. Öksürükleriyle oyunu başlatan genç kadın odanın bir köşesinde bir gazocağını pompalamaktaydı. Gazocağının üstünde eğri, kara bir tencere vardı.

Bu oyunu bütün ayrıntılarıyla hatırlayamıyorum. Yalnız bütün seyirci kadınları ağlatan, öksürüklü, ölümlü, ağlamalı bir oyun olduğunu iyi hatırlıyorum. Ney çalınıyordu. Çocuklar öksüz kalıyordu. Onlara ne hükümet, ne de varlıklılar yardım elini uzatmıyordu. Böylece ilgisizlik ve yoksulluk yüzünden bir aile sönüyordu. Seyirciler, bu oyundan, «Demokrat Parti, halkı verem afetinden kurtaracak, yoksulları sahipsiz bırakmayacak» sonucunu çıkarıyor ve ayağa kalkarak, ağlayarak, tempolarla alkışlıyordu.

Babama da «Gömdüğüm Cihan» adlı oyundan sözediyorum. Yine çocuksu, taşkın gülüşüyle, bütün takma dişlerini göstererek gülüyor.

O günlerde kahvedeki gramafon kimi yanık, kimi oynak türküleri bütün dağa dinletiyordu. Davul zurna sesleri de sık sık duyuldu. Bu arada parasız filmler de seyrettik. Bu filmler, Amerika'da seçimlerin nasıl yapıldığını, mutlu insanların nasıl yaşadığını gösteriyordu.

Seçimler, bayram sevinciyle zeybeklerle, harmandalılarla, son buldu.

Bir süre sonra, dağdan, limana yanaşmış, büyük bir savaş gemisini heyecanla seyrettik. Herkes parmağıyla denizi gösteriyordu.

«Amerikanlar! Amerikanlar!» diye bağırışıyorduk. Limana yine kalabalık indik. Sarışın, uzun boylu

bahriyelilere halk konukseverlik gösterilerinde bulunuyordu. Onlar da kahramanlar gibi gemiden inerken, kıyıdakileri gülümseyerek selâmlıyorlardı.

Gece olunca, sarmaşıklı avlularda rakı içen erkekler, göçmenler ve biz okullu çocuklar, ışıklandırılmış gemiye baktık durduk. Şehrin büyük yapılarını, büyük iş yerlerini o günlerde Türk ve Amerikan bayrakları süsledi.

Ezan arapça okunmaya başladı. Babam bu konuda düşüncesini soranlara dudak bükerek cevap verdi. Belki de Demokrat Partiye ilk kuşkuyu böyle duydu.

Balkonumuzu tuğlalarla çevirmiştik. Bir portatif masa, bir kerevet, iki de tahta iskemle koymuştuk. Yemeklerden sonra karpuz yiyorduk. Karpuzun soğumasını istiyordu babam. Bir tencerede buzlu su hazırlayıp karpuzu içinde bekletiyorduk. Şehir genişliyor, güzelleşiyordu. Balkonda oturup apartmanlara, vapurlara, trenlere, fuara bakmaya doyamıyorduk.

Bir bayram günü, bayramlaşmalardan dönmüş yine balkonumuza oturmuştuk. Babam belki de Mesnevi'nin yeni bir cildine başlamıştı. Kendini iyice kaptırmıştı. Kimi zaman mırıldanıyordu ya da elini kaldırıp masaya vuruyordu. Bizler kerevette birbirimize sokularak oturmuş, aşağıda boş tarladaki, küçük bir oda büyüklüğünde süslü salıncağa bakıyorduk. Otuz kırk çocuğu alabiliyordu salıncak. Efelik taslayanlar salıncağın kıyılarında ayakta duruyorlar, salıncağın kalın urganlarına tutunarak sallıyorlardı salıncağı. Bütün çocuklar hep birlikte bir türkü ya da bir mar-

şa başlıyorlardı. Salıncağın sahibi çingene Tevfik amca da çocukların şarkısına katılıyordu.

Birden salıncağın çevresindeki çocukların yokuşun başında duran sarı bir arabanın çevresine doluştuğunu gördük. Çocuklar itişip kakışıyorlar, arabanın yanına sokulmaya çalışıyorlardı.

Babam kitabını bıraktı. Arabaya gösterilen bu aşırı ilgiye kızdığı anlaşılıyordu. Sonra çocukların parmaklarıyla bizi gösterdiklerini gördük. Babam o zaman balkonun korkuluğuna dayanıp dikkatle aşağıya baktı. Gür kaşları alnına doğru kalktı birden. Yokuşun başında bir kadınla bir erkek duruyordu. Siyah elbiseli erkeğin göbeği yukardan bile bir tandır gibi görünüyordu. İkisi yanyana gelince yolun ağzını kapadılar. Babamı selamlıyorlardı. Babam koşarak basamakları inmeye başladı. Hem koşuyor hem de anneme:

«Yahu bizim Sıddık Beyler» diyordu.

Bizler ayağa kalkıp, sırtımızı duvara dayadık. Babamla birlikte yokuşu çıkan konuklara ağırbaşlılığımızı bozmadan baktık.

Babam, Sıddık Bey amcalardan şöyle söz ediyordu:

«Dayıoğlu! Tütüncü. O bizden önce gelmişti. Topraklarını satıp toplu parayla gelmişti. İzmir'e geldiğim günlerde gidip onu buldum. İş istedim. Bana şu cevabı verdi: «Seni kırmızı mumlu mektupla mı davet ettik? Bana güvenerek mi İzmir'e geldin?» Yazıhaneden nasıl çıktığımı hatırlayamıyorum. Fevzi Paşa Bulvarı parke taşlı ana yoldu. İki yanı çınar

ağaçlarıyla çevriliydi. Bir süre çınar ağaçları altında şaşkın şaşkın yürüyüp serinledim.»

Annem: «Öyle yabani durmayın. Sizin amcanız, yengeniz» demişti.

Yengemiz kolyeler, bilezikler, küpeler içindeydi. Gözlerimizi ona dikmiştik. Parmağını uzatıp kocasına gösteriyordu:

«Bak bak Sıddık Bey! Mağaza görünüyor. Aa! Vallahi şahane. İzmir ayaklar altında.»

Annem de:

«İnşallah artık sık sık gelirsiniz» diyordu.

Sıddık Bey'le babam annemin yaptığı üzümlü pilâvı severek yediler. Kadeh tokuşturdular. Bizimle hemen hemen hiç ilgilenmediler. Sıddık Bey ağır ağır konuşuyordu. Bankalardan, kredilerden, hürriyetten Fuat Köprülü'den söz etti. Babam onun düşüncelerini paylaşıyor muydu? Galiba babam Sıddık Bey'in karşısında susup dinlemeyi yeğliyordu. Bu konularda onun kadar bilgili olmadığı anlaşılıyordu.

Sonra biz de onların evine gittik. Bahçelerinde havuz, mutfaklarında da hep bulaşık yıkayan genç bir kadın vardı. Tavanlar, kapılar yüksekti. Benim yaşımdaki kızlarını kötü kalpli bulmuştum.

«Ben köfteyim, sen çivisin.» demişti bana.

Sonra akrabalarımız arttı. Sanıyorum hepsi de ticaretle uğraşıyordu. Babam o yıllar öğretmen vekiliydi. Annem de hastanede hasta olarak yattığı bir süre iğne yapmayı öğrenmişti. Strpetomicin o yıllarda sürülmüş, çok rağbet görmüştü. Ben bütün şişeleri biriktiriyordum. Onları kalınlıklarına, inceliklerine göre ayırıp sınıflandırıyordum. İlk gördüğüm film «Ankara Ekspresi», ilk okuduğum kitap: «Murtaza»y-

dı. Sinemacılığa, tiyatroculuğa özendim. Şişeleri oyuncu olarak kullandım. Bütün güvendiğim arkadaşlarımı gösterilerime çağırdım. Benim için en iyi gösteri salonu babamın loş, basık tavanlı odasıydı. Anahtarının nerede saklandığını biliyordum. Kardeşim kapıda bilet kesti. Ben iskemlenin üstünü sahne olarak kullandım.

Konularımı ya tarih kitabından seçiyordum, ya da kendim buluyordum. Tarihi filmlerde Napolyon'u göstermeyi çok seviyordum. Onunla ilgili bir de film görmüştüm: «Dezire». Sahneler, sözler çok acıklı olsun istiyordum. Verem olan bir anneyi, dilenen çocukları, çocuklara işkence eden bir üvey anneyi gösteriyordum. Acıklı sahnelerde sesimi kısıyor, hıçkırıyordum. Böylece şimdi Almanya'da işçi olan arkadaşım Aysel'i heyecandan heyecana sürüklüyor, ağlatıyordum. Bazan da açık saçık sahneler buluyordum: Birbirine sarılarak uyuyan bir karı koca, doğum yapan bir anne, öpüşen bir kızla bir oğlan... Gösteri bitince beni alkışlıyorlardı. Bazan da verdikleri yüz paraları geri istiyorlardı. Kavga çıkar diye korkuyordum, geri veriyordum paralarını. Dağdaki çocuklar arasında filmlerim ağızdan ağıza dolaşıyordu. İki üç gün önceden filmimin adını bildiriyordum, bazan da tebeşirle evlerin duvarlarına yazıyorduk gelecek programı. Bu gösterilerim yalnız dağda sökerdi tabiî. Akrabalarımızın çocuklarına tutup da şişelerimden sözedemezdim.

Kendimizi onlardan saymaya, komşularımıza sık sık onlardan sözetmeye başlamıştık. Babamı niye aralarına aldılar? Ona sahip çıktılar. Herşey değişti. Ama daha önce çok önemli olaylar oldu. Mahallede

kına geceleri yapıldı. Mağazalardaki, fabrikalardaki genç kızlar kendilerinden daha dolgun ücret alan delikanlılarla evlendiler.

Yugoslav, Bulgar göçmenleri geldi dağa. Onlarla da çabucak kaynaştık. Hepsi de geldikleri yerleri aşağı yukarı aynı sözlerle kötülüyorlardı. Dinlerine, namuslarına, mülklerine saldırıldığını söylüyorlardı. Anavatana kavuştukları için sevinç içinde olduklarını belirtiyorlar, sık sık ağlamaklı oluyorlardı. Göçmen kadınların boyunlarında, kara çarşaflarının altında dizi dizi beşibiryerdeler, kollarında sıra sıra altın bilezikler vardı. Çok dindardılar. Hemen hemen hepsi de evlerinin duvarına Bayar'ın, Menderes'in portrelerini asıyorlardı. Şu sözü ağızlarından düşürmüyorlardı: «Allah dinimize, milletimize, devletimize zeval vermesin.» Gayretiye camiine en düzenli gidenler onlardı.

«Şimdi artık hiç namaz kılmıyorsun.» diyorum babama.

«Boşver.» diyor babam.

Babam eskiden, dünyadaki adaleti gerçekleştirmede dinlerin çok etkili olacağına inanırdı. Ona göre her insan vicdanının, yani Tanrı'nın sesine kulak verince adil olacaktı. Hazreti Ömer'i konu alan bir senaryo yazdı. Bu senaryodan eline 500 lira geçti. Bu para da yanılmıyorsam bir halıya yatırıldı. Halıyı bir gün ablam süpürüyordu, bir gün de ben. O süpürüyorsa eğer ben ona sorardım:

«Kimleri süpürüyorsun,»

«Rusları!»

«Kimleri süpürüyorsun?»

«Komünistleri!»

Ben süpürüyorsam o bana sorardı. Ben de aynı cevapları verirdim. Dağdaki bütün çocuklar, işçi çocukları, seyyar satıcı çocukları, küçük memur çocukları komünistlerden çok korkardı. O sıralarda yamyam söylentileri de çıkmıştı. Herhalde ikisini aynı şey sayıyorduk. Gazetelerde de Türkiye'de yakalanan komünistlerin fotoğrafları yayınlanıyordu. İşte Kore Savaşı, komünist düşmanlığının çocuklarda bile kök saldığı bu döneme rasladı.

O günlerde gazeteler Kore'yle ilgili haberlere, demeçlere geniş yer verdi.

Fuat Köprülü Fransız Ajansına verdiği demeçte şöyle diyordu:

«Memlekete yabancı sermayeler celbedeceğiz. Eğer yalnızca kendi kaynaklarımızla yetinirsek şimdikinden biraz daha yüksek hayat seviyesine varmak için uzun yıllar beklememiz gerekir.»

Kore savaşıyla ilgili olarak mecliste verdiği demeçte de şöyle diyordu Köprülü:

«Eğer Birleşmiş Milletler derhal harekete geçmiş olmasaydı, bu, yalnız bu bölge için değil, dünyanın bütün bölgeleri için tehlike kaynağı olacak, dünya barışı temelinden sarsılacaktı. B. Milletlerin bu kararını uygulama konusunda bütün güçleri ile harekete geçen Amerika'nın bu hareketini alkışlamak bütün barışsever milletlerin görevidir.»

Amerikan gazetelerinin Türkiye'nin kararını sevinçle karşıladığı bildiriliyordu:

«Türkiye batı dünyasının kilit noktasıdır. Bu

memleketin nihaî olarak bizim saflarımızda yer alması karşısında ne kadar sevinsek azdır.»

Gazeteler ayrıca Kore'ye yardım etmeyen demokrat ülkelerin Marchall yardım plânından çıkarılacağı haberini veriyordu.

Yokuşu üç numara traşlı bir kafayla, kıpkırmızı, mutlu bir yüzle çıkan bir delikanlı görünce:

«İşte bir gönüllü daha!» diyorduk.

Mahallemizden gönüllü yazılanlar çok oldu. Büyükler onların sırtını sıvazlıyor, onlara cesaret ve inanç vermeye çalışıyorlardı. Radyolarda sık sık kahramanlıkla ilgili konuşmalar dinliyorduk. Gazeteler Türk Amerikan dostluğu üstüne umutlu yazılar yayınlıyorlardı. Amerika bize artık daha çok yardım edecekti.

Dağda kararı çabucak verilen, hazırlığı çabucak tamamlanan bir düğün yapıldı. Kore'ye gidecek olan Mevlüd, tütün mağazasında süpürgecilik yapan on altı yaşındaki Necla'yla evlendi. Evliliği kız tarafı çabuklaştırdı. Neclâ'nın babası taş kırıcısıydı. Annesi dantel işliyordu. Gelirlerine Kore'de savaşan bir askerin maaşı eklenecekti. Kına gecesinde kız anasıyla oğlan anası karşılıklı çiftetelli oynarken ağladılar. Gelinin kiralık duvağının telleri pırıl pırıl, su gibi omuzundan yerlere akıyordu.

O sıralarda, mahallemizde, Kore savaşıyla birlikte zengin olma umudunun da beslendiğini hatırlıyorum.

Çok sonraları dönenler, pazar yerlerinde bavullarını açıp, Kore'den getirdikleri çakmakları, oyun kâğıtlarını, naylon cibinlikleri, pudraları, aynaları, fotoğraf makinalarını, kadın çamaşırlarını sattılar.

Bu arada ceketinin bir kolu boş olup da sattığı malı tek elle saranlar da vardı tabiî. Pazar yerinin karşısındaki kaldırıma yerleşirlerdi. Kemer barajına yakın... Arkalarında çanıurlu su akıp giderdi. Boyunlarında kırmızı, lâcivert, ipekli eşarplar vardı. Onlara «Kore'li» diyorduk. Arkadaşları da öyle sesleniyordu: «Kore'li!».

Babama bir ara kendisinin de Kore'ye gitmek istediğini hatırlatıyorum.

«Bunu da annen anlatmıştır,» diyor. «Evde ben de kendimi o heyecana kaptırıvermiştim. Biraz da macera isteği. Yeni bir hayat. İmam olarak gidecektim. Müftü beni sınavdan geçirdi. Uygun buldu. Ama annen kıyameti kopardı. Ölü yıkamayı bile bilmediğimi söylüyordu. Doğruydu. Vazgeçtik.»

Bir gün önce kahvenin önünde bir şenlik yapıldı. Erkekler ellerinde, ya da boyunlarında mendillerle, gönüllülerle birlikte hora teptiler. Gönüllü anneleri oğullarını hora teperken görünce ağlamaya başladı. Bütün dağ bir aile gibiydi. Ağlayan anneleri yalnız bırakmadılar. Avutucu, onur verici sözler söylediler:

«Evlâdın vatan vazifesine koşuyor. Neden ağlarsın?»

«Oğlun Türk'ün kuvvetini tanıtmaya gidiyor.»

«O, cennet vatanımızı kem gözlerden korumaya koşuyor.»

«İşini bitirip tez günde olur yine aramızda.»

«Ne mutlu sana ki böyle bir yiğit evlât yetiştirmişsin.»

Onlara yolluk olarak kol böreği, mısır ekmeği, köfte yaptılar. O gece çok az uyuduk.

Melek Teyzenin gözyaşları dinmedi. Oğlu Orhan'ı, iki yaşında, yırtık bir zıbınla, pazar yerinde bulmuş, evlâd edinmişti. Kocası demiryollarında işçiydi. Şimdi Orhan, Kore'ye gidiyordu.

Unutulmaz bir yaz sabahıydı. Filelerle, karpuzlarla, Birleşmiş Milletler'den gelmiş üniformaların içindeki gönüllülerle birlikte Basmane'ye, İstasyona indik.

İstasyonu kasketli, terli, yoksul bir kalabalık doldurmuştu. Gazeteciler, pırıl pırıl traşlı yüzleri, heyecanlı konuşmaları ve fotoğraf makinalarıyla koşuşup duruyorlardı. Bir ara kasketli, yaşlı bir köylü olan bir babayla, bir elinde süngüsünü tutarak, babasına ürkek ve şaşkın bir çocuk gibi sarılmış bir erin fotoğrafını çektiler. Ertesi gün gazetede bu fotoğrafı tanımıştık. Altında şöyle yazıyordu:

«Baba!... Ben de senin gibi... Senelerce evvel senin yaptığın gibi Türk'ün kuvvetini tanıtmaya gidiyorum.»

Trenin hareketini bekleyen erler neşeli görünüyorlardı. Aralarında harmandalı oynıyanlar, el çırpanlar vardı.

Gazetecilerden biri yine kasketli, şalvarı yama içinde bir başka yaşlı köylüye yaklaştı. Onun da resmi gazetede çıktı. Ödemişli baba şöyle diyordu:

«Oğlumun gittiğine değil, kendimin gidemediğine yanıyorum.»

Anneler, asker oğullar birbirlerine sarılıp alçak sesle konuşuyorlardı.

Bir ara kara iş önlüklü, yazmalı iki anayla, ma-

taraları omuzlarında iki er de gazeteciye poz verdiler. Analardan biri:

«Çıkarın resmimizi de oğullarımız uzaktayken doya doya bakalım.» diyordu.

İstasyon doldu. İğne atsan yere düşmez duruma geldi. Son gelenler çevredeki duvarların üstüne tırmandılar. Arkadaşlarını uğurlamaya gelen birçok delikanlı da vagonların üstüne çıktı.

Gönüllü babaların çocukları simit yiyordu.

Birden hoparlörden bir ses duyuldu. Bir din adamı istasyonu dolduran kalabalığı gönüllüler için dua etmeye çağırdı. Bütün eller açıldı. Hep bir ağızdan «Amin Amin!» diye bağırıldı. En dokunaklı, en acıklı sahne de işte bu oldu.

Saat yaklaşıyordu. Çok yorulmuştuk. Trenin yanıbaşındaydık. Birden vagonların birinden bir çığlığı andıran bir marş duyuldu. Kalabalık sessizleşti.

«Girmek isterse düşman şaşırıp da bu yurda,
Bin kaplan karşı gelemez dağların bozkurduna.»

Hoparlördeki ses yine duyuldu:

«Vakit tamam! Trene arkadaşlar!»

Ertesi günkü gazeteler Ankara'ya giden trenin Turgutlu'ya uğradığını, Turgutlu Belediyesi tarafından subay ve erlere üzüm, karpuz sunulduğunu yazıyordu. Bir de şu başlık:

«Sulhün her zaman koruyucusu Türk aslanına da, Kore'de hür yaşamak isteyen milletlerle birlikte dünya sulhü için çarpışmak vazifesi düşmüş. Tabii koşacak.»

Dağa dönerken herkesde bir sessizlik, durgunluk vardı.

Birkaç gün sonra yokuşu çabuk çabuk çıkan gönüllü Mevlüd'ü görünce büyük bir şaşkınlık geçirdik. Pencerelerden, kapılardan ona bakanları görmemezlikten gelerek suçlu suçlu annesinin evine girdi. Az sonra yeni karısı da elindeki bohçayla kendi annesinin evinden çıkıp kocasının evine gitti. O da utanarak önüne bakıyordu. Bir süre dışarda hiç görünmediler. Sonra da Mevlüd'ün jandarmalar tarafından götürülüp kumandandan dayak yediğini duyduk. Mevlüd son anda nasıl olup da savaşa gitmekten vazgeçmişti?

Az sonra hava kararacak. Babamla eve dönüp yine balkonda akşam yemeği yiyeceğiz. Sonra gece yarısı babam yine gece mavisi, sırmalı, «Pinkerton» üniformasını giyip nasıl kullanıldığını bilmediği dev makinayı beklemeye gidecek.

Çatısının kıyıları tığla işlenmiş gibi görünen beyaz bir şatonun önünden geçiyoruz. Babam:

«Seni Niyagara'ya da götüreceğim» diyor.

Niyagara'yı babamın gönderdiği bir fotoğraftan tanıyorum. Uçuşan beyaz saçlarının gerisinde çağlayan bir köpük yığını olarak görünüyordu. Fotoğraf renkliydi ve babamın saçlarıyla Niyagara çok güç ayırdediliyordu. Elinde bir not defteriyle bir kalem vardı. Fotoğrafın arkasında ise Niyagara'ya bakarken yazdığı bir şiir...

ON DÖRT

Annem babamın Kore'ye gitmesini engellemek için Türlü yollar denedi. Kavga etti. Sonunda en etkili çareyi buldu:

Bir gün belime inen saçlarımı dört örük yaptı. İkisiyle tepeme bir taç kondurdu. İkisini de kulaklarımın arkasına büyük bir çift küpe gibi tutturdu. Annem nedense bu saç modelini bulmuştu ve değiştirmek istemiyordu. Eteklerim büzgülüydü, dizden aşağıdaydı. Kısacası moda dışıydım. Günlük tutuyordum. Bir gün bir sayfasına kısa saçlı, bereli, kısa, kloş etekli bir genç kız resmi çizmiştim. Altına da: «İşte on yedi yaşında ben böyle olacağım» diye yazmıştım. Bu resim bütün evi üzdü. Benim doğru yoldan sapmak gibi bir isteğimin olduğunu düşündüler. Yırttı babam o sayfayı.

Annemle Alsancağa gidiyorduk Ticaretle uğ-

raşan akrabalarımıza... Alsancak benim için bir resim gibiydi. Güzeldi, durgundu. Ben de dalgın dalgın bakıyordum. İnsanlar burada başka görünüyordu. Bizim mahalledeki açık saçık şakaların burada ağıza alınmayacağını, kapı önlerinde gürültülü kavgaların olmayacağını, ödünç istemek gibi birşeyin bilinmeyeceğini, evden eve bakır tabaklarda yemek taşınmayacağını ve burada yetişen çiçeklerin değişik isimli, farklı çiçekler olacağını anlamıştım.

Annemle küçük adımlar atıyorduk.

Annemin burada gülüşü birden değişiyordu. Çenesinde bir gerilme, bir titreme oluyordu. Başını da sık sık sallıyordu. Sıddık Bey'le ya da «Yenge»yle konuşurken böyle yapıyordu. Annemi böyle görmek beni kızdırıyordu.

O gün de havuzun başında, altın dişli, gerdanlı yengeyle otururken ben asılmış yüzümle annemi süzüyordum. Yenge güleryüzlüydü ama bakışlarında hep bir soru, bir kuşku ve hoşnutsuzluk vardı. Onu her zaman öyle gördüm: İki yüzlü.

Annem sonunda söyleyeceğini söyledi:

«Sıddık Bey abi bu iyiliği yapıversin.»

Yenge de kahvesini yudumladıktan sonra şöyle konuştu:

«Tabii... Akrabalık dünyada. Sen de o kadar asil bir aileden geliyorsun. Düşmez kalkmaz bir Allah.»

Yaşıtım Meral, tam o anda havuza bir taş attı. Bana halkaları göstermek istiyordu. Ona aldırmadım. Annemin ne istediğini anlamıştım. Buraya artık daha sık geleceğiz demekti. Ben de her gelişimizde sessizliğimi, inadımı sürdürecektim.

Dağda yalnızlık diye bir şey yoktu. İlk yazda

herkes yemeğini hazırlardı. Filelere doldururduk. Ama kimse filesine, yemeğine sahip çıkmazdı. Kimin hangi yemeği yaptığı unutulurdu. Yıkık surların bulunduğu tepeye çıkardık. Düzlükte oynardık. O anda her kadın oradaki bütün çocukların annesiydi.

Bu kaynaşma nasıl oluyordu? Babamın şimdi uykusuz olarak eve dönüşünü beklerken bunu anlamaya çalışıyorum. Kimse kimseyi kullanmazdı. Evler, yemekler, sıkıntılar birbirine benzerdi ve açıktı.

Annem hastaneye yattığında her gün o sırada işe gitmeyen teyzelerimden birine giderdim. Saçlarımı taratmaya geldiğimi bilirlerdi. Saç örgülerime değişik biçimler verirlerdi. Başımı göğüslerine dayarlardı. O an annem ölse de onların bana annelik edeceğine inanırdım. Alnımda bir serinlik duyardım.

Babamı kitabevindeki görevinden uzaklaştırmışlardı. Ya amiriyle çatışmış, ya da yerine bir başkasını almak istemişlerdi. Annemse artık yorgun ve hastaydı. İğne yapmak için dağı dolaşamıyor, dikiş de dikemiyordu. Yazdı. Ağabeyim tekstil fabrikasında, ablam da ilâç fabrikasında işçi olarak çalışıyordu. Babam da hergün evden çıkıyor, kendisine uygun bir iş bulmak için dolaşıp duruyordu. Bir akşam bir tomar kâğıtla eve döndü. Babamın portresi basılmıştı bu kâğıtlara. Belediye seçimlerine adaylığını koyduğunu söyledi. Borç para bulmuş, adaylığı için yatırmıştı. Annem yatağında, alaylı bir gülümsemeyle baktı ona. Biz babamın kâğıtlara basılmış fotoğraflarını sevinçle inceledik. Ertesi gün bu kâğıtları dağdaki ve aşağı mahalledeki evlere dağıttık.

Annem safra kesesi ağrılarıyla kıvranıyor, ilâçlarını almak zorlaşıyordu. Bir gece onu hastaneye kaldırdık. Benim nerdeyse boyumu bulan saç örgülerimi çözüp yıkamak evde bir sorun oldu. Ablamla ağabeyim kilerde bir leğenin içinde ayakta yıkıyorlardı beni. İkisi de ellerine birer tarak alıp saçlarımı çözüp açmaya çalışıyorlardı. Canım acıyordu. «Kesin saçlarımı!» diye yalvarıyordum. Ama benim uzun gür saçlarım evin süsü, zenginliği gibiydi. Kesmiyorlardı. Ağlıyordum ve annemin yumuşak, becerikli ellerini özlüyordum. Sonunda bu işi komşu teyzeler yüklendi.

Bir akşam, iş dönüşünde ablam bana fabrikaya başka işçi kızların alınacağını söyledi. «Para biriktiririz, elbise de alırız» dedi bana.

O gece heyecandan bir süre uyuyamadım. Para kazanmayı çok istiyordum. Ama işçi olmayı da onur kırıcı buluyordum. Ortaokuldaydım ve fabrikaya giderken arkadaşlarım tarafından görülmekten korkuyordum.

Sabah ben de ablamla birlikte hazırlandım. Babam uyuyordu. Başucuna gittik. Bekledik. Fısıldaşmalarımızdan uyandı. Şaşkın şaşkın baktı bize. Ablam söyledi. Babam bir süre dalgın ve düşünceli gözlerini bana dikti. Ben başıma annemin solmuş başörtüsünü örtmüştüm.

«Olmaz,» dedi babam, ablama dönerek, «o zayıf, hastalık geçirdi, yaşı da küçük.»

Babamın kararına karşı çıkmak istedim. Fabrika bir an bana neşeli, eğlenceli bir yermiş gibi geldi.

«Gideyim,» dedim, «zor gelirse çıkarım, hasta da değilim artık.»

Babam düşündü. Tavana baktı, sonunda:

«Pekâlâ» dedi, «yollarda gülmeyin, oyalanmayın. Sen de kardeşini yanından ayırma. Dikkat et terlemesin.»

Ablam sefertasımızı hazırlamıştı. Kapıdan sevinçle çıktık. Babamın öğüdünü tutarak yollarda gülmeden yürüyorduk. Yolları dalgalanan bir uğultu ve sert, hızlı adım sesleri doldurmuştu. Ben ürkektim, ablamın elini bırakmak istemiyordum. Güneş yavaş yavaş başörtümü ısıtıyordu. Börek, simit satıcıları bağırıyordu. Önce tütün mağazalarının önünden geçtik. Ekşi bir koku yayılıyordu. Duvarlar yüksek, kurşunîydi. Feraceli, başörtülü kadınlar kara yüksek bir kapıya doluşuyordu.

İlâç fabrikasına geldik. Ablam «Patrona gideceğiz,» dedi, «aç başını.»

Başımı açtım. Saç örgülerimden birini öne, ötekini arkaya attım.

«Kambur da durma» dedi ablam.

Birden, okul müdürünün karşısına çıkacakmışım gibi heyecanlandım. Ablam kapıyı tıklattı.

Adımlarımı yumuşak ve sessiz atmaya çalışarak arkasından süzüldüm. Patronu, güneşli pencerenin önünde, parlayan, geniş, kırmızı yüzüyle gördüm.

«Ne var?» dedi Patron ablama.

«Kardeşimi getirdim. Birlikte çalışmak istiyoruz.»

Patron kahvesinden bir yudum aldı. Bana baktı:

«Yaklaş bakayım» dedi. Ben ellerimi iki yanıma sıkı sıkı yapıştırmış, hazırolda bekliyordum. Başımı eğerek, büyük camlı masaya doğru ilerledim. Patron gülümseyerek, ablama:

«Kardeşin senden güzel» dedi. Ablam da titrek, çekingen gülümsemesiyle bana baktı:

«Zor işleri yapamaz» dedi.

Patron: «Sen daha önce çalıştın mı bakayım?» diye sordu bana.

«Çalışmadım» dedim, soluğum titreyerek.

«Ortaokula gidiyor» dedi ablam.

«Aferin aferin,» dedi patron, «ne olmak istiyorsun bakayım?»

«Şair olmak istiyor» diye atıldı ablam. Patron birden arkaya doğru yaslanarak gürültülü bir kahkaha attı. Birden her yanımı ateş bastı. Patrona ürkerek baktım. O anda belediye seçimlerine adaylığını koymuş babamı düşündüm. Az sonra patron önündeki fincanı iterek bana dikkatle baktı:

«Sana güzel bir iş verelim,» dedi. «Oksijen şişelerini kapatırsın, üzerlerine etiket yapıştırırsın, oldu mu?»

Bana verilen iş hoşuma gitti, gülümseyerek başımı salladım. Patron birden ciddileşti:

«Dikkatli olacaksın ama. Dalgınlık istemem. Kalfanın sözünden de çıkmayacaksın. Bir de, ikinize de söylüyorum, ciddiyet isterim, erkek işçilerle konuşmak yok.»

İkimiz de başımızı önümüze eğdik.

Ablam beni çalışacağım bölmeye götürdü. Kendisi başka bölmeye gitmeden önie kalfayla konuştu:

«Babam zor razı oldu,» dedi, «size emanet, ilk olarak çalışıyor.»

Kalfa saçları sarı boyalı, süslü, yıpranmış bir genç kadındı. Bana beyaz bir önlük verdi. Önlük bana göre değildi. Çok bol ve uzundu. Kollarını kıvır-

dım. Camlı kapıda kendime bir göz attım. Birden büyümüş, irileşmiştim. Güldüm.

Bir yığın şişenin karşısında buldum kendimi. Yine şişelerime kavuşmuştum. Ama evdeki oyuncu şişelerim gibi irili ufaklı değildi bunlar. Aynı boyda, aynı renkteydiler. Asker gibiydiler. Beyaz mermerin üstünde dizilmiş, beni bekliyorlardı. Sevinç içinde başladım işime. Şişelerle aramda çoktan beri bir yakınlık vardı. Kalfanın gösterdiği gibi tıpalarını yerleştiriyor, kapaklarını kapatıyor ve kırmızı önlükleri andıran etiketlerini yapıştırıyordum. Önümdeki şişeler tükeniyor, aynı bölmede çalışan bir erkek işçi tekerlekli masada başka şişeler taşıyordu bana. Ona bakmıyordum. Yalnız şişelere bakıyordum.

Eve dönünce babama işimi sevdiğimi söyledim.

Günlerim oksijen şişeleriyle geçiyordu. Sabahları erkenden ablamla kalabalığa karışıyorduk. Artık elele yürümek istemiyordum. Bakıyordum sağa sola. Seslere kulak veriyordum.

Bunaltıcı sıcaklar geldi. Bana başka işler de veriyorlardı. Amonyak şişeleri, tendürdiyot şişeleri de kapatıyordum. Parmak uçlarım yanıyordu sık sık, derileri açılıyordu. İlâç kokuları arasında terliyordum. Okullar açıldığında Türkçe öğretmenimiz «Tatilinizi nasıl geçirdiniz» konulu bir kompozisyon yazdıracaktı. «Her sabah babam bizi deniz kıyısına götürüyordu» diye yazacaktım.

Haftada on beş lira alıyordum. Pazar günleri hep birlikte, hastaneye, annemi ziyarete gidiyorduk.

Günde kaç şişe kapatıyordum bilmiyorum. Okulların açılmasını dörtgözle bekliyordum. Kalfadan,

patrondan, erkek işçilerden korkuyorum. Şişelerle aramdaki sevgi bağı da kopmuştu.

O yaz en büyük hayal kırıklığım babamın seçimlerde kazanamaması oldu. Okul açıldığında kitaplarımı, defterlerimi kendi paramla aldım.

Okullar açılınca evin geçimi zorlaşıyordu. Ablam da ağabeyim de fabrikadaki işlerinden ayrılıp okula gidiyorlardı. Babam yeniden şehrin öbür ucundaki ilkokullardan birinde öğretmen vekili olmuştu. Anneme sürekli ilâç gerekiyordu. Evin bütün işi onun üzerindeydi. Eve gelen hastalara iğne de yapıyordu. Ben okulda genellikle dalgındım. Pencere kıyısındaki arka sırada oturmayı çok seviyordum. Birgün tabiat bilgisi öğretmenimiz bize: «Yoksul olanlar yardıma ihtiyacı olanlar parmaklarını kaldırsın.» dedi. Kızılay yoksul çocuklara öğle yemeği çıkaracak, ayakkabı dağıtacaktı. Öğretmenimiz ekledi: «Yoksul olmak ayıp değil, tembellik ayıp». Ben o sırada Tabiat bilgisi kitabımı açmış, çalışıyormuş gibi yapıyordum. Bir yandan da yan gözle parmak kaldıranlara bakıyordum. Yüzeüm alev alev yanıyordu. Öğretmen parmak kaldıranların isimlerini bir kâğıda yazıyordu. Yanımda oturan arkadaşım sıranın altına bakıp benim burunları erimiş, topukları yana yatmış ayakkabılarımı inceledi. Kırmızı yanaklı, tombul, temiz giyimli bir kızdı; sık sık kurabiye yerdi. Parmağımı kaldırmamı bekliyordu. Ona döndüm: «Eğreltiotlarını çalıştın mı?» diye sordum. Çalımla: «N'olacak kolay, bir kere okudum, anladım.» dedi. Sustum, yeniden kitabıma baktım.

Birkaç gün sonra, teneffüste, arkadaşlarım annemin kapının önünde beni beklediğini söylediler. Sı-

kıntıyla gittim yanına. Eski, apoletli mantosunu giymiş, başına, rengi atmış başörtüsünü örtmüştü. Koltuğunun altında sapı kopmuş, siyah, yassı çantasını tutuyordu. Birbirimizi gördüğümüz an ikimizin de yüzünde acı bir gülümseme vardı.

«N'oldu? niye geldin?» diye sordum.

«Öğretmenlerinle konuştum. Terbiyeli ama çalışmıyor diyorlar. Ben de evdeki durumu anlattım. Beni öğretmenler odasına aldılar. Çay ikram ettiler. Hastalığımı anlattım. Senin okuldan çıkınca evişi yaptığını, çalışmaya zaman bulamadığını da söyledim. Bundan sonra seninle ilgilenecekler. Öğle yemeğini de okulda yiyeceksin. Ayakkabı da verecekler.»

Boğazım düğümlendi. Çevreme, bizi gözetleyen, annemi inceleyen arkadaşlarıma baktım. Öfkeden titriyordum. Anneme hiçbir şey söyleyemiyordum.

«Hadi git artık, zil çalıyor» diyebildim ancak. Sınıfa girdim. Öğretmenin yüzüne bakamıyordum. Arkadaşlarımdan, bütün öğretmenlerden herkesten utanıyordum. O an okuldan kaçmayı, bir daha dönmemeyi, yeniden ilâç fabrikasına dönüp orada çalışmayı, para kazanmayı kuruyordum. Öğretmenin bana doğru gelen sesiyle irkildim:

«Senin yerini değiştirmeli. Hep dışarı bakıyorsun.»

Bir sonraki tenefüste de müdürün beni çağırdığını söylediler. Müdürün odasına gittim, kapıyı çaldım, baktım, içerde yoktu. Kapının önünde beklemeye koyuldum. Az sonra müdür elinde bazı kâğıtlarla göründü. Müdürümüzün soyadı «Dağlar»dı. Bayrak törenlerinden sonra bize hep öğüt verirdi. Sık sık «abdestimizi» yüznumaraların deliğine yap-

mak için dikkat etmemizi, duvarlara yazı yazmamamızı, yollarda, parklarda erkeklerle konuşan arkadaşlarımızı müdürlüğe bildirmemizi söylerdi. Herkesten çok ondan korkardık. O tam kapıdan girecekken ben de yanına sokuldum. «Girebilir miyim efendim?» diye sordum. Birden sert bir baş hareketiyle bana döndü ve şöyle bağırdı «Mazbata mı istiyorsun? gir hadi» Mazbata sözcüğünün ne anlama geldiğini bilmiyordum, ilk olarak duyuyordum. Ama müdürün gözünde büyük bir suç işlediğimi anladım. Arkasından korku ve heyecan içinde girdim. Alçak sesle kendisinin beni çağırttığını söyledim. Müdür oturduğu yerden beni süzdü, şöyle dedi:

«Annenle konuştum. Durumunuzu anlattı. Sen niçin Kızılay yardımı için adını yazdırmadın evlâdım?» Müdür birden yumuşamıştı. Gülümseyerek konuşmasını sürdürdü:

«Yarından itibaren öğle yemeklerini okulda yiyeceksin. Bak önemli bir hastalık da geçirmişsin. Gıdana dikkat etmen lâzım değil mi çocuğum? Yarın öbürgün ayakkabılar da gelecek. Bir çift de ayakkabı veririz sana. Bir daha da hasta olmazsın. Ha bak bir de odama girerken girebilir miyim demeyeceksin bir daha. Kapıyı çalan odama girer. Haydi bakayım sınıfına git, derslerini dikkatle takip et. Ödevlerini de muntazaman yap.»

Başımı önüme eğdim, sessizce kapıya doğru gittim. Kapıdan çıkmadan önce, müdüre döndüm, hazırolda durup selâm verdim. Çıktım.

Okula, bahçeye bakan geniş, karanlık bir bodrum vardı. Orayı yoksul çocuklara yemekhane ola-

rak hazırlamışlardı. Uzun, hantal masalar koymuşlar, okuldaki fazla sıraları da yerleştirmişlerdi.

Bir süre havuzun kıyısındaki kanepelerden birine oturup yemekhaneye baktım. Kızarmış soğan kokusu geliyordu. Evden de erken çıkmıştım. Annem yoksulluktan utanmamam için benimle uzun uzun konuşmuştu. Acıkmıştım. Beni engelleyen gururu yenmeye çalışıyordum. Çevremdeki kızlar şakalaşıyorlar, ya da birbirlerine ders anlatıyorlardı. Bodrum az ışık veren bir kaç ampulle aydınlatılmıştı. Kapısı açıktı. Yemek yiyenler birbirlerine sokulmuşlardı. Bahçeye bakmıyorlardı. Aralarında konuşuyorlardı, gülüyorlardı. Birden kapının önünde, bizim mahallede oturan Halide'yi gördüm. Hemen çantamı kapıp ona doğru koştum. Koluna girdim.

«Hadi,» dedim, «beraber girelim.» O da sevindi. Kolkola beraber girdik yemekhaneye. Yemek dağıtan yaşlı teyze, parmağını sallıyarak:

«Bir daha geç gelirseniz yemek yok» dedi bize. Güldük. Sözlerine hiç alınmadık. Önümüze iki bakır kap koydu. Dumanı tüten, güzel kokan etli nohut doldurdu tabaklarımıza. Böyle hep birlikte yemek yemek birden hoşuma gitmişti. Neşeyle başımı, bahçeye, havuza doğru çevirdim. Birden elinde gazoz şişesi ve kurabiyeyle bize bakan sıra arkadaşımla gözgöze geldim.

Sıddık Beyler babamı, yanlarına, mağazalarına aldılar. Babama güvendiler. Onu idare amiri yaptılar.

Böylece dağa sığamaz olduk. Koltuklar alındı. Perdeler değişti. Artık annemle babam yokuşu çıkar-

ken yoruluyorlardı. Genç kız olmaya başlayan biz evin iki kızı, bindiğimiz otobüsten utanıyorduk. Otobüs tütün, toz, ter kokuyordu. Sefertasları, kirli çıkınlar, mendillere konulup taşınan bardacıklar hoşumuza gitmiyordu. Otobüse binince hep tanıdıklara raslıyorduk. O sırada beni liseli bir delikanlı izliyordu. Yalnızca bakışıyorduk. Bir pastane sahibinin oğlu olduğunu öğrenmiştim. Oturmakta olan «feraceli» bir komşu teyzenin beni görüp «ver kız çantanı» ya da «ilişiver be sen de yanıma» demesinden çok korkuyordum. En gürültülü otobüs bizimkiydi. Bir fren yaptı mı ayaktakiler hep birden gülüşerek bağırışıyorlardı. Onlara kızarak bakıyordum. Beni izleyen delikanlıya ayıp olduğunu düşünüyordum. Temiz giyimliydi, sarışındı. Bizim otobüse ilk bindiğinde yüzümü ateş basmıştı. Dağda, bir gecekonduda oturduğumuzu bilmesini istemiyordum. Buna engel olmak için bir kurnazlık düşündüm. Yolumuzun üstünde en temiz durak Kireçlikaya durağıydı. O, ön kapıya yakın duruyordu ve hep bana bakıyordu. Otobüs Kireçlikaya durağına yaklaşırken ayağa kalktım, zile bastım. Ağır ağır öne doğru yürümeye başladım. Otobüs durunca atladı o. Beni beklemeye koyuldu. Otobüs kalkınca camdan ona baktım. Ona sevgimi duyurmak istiyordum; bir yandan da beni anlamasını bekliyordum. Bakışlarındaki şaşkınlık ve öfkeyi görünce boğazım düğümlendi. Ama yokuşu çıkarken bu işi böyle kurnazca başardığım için sevinç duydum.

Uzun süre görünmedi. Gözlerim duraklarda onu aradı durdu. Yağmurlu bir akşam üstü onu yeniden durakta, bozacının yanında görünce utancımı yenerek gülümsemeye çalıştım. Yine bindi bizim otobüse.

Evimizi öğrenmesini engelleyemedim. Sonra o, çoğu akşamlar, aşağıda, düzlükte, fırının yakınında durarak bizim eve, balkona bakmaya koyuldu. Ben de saatlarca kerevette oturarak ona bakıyordum. Çok uzaktık. Birbirimizin yüzünü seçemiyorduk. Yoksulluğuma aldırmadığı için onu daha çok seviyordum. Ama yanıma her yaklaşışında ondan kaçtım. Sesini bile tanımadım. Uzakta kalmasını istedim.

Şişelerimi, bahçeye, erik ağacının altına bıraktım. Kim alırsa alsın diye düşündüm. Mustafa mı alır? Aysel mi? Umurumda değil. Tiyatro perdemi de şişelerin üstüne örttüm. Bilmiyorum benden sonra dağda tiyatro, sinema oyununu sürdüren oldu mu?

Annem onlara taşındığımız evin adresini verdi. «Allahaşkına gelin» dedi. Başörtülerinin uçlarını göz pınarlarına yaklaştırdılar. Evimize geldiler mi? Fileleriyle toplu halde bir defa geldiler. Sonra onlar da bizi unuttu. biz de onları unuttuk.

ON BEŞ

Tam oturduk, yemek yiyoruz, babamın mavi bekçi üniforması hâlâ sırtında, kapı vuruldu. Bastonun gürültüsünden gelenin kim olduğunu anladık. Babam yorgun ve neşesizdi. Benimle de konuşmuyordu. Ben de soru sormuyordum. Başını salladı:

«Hayhoo! Çattık,» dedi, «yine ne istiyor?»

Kalktı, kapıyı öfkeyle açtı. Yaşlı Alman kadın yine titreyerek gülümsüyordu. Elinde iki mektup vardı, onları babama uzatıyordu.

«Sonra sonra!» dedi babam İngilizce. Kadın oralı değildi. Hâlâ eli uzanmış bekliyordu. Bir yandan da beni selâmlıyordu. Ben de selâmladım ama gülümsemedim. Davranışının yersizliğini anlamasını istiyordum. Babam iç çekti, bana döndü:

«Anlamıyor» dedi. Yüzü solgun, gözlerinin içi kanlıydı.

«Yüz verme,» dedim ben de, «yorgun olduğunu söylesene.»

Babam yaşlı kadına döndü:

«Uykusuzum! Çalışıyorum!» diye bağırdı, İngilizce. Kadının birden dudakları büzüldü. Bir perde gibi inmiş gerdanı titredi. Kalın gözlüklerinin altında çok iri görünen, donuk kül rengi gözleri sık sık açılıp kapandı. Bir süre öyle, çocuk gibi üzgün, bana, babama baktı. Sonra ağır ağır sırtını döndü. Bastonuna yaslanarak alçılı ayağını güçlükle sürükleyerek odasına doğru yürüdü. Babam kapıyı kapadı. Ceketini çıkarıp yatağın üstüne attı. Bir süre elleri belinde, kapıya yakın ayakta durdu. Dalgın dalgın yere baktı. Buraya geldiğimden bu yana ilk olarak onu böyle koyu bir sıkıntı içinde gördüm. Bekledim. Odaya göz gezdirdim. Yüksekti tavan. Duvarlar soluk gri rengindeydi. İngilizce bir takvim asılıydı duvarda. Babam eskiden de takvimlere düşkündü. Takvim yapraklarını günü gününe koparırdı. Herşeyi hızlıydı onun. Konuşması, uyanması, gitmesi, gelmesi, yazması... Hep bir şeye yetişmek ister gibiydi. Ama şu anda durmuştu. Ayakta, öylece, yere bakarak düşünüyordu. Kamburu da çıkmıştı. Yorgundu. Uykusuzluğa dayanamıyordu. Otelde çalışırken de çok uykusuz kalırdı ama neşesini çabuk bulurdu.

«Hadi,» dedim, «otur, ye, uyur dinlenirsin.»

Oturdu. Tabağına sevdiği taskebabından koydum. Bir lokma ekmek kopardı. Tabağına baktı. Sonra birden kalktı. Yine ceketini giydi. Alçak sesle:

«Gideyim, şu kaltağın mektuplarını atayım,» dedi. «Sen de biraz yemek koy götür.»

Çıktı, kadının odasına gitti. Sonra basamakları

çabuk çabuk indiğini duydum. Ben de kalktım, yaşlı Alman kadın için bir tabağa taskebabı koydum. Bu davranışım bir yandan da sıkıntı veriyordu bana. Dağdaki ahlâk anlayışından şimdi çok uzaktaydım. Evet bu bir ahlâktı. Kimsesiz, yalnız bir kadını bir köşede terketmek, unutmak en büyük «insaniyetsizlik»ti. Yardımlaşmak doğal bir görev, bir sorumluluktu. Çünkü ancak yardımlaşarak, işsizlik, açlık, hastalık ve yaşlılık durumlarına karşı bir direnç sağlayabilirlerdi. Dayanışmaktan başka da hiçbir güvenceleri yoktu. Alman kadın sigortadan para alıyor. Hastanede yatabilir ya da kendisine bir hastabakıcı tutabilir. Babamı kullanması beni kızdırıyor. Şu anda ikisinin de kazancı aynı. Ben de buradakiler gibi akıl yürütüyorum. Burada yardımlaşmayı anlamsızlaştıran bir durum var.

Dönüşünde babama:

«Hastaneye gitsin,» diyorum, «seni sömürüyor.»

«Boşver,» diyor, «çok zor durumda. Hastanede sıkılıyor. Biraz ilgi bekliyor. Bağırdım ama sonra çok üzüldüm.»

ON ALTI

Öğleden sonra dörtte dışarı çıktık.

«Hadi bakalım sana son moda bir elbise alalım,» dedi babam, «ben de kendime beyaz bir yazlık pabuç alayım.»

Neşemizi bulduk. Otobüse gülüşerek bindik. Geniş bir alanda indik. Bu alanda çevresi çiçekli büyük bir havuz vardı. Mor, mavi ışıklı büyük satış mağazaları... Otomatik cam kapıdan müşteri yığınları dolup boşalıyordu. Biz de aralarına katıldık. İçerisi büyük, serin, müzikliydi. Yerlere açık eflatun bir ışık düşüyordu. Bu ışık yüzlere de yansıyordu. Bütün mallar güzel görünüyordu. Ayakkabılar alt katta, elbiseler bir üst kattaydı. Babamla ayrıldık. Ben üst kata çıktım. Bakındım. Seçmek zordu. Üstelik modanın hızına yetişmek bana çok zor görünüyordu. Her yeniliğin bu bollukta çok hızlı eskidiğini düşündüm.

Annemin doğuda diktiği elbiselerle, biz iki kız kardeş, batıda büyük bir eksiklik duygusuna kapılmıştık. Kolsuz, fırfırlı, kırmızı, kısa etekli elbiselere can atıyorduk. Küçüktük ve modanın baskısına karşı koyamıyorduk.

İkimize aynı basmadan, uzun kollu, büzgülü yakasız elbiseler dikiyordu annem. İkimiz elele yollarda yürürken küçük süslü kızlar eteklerimizin uzunluğunu alaya alıyorlardı:

«Tuvalet giy kızım, tuvalet!»

Karşılık vermiyorduk.

Gülkurusu bir elbiseyi aynalı kabinde denerken düşündüm: Nasıl bir baskı bu?

Elbiseyi götürdüm, yerine koydum. Birden ilgim azaldı. Öteki alıcılara bakmaya koyuldum. Kadınlar ince beyaz elleriyle elbiseleri yokluyorlardı. Gözleri dalgınlaşıyordu ve çeşitli elbiselerin önünde derin düşüncelere dalıyorlardı. Hepsinin giyimi yeni ve modaya uygundu. Mağazalardaki çeşitlilik onlarda sürekli bir doyumsuzluk mu doğuruyordu? Her yeni giyim yeni bir umut olarak mı beliriyordu? Alışveriş yaparken dikkatli ve ağırbaşlı görünüyorlar, bütün ilgi ve düşüncelerini alacakları yeni mal üstünde topluyorlardı. Salon aynalarla, yumuşak ışıklarla donatılmıştı. Alıcılardaki yorgunluk duygusunu giderecek hafif bir müzik yayılıyordu. Alışverişler alçak sesle yapılıyordu. Usta, ince bir sistemdi bu. Pazarlık yapılmıyor, alıcılar satıcılara güven duyuyordu; böylece alışverişler kolaylaşıyor, hızlanıyordu.

Babamın beni bölmeler arasında aradığını gördüm. Ona doğru yürüdüm. Karşıkarşıya gelince şaşırdı yine. Babam sık sık şaşırır. Güldüm.

«Bunu mu aldın?» dedim.

«Beğenmedin mi? Yaz günü ayaklarım terlemesin diye böyle delikli aldım.»

«Niye beyaz aldın?»

«Üniformam için. Ya siyah olacak, ya beyaz. Öyle istiyorlar. Hani ya? Sen kendine elbise seçmedin mi?»

«Gel Allahaşkına birlikte seçelim. Ben karar veremedim.» dedim, kolundan tuttum.

Babamın beğendiği elbiseyi aldım. Giydim.

Havuzun karşısına oturduk. Bakındım. Kanapeleri dolduranların çoğunun esmer olduğunu gördüm. Göçmenlerin de artık genellikle esmerlerden oluştuğunu düşündüm. İspanyolar, İtalyanlar, Araplar, Afrikalılar, Uzakdoğulular havuzun çevresini doldurmuşlardı. Çoğu dalgın görünüyordu. Az konuşuyor, fıskıyeye ve gelen geçene bakıyorlardı. Çocuklar sorular soruyordu. Satış mağazalarının önü hep kalabalıktı. Güneş ışınları fıskıyeden kıvılcımlar halinde saçılıyordu. Göçmenlerin çoğunun yanında fotoğraf makinası vardı. Zaman zaman fıskıyenin önünde ya da gökdelenlerin yanında birbirlerinin, çocuklarının fotoğraflarını çekiyorlar, sonra gülümsüyorlardı. Dondurma yiyorlar, teneke kutulardan gazoz, bira içiyorlardı.

Yan kanapede Uzakdoğulu bir genç kızla, bir genç erkeğin alçak sesle, kendi dillerinde konuştuklarını duydum. Önlerine bakarak konuşuyorlardı. Ufak tefektiler. Yüzlerinde zaman zaman içe dönük bir gülümseme beliriyordu. Genç erkeğin genç kıza sokulmak, elini omuzuna atmak istediğini, ama ken-

di toplumunda edindiği eski çekingenliğini bir türlü yenemediğini sezdim.

Sonra kalktılar. Arkadan yürüyüşleri çocuk yürüyüşünü andırıyordu. Erkeğin omuzunda sinema makinası vardı. Bir ara genç kız gülümseyerek ona birşey sordu. Erkek yavaş yavaş, kararsızlıkla kolunu onun omuzuna doladı. Böylece engebeli bir toprakta yürür gibi, ağır ağır uzaklaşıp gözden kayboldular.

«Kanada'da çok göçmen var» diyorum babama.

«Artık göçmen istemiyor Kanada, doydu,» diyor babam. «Yerli halk da göçmenlerden tedirgin olmaya başladı.»

Düşünüyorum: Parkları, havuz başlarını, yol kıyılarındaki kanapeleri dolduranlar neden daha çok göçmenler oluyor?

ON YEDİ

Şehrin güneyine taşınmıştık. Düz ayak, temiz bir mahalleydi. Parkı, dispanseri, pazar yeri vardı. Taşıtlar ana yoldan bir fermuar kolaylığıyla akıp gidiyordu.

Yeni evde annem bizden düzenli olmamızı istedi.

Sıddık Bey amcalarla sıkı fıkı olduk. Daha çok biz onlara gidiyorduk.

Sıddık Bey amca çocuklarla şakalaşmayan, çok az gülen bir adamdı. Salondaki meşin koltuğu kara bir anıt gibi görkemli dururdu. O koltuğa ondan başka kimse oturmazdı. Tozu sık sık alınan, yeri değiştirilmeyen, saygı duyulan bir koltuktu. Sıddık Bey amca koltuğuna ağır ağır yaklaşırken kimsenin yüzüne bakmazdı. Oğulları ve damatları iş ortağıydı. Çorbaya kaşığını ilk daldıran, kadehini ilk yudumlayan hep kendisi olurdu. Az konuşarak, bakışlarıyla,

kaşlarıyla, isteklerini çevresine duyururdu. Karısı hep ona bakardı. Tuzluğu uzatır ya da hardalı yaklaştırırdı. Hepimiz ona bakardık. Evinde de koyu renk takım elbiselerle dolaşırdı. Hoşgörülü, soğukkanlı görünür, ama kimseye de kendi isteklerine ve kurallarına aykırı davranma cesaretini vermezdi. Kendisine anlatılanları başını piposunun dumanları arasında hafifçe öne doğru sallayarak ve piposunun ucuna bakarak dinlerdi. Katılmadığı bir düşünceye ise yalnız «olmaz öyle şey!» diyerek karşı çıkar, tartışmanın uzamasını istemezdi.

Babamsa onun yanında, dar omuzlu, ince ve heyecanlı bir adamdı. Şakacı özelliğini kaybediveriyordu. O da alçak sesle konuşmaya başlıyordu. Kadeh tokuştururken de Sıddık Bey amcanın kadehine alttan sokulup hafifçe değdiriyordu. Oğulları damatları da öyle yapıyordu.

Yemekte kadınların ve çocukların bulunduğunu unutur gibi davranıyordu Sıddık Bey amca. Erkeklerle konuşuyordu:

«Kaymakçı'ya yollayalım eksperi.»

«Fransa'ya uç tütün gidecek.»

«Mehmet hastalıklı işçi alma.»

Sıddık Bey amcaların evinde ben yalnızca duvardaki kuşlu saatın çalışıyla avunurdum. Ama o ses çok gecikirdi.

Yüksek tavanlı salonda bir saatın çok uzun bir zaman olduğunu düşündüm. Perdeler kalındı. Koltuk arkaları yüksekti, oymalıydı. Radyoda ağır bir taksim sesi konuşulanlara karışırdı. Babamın kravatı ise çoğu zaman eğri bağlanmış olurdu. Zaman zaman onun dalgın dalgın gülümseyerek halıya baktı-

ğını görürdüm. Benimle göz göze gelmesini beklerdim.

Annem artık başörtüsüzdü. Yengenin «çarpıntı» konusundaki sızlanmalarını soylu bir ilgiyle dinliyordu. Kadınlar erkeklerden ayrı oturunca genellikle «nefes» darlığından, «çarpıntı»dan, ve «kadınları»ndan söz ediyorlardı.

Mağazada denenen işçi kadınlar seçiliyordu. Ama onlar da ya «eli ağır» oluyorlardı ya da «aç gözlü».

Annem onlardan yemek reçeteleri aldı. İlk olarak pasta yaptı. Onun da bir «gün»ü oldu. Çünkü yeni mahallemizde kadınların birer «gün»ü vardı. «Ayın ilk çarşambası benim günüm.» Bu kadınlar birçok şeyden söz ederken sahiplik duygularını dile getiriyorlardı.

«Kapıcının eli ağır.»

«Bu evim dar geliyor.»

«Halım pek kirlendi.»

«Bugün kadınım gelmedi.»

Günlerden birinde sarı saçları tepesinde bukle bukle toplanmış bir kadın şöyle bir şey anlattı:

«Bir önceki eve bit soktu. İnanmazsınız. Ama ben de ne yaptım? Bu yeni gelene, gel kızım, dedim. Yere bir örtü yaydırdım. Soyun! Kız hık mık etti. Ya soyunursun, ya da tasını tarağını toplar gidersin, dedim. Soyundu. Soyun! dedim. Kilotunu da çıkar! Çöz saçlarını da! Bir güzel kontrol ettim. Baktım temiz, biti miti yok, oldu dedim, hadi bakalım, seni aldım.»

Bu mahallede «sıkıntı» sözünü sık sık duydum.

«Sıkıntıdan gittim, saçlarımı yaptırdım.»

«Sıkıntıdan, lâf olsun diye terziye bir elbise verdim.»

«Bir süvetere başladım. Zaman geçsin...»

O yıllarda babam Mesnevi'yi bile okumuyordu. Yoruluyordu ve galiba bazı geceler eğlence yerlerine gidiyordu.

Bir gün yeni arkadaşlarından birini eve getirdi.

«Sen Fransızca mı öğreniyorsun yavrum? Pekâlâ söyle bakalım, birine oturmasını nasıl söylersin?»

«Asseyez-vous (*) derim» dedim.

«Oldu mu ya? Oldu mu ya? Çok kaba.»

Ayağa kalktı. Kollarını iskemleye doğru uzatarak, başını yana eğerek:

«Prenez votre place s'il vous plaît. Veuillez vous asseoir je vous en prie (**). İşte böyleee!»

Cemal Bey hem kimyager hem de şairdi. «Nar çiçekleri» adlı bir şiir kitabı olduğunu hatırlıyorum.

Çok içiyordu:

«Mehmet Beyciğim, dostum! İnsanları kurtaracak olan sevgi ve güvendir.»

Babamla birlikte gazinolara gittikleri oluyordu.

Kurban bayramı geldi. Biz de kurban kestik. Annem etlerin çoğunu, bizimle, eski mahalleye yolladı. Onlara vefalı olduğunu göstermek istiyordu.

Eski otobüsümüze binerken çok neşeli olduğumuzu hatırlıyorum. Yokuşu da gülerek, çabuk çabuk çıktık. Eski komşularımız yine kapı önlerinde ya da avlularındaydılar. Bazı evlere yeni yeni odalar ek-

(*) «Oturun.»

(**) «Lütfen yerinizi alın. Rica ederim, oturun.»

lenmişti, badanalar tazelenmişti. Elektrik direklerinin sayısı artmıştı. Yeni hayatımızla ilgili sorular sordular. Gülsüm abla saçlarımı kestirdiğim için bana çıkıştı. Bizi pencere önüne oturttu. Görünümü özlemiştim.

«Hiç bir yerde böyle güzel manzara yok be Gülsüm abla.» dedim.

«Niye kaçtınız öyleyse? Bıraktınız bizi?»

Bu soruya bir karşılık veremedik. Burayı seviyordum. Ama burada kalmadığımıza da içten içe seviniyordum. Buradaki evlerde yüznumaralar dışarda, avluda, bahçedeydi. Kışın, hele geceleri, titreyerek basamakları inmek çok zordu. Şimdi artık «Nerede oturuyorsunuz?» sorusuna gülümseyerek karşılık veriyordum.

«Mehmet ağabey mağaraya müdür olmuş ha? Çok sevindik. Artık bize arka olur.»

Dağda, özellikle kadınlar, tütünün mağazalarda işlendiği yaz aylarına büyük umut bağlarlardı. Mağazaların önünü o günlerde feraceli, mantolu yüzlerce kadın doldururdu. Daha sağlıklı, daha genç görünmek için yanaklarına allık sürerlerdi. Bağırırlar, ellerini kaldırırlar, itişirler, kavga ederlerdi. Dağda çok iyi geçinen komşular, mağazaların kapıları önünde bazan saç saça baş başa gelirlerdi.

Sıddık Bey amca babama:

«İki yüz işçi yeter Mehmet,» demişti.

200 işçinin mağazaya alındığı günün akşamı, babam eve yorgun ve kaşları çatık olarak döndü. Babamın kızgın olduğu akşamlar evde bir sessizlik çökerdi. Soru soramazdık ve evdeki kediyi dışarı çıkarırdık.

Ceketini uzattı:

«Asın şunu!» dedi.

Sesi kısılmış gibiydi. Oturdu. Dirseklerini masaya dayadı. Parmaklarıyla saçlarını geriye doğru yatırıyordu. Başını önüne, omuzlarının arasına eğdi. Uzun süre konuşmadı. Babamın bu kadar tasalı olduğunu pek az görmüştük. Yakasını gevşetti. Kravatını fırlatıp attı. Boynuna bir mendil bağladı. Terliydi. Dalgın, sessiz bir akşam yemeği yedik.

Sonunda ayağa kalktı. Pencereye doğru yürüdü. Ellerini beline dayadı. Dişlerinin arasından şu sözcükler döküldü:

«Eşşoğlueşşek... Eşşoğlueşşek...»

Annem, oturduğu yerden ona bakıyordu:

«Kim yahu?» dedi, «anlatsana!»

«Budalalık bizde,» dedi babam, «ders almıyoruz. İzmir'e geldiğimizde herif bize yüz vermedi, kovmaktan beter etti. Yine gittik, boyunduruğu altına girdik.»

Annem:

«Ne var bundai» dedi, «herkes birinin boyunduruğu altına giriyor.»

«Bana göre değil yahu! Hayhoo! Ben haksızlıklara eyvallah diyemiyorum. Ortada ne dolaplar dönüyor!»

«Canım sana ne? Sen haksızlık etmezsin olur biter.»

«Ah şu zihniyet! Ah şu zihniyet! Bizi bu hale getiren işte bu zihniyet.»

Sıkıntı ve korkuyla babama bakıyorduk. Öfkesinin nereye kadar gideceği bilinmezdi. Sıcak bir ha-

ziran akşamıydı. Babam ayakta cılız kollarını savurarak konuşuyordu.

«Ustabaşları itoğlu itler! Soygun şebekesi! Ulan balyalara çöp çaput sokuşturuyorlar! Çalıyorlar! Bu tütünler de dışarıya gidiyor. İtibarımız beş paralık olacak. Sıddık Bey'e söyledim. Herif umursamıyor. Demek ki bütün bunlar kendi rızasıyla oluyor. Bugün de işçi seçerken ne numaralar çevrildi! Ustabaşları rüşvet alıyor ha! Ulan işçilerden rüşvet alıyorlar. İşe almak için. Ya da gözlerine kestirdikleri güzel kızcağızları alıyorlar. Yahu hangi vicdan kabul eder bunu? Bizimkiler, Mürvetler, Fehmiyeler, Mustafalar gelip bana durumu anlattılar. Buldum ustabaşlarını. «Ne bu hal?» dedim. Hiiç... Beni taktıkları bile yok. Sanki bunlar Sıddık Bey'in ortağı. Biz de onların emrinde memur... Üstten bakıyorlar itoğlu itler! Pezevenkler! Sen kim oluyorsun? der gibi bakıyorlar. Bizimkileri almak istedim. Mürvet'in kocası hasta, kadın iki gözü iki çeşme:

«Mehmet ağabey, sana güvendik... Bunca yıllık komşuluğumuz...» diyor. Ulan ben de kendi seçtiklerimi alacam dedim. Ustabaşları kontenjan dolmuştur, demesin mi? Alimallah birinin boğazına sarılıverecektim. Sıddık Bey'e gidip durumu anlattım. «Böyle küçük işlerle uğraşma cevabını verdi ayıoğlu ayı. Bırak işçileri onlar seçsin, diyor, sen kendini ne yoruyorsun?»

Babamın yüzü kıpkırmızıydı. Öfkeden kekeliyor, titriyordu.

«Ah ulan ah! Herif havadan milyonlar vuruyor!»

Bir an sakinleşir gibi oldu. İç çekti. Bize baktı. Sonra tane tane konuşmaya çalıştı:

«Bu zamanda milyonlar vurmak zor değil. Kredi bol. Herifin cebinden bu işler için para çıkmıyor. Alıyor bankadan krediyi. Yolluyor eksperi köylere. Gavurköy'e, Oğlanağası'na, Kaymakçı'ya... Eksper pazarlığını yapıyor. Tütünü önceden kapatıyor. Paralar alınan krediden ödeniyor. İşçi ücretleri, masraflar falan hep bu krediden. Sonra efendim, ihrac ediyor. Bir yığın üçkâğıt tabiî... Üste iyi tütün, uç tütün, alta kaba, kötü tütün. Dışardan gelen paradan herif bankalara olan borcunu ödüyor. Aldığı kredinin iki misli kazanç cebe. Paraların hepsini de getirtmiyor ha! Bir kısmı dışardaki bankalarda kalıyor. İşte böyle böyle herif milyoner. Sonra bir kurum, bir kasılma...»

Babamın sesi alçaldı. Masadaki sürahiden bir bardak su koyup içti. Bize sırtını döndü. Bu defa alçak sesle söylendi:

«Herifin kimseye saygısı yok. Yere batasıca akrabalığı da, kendi de, işi de, minneti de...»

ON SEKİZ

Babam işsiz kaldı. Odaları birbirine rasgele eklenmiş, iki katlı sarı badanalı evimizi bir göçmene 20.000 liraya sattı. Evin satıldığını bize söylediği zaman «Aa...» diyerek hepimiz birbirimize baktık. Annemin sesi kızgın bir soluk gibi odaya yayıldı: «Allah'ından bul!» Sonra pencerenin önündeki kanapeye oturdu annem, sokağa, uzaklara bakarak sessiz sessiz ağladı. Babam o gün kendini savunmadı, yalnız «İyi bir işe yatıracağım,» dedi. Akşam yemeğinde hepimiz dalgın ve suskunduk. Harcına katılacak suyu evin iki büyük çocuğu, takunyalarıyla, aşağıdan, ince toprak yolun sonundan tenekelerle, kovalarla taşımıştı. Yarım duvarları arasından küçük ve büyük ayıyı tanımıştık. Hepimizin bu eve emeği geçmişti. Zorbalıkla doğmuş, büyümüş serpilmişti. Onu terketmiştik ama özlüyorduk, annemin

tek güvencesiydi. Annem kendini yalnız duyuyordu. Babama güvenmiyordu. Bizler de bir gün çekip gidecektik.

«Anneme haksızlık ettin,» diyorum. «Evi hiç ona danışmadan, birdenbire satıverdin.»

Şehir dışında, göl kıyısındayız. Bakımlı, düzenli bir piknik yeri... Babam mangalda şiş yapıyor. Çevrede, öteki piknik yapanların yanındaki mangallardan da ince bir duman yükseliyor.

Annemin haksızlığa uğramış olarak öldüğünü düşününce acı duyuyorum. Bir an babama kızıyorum ve annemin öldüğünü söylemek istiyorum. Babama bakıyorum.

«Kitapçılık yapmak istemiştim,» diyor babam, «kimseden emir almadan iş yapmak istiyordum.»

«Ama evin parasını batırdın» diyorum.

Babam bana bakmıyor. Pişmiş etleri kâğıttan tabağıma boşaltıyor. Susuyorum ben de.

Dağılmıştık. Yatılı okullara girmiştik. Annemin babama kırgınlığının en yoğun dönemiydi. Ayrı yaşadıklarını duymuştuk. Annem annesiyle oturuyordu. Babam Gürçeşme'de. Tatildi. İzmir'e isteksiz döndüm. Liseyi bitirdikten sonra evden uzak kalmak, yatılı okulda okumak hoşuma gitmişti. Kız erkek arkadaşlarım olmuştu. Yeni bir hayata başlamanın heyecanını duymuştum. Şarkılar söylüyorduk, gezilere gidiyorduk. Toplumcu arkadaşlarına daha çok yakınlık duyuyordum. Bir yandan da Sartre'ın

«Bulantı» adlı kitabından Camus'nun «Yabancı»sından, «Dönem» dergisinde çıkan yazılardan etkileniyordum. Kafalarımız karmakarışıktı ve oturup tartışmaktan çok tad alıyorduk. Bir gün okulun bahçesinde oturmuş «Yön» okurken, karşı kanapede aynı dergiyi okuyan bir erkekle göz göze geldim. Yanıma geldi, oturdu. Okuduğumuz yazılardan, kitaplardan sözederek birbirimize yakınlık duyduk. Her teneffüste buluşmaya başladık. Bir akşam hava kararıktan sonra bahçede, bir ağacın dibinde beni öptü. Şaşkına döndüm. Yanından koşarak uzaklaştım. Yatakhanede, battaniyeyi başıma çekerek ağladım. O an annemi, babamı, kardeşlerimi düşündüm. Hepsine karşı kendimi suçlu duyuyordum. Yastığa bastırıyordum dudaklarımı.

Ondan bir hafta boyunca kaçtım. Sonunda birlikte sinemaya gittik. Evlenmeye karar verdik. Ben ona annemle babamın ayrı yaşadığından, ıssız bir dağda yaptığımız evimizin satılışından, bunun acısından hiç söz etmiyordum. Geçmişle ilgili hiç bir şeyden söz etmek istemiyordum. Hep sanattan, varoluşçu felsefeden, ve toplumcu düşüncelerden, yeni kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisinin programından, Türk Dil Kurumu'nun dilde özleşme çalışmalarından konuşalım istiyordum. İkimiz de konuşurken Öztürkçe sözcükler seçmeye çok özen gösteriyorduk. Eski sözcükler kullananlarla oturup uzun uzun tartışıyorduk. Birlikte açık oturumlara gidiyorduk. O zamanlar Dönem dergisinin yöneticileri de gençleri evlerine çağırıyordu. Kız öğrencilerin gece çıkması yasak olduğu için ben gidemiyordum. Bir süre sonra, onun da dergide şiirleri yayınlandı. Bahçede şi-

irlerini okuyordu bana ve «Yükselmek istiyorum» diyordu. «Ben de,» diyordum. Bu istekle daha çok okumaya, daha çok öğrenmeye koyuluyorduk. O sıralarda Max Beer'in «Sosyalizmin tarihi» adlı kitabı yayınlanmıştı. Bu kitabı birlikte okuduk. Sosyalist olduğumuzu anladık. Bu bir inanç olarak bizi sardı. Çalışmanın, disiplinli olmanın, yalan söylememenin, haksızlıklara karşı çıkmanın gereğine bu inançla vardık. Her konuda devrimci olmak istiyorduk. Dilde, arkadaşlıkta, sanatta. Kırlara da gidiyorduk ama; hatta onun dansa karşı da ilgisi vardı. Öğrenci çaylarında dansediyorduk. Dansetmek bana çok zor geliyordu. Benimseyemiyordum. Onu kırmak istemiyordum ve yatakhanede kız arkadaşlarımdan tangonun, valsın, ça ça ça'nın kurallarını öğrenmeğe çalışıyordum.

Okulda dernek seçimleri oldu. İkimiz de seçildik ve kültür işleriyle görevlendirildik. İlk işimiz anonsları Türkçe sözcüklerle yapmak oldu. Havale ihbarnamesi yerine «para bildirisi» diyorduk. Anonsu yemekhanede duyan öğrenciler, çatallarını tabaklara vurup, «Bravo,» diye bağırarak bize gösterilerde bulundu. Şiir geceleri düzenledik. Şairleri okula çağırdık. Dil gecesi de düzenledik. Türk Dil Kurumu'ndan yetkililer çağırdık. Okuldaki ilk yılım böyle yoğun ve hareketli geçiyordu. Çok mutluydum, eve dönmek bu yüzden bana zor geldi. O beni trene kadar geçirdi. Ayrılırken önce o ağladı, sonra da ben. Annemle babamın ayrı yaşadığından ona hâlâ söz etmemiştim. «Ne güzel, sen İzmir'e gidiyorsun, deniz kıyısına,» diyordu. İzmir'de çocukluğumun nasıl geçtiğini bilmiyordu. «Ağustosta geleceğim. Annemi babamı ge-

tireceğim, senin annen ve babanla tanışsınlar, nişanlanırız,» dedi bana. «Hayır,» dedim ürkerek. «Bu yıl olmaz, sonra beni okuldan alırlar, onlar böyle şeyleri hoş görmezler. Önce okulu bitirmeliyiz.»

Annemle anneannemin birlikte oturdukları yoksul eve gittim. Annem alnına bir tülbent bağlamıştı, solgundu.

«Ne iş yapıyor babam?» diye sordum.

«Kırtasiyecilik yapıyormuş!» dedi annem.

«Evin parasından sana verdi mi?»

«5000 lira verdi. Geri kalanla o dükkânı açmış.»

«Uğradın mı?»

«Yoo, niye uğrayayım? O zaten boş durmuyormuş. Yine bir dostu varmış.»

Annem de zor durumdaydı. Yine iğne yapmaya başlamıştı. Ama diplomasız iğne yapmanın tehlikesinden de korkuyordu.

«Sebatsız... Geçimsiz... Her işte birileriyle kavga etti. Yükselmek için insan biraz göz yummalı. Sabırlı olmalı. Biraz da insanların huyuna gideceksin. Bu her defasında yok bilmem haksızlık... Yok bilmem yolsuzluk... Kendisi de bize haksızlık ediyor. Çil yavrusu gibi dağıldık. Neden? Kimin yüzünden? Arkadaşları neredeyse emekli olacak, hem de yüksek mevkilerden... Şinasi profesör, Fethi Bey müsteşar, Cevat Bey albay... Bir bizimki bir baltaya bile sap olamadı. Çüç edip (*) bir yerde kalamadı. Hadi dedim yavrularım perişan olmasın, şimdiye kadar katlandım. Bakalım sizler de takdir edecek misiniz?

(*) Oturup

Babanıza çekerseniz emeklerim boşa gitti demektir. Ama vicdanım müsterih. Her şeye katlandım. Dayak, açlık, yoksulluk, hiç birinizin alnına leke sürmedim. Allah bana onun yüzünü bu dünyada gösterdi, ahrette göstermesin. Neydim ben eskiden! Yoldan geçerken bütün kahvelerden kalkıp bana bakarlardı. Kimler istemedi! Alın yazısı. Bir yüzbaşı vardı. Karşımızda otururdu. Hep bizim eve doğru keman çalardı. Acaba kaşımı kaldırıp da bir erkeğe baktım mı? Namusum için yaşadım. Çok şükür Allah biliyor ya... Allah'ın nezdinde hiç bir şey kaybolmaz. Bu dünyada olmasa da öteki dünyada... Bari o evi satmasaydın be adam! Az mı emeğim geçti? Ustalarla el be el çalıştım. Tam biraz rahat edecektik... Bana gün yüzü göstermedi. Allah da ona göstermesin...»

Kendime omuza asılan bir heybe satın almıştım. Kesin adresini bilmiyordu annem.

Gürçeşme'ye gittim. Otobüsten inince kırmızı topraklı eğri bir sokağa saptım. Yeşil, turuncu, çivit mavisi evler omuz omuzaydı. Aralarında bir yıkılan, düşen olsa omuzlayıp kaldıracak gibiydiler. Çatılar, tenekelerle, tahta parçalarıyla, ya da kalın naylonlarla örtülmüştü. Naylon örtülerin üzerine havalanıp uçmalarını önlemek için taşlar konmuştu. Çocuklar başlarına buyruk, oynuyorlardı. Kirden kabuk bağlamış topukları açıktaydı. Pantolonları dizlerinin saldırısına dayanamayarak açılmıştı. Eski kırık çamaşır leğenlerine, sebze kasalarına oturup yokuş aşağı kayıyorlardı.

Burası eskiden, bizim dağdan bakılınca, kavakların, zeytinlerin kapladığı bir tepe olarak görünür-

dü. Buradaki gecekonduların, bizim mahalledeki gecekondulardan daha küçük, daha bakımsız olduğunu düşündüm. Evlerin kapılarından akan kirli sular birbirine karışıyor, mor yeşil damarlı bir yol çiziyordu. Çöp tenekeleri yere çömelmiş oynayan çocukların kulaklarının arkasına düşüyordu. Kediler, köpekler, tenekeler, kara sinekler çocukların oyuncakları arasında sayılıyor gibiydi.

Zaman zaman küçük pencerelerin gerisinde, yaşlı, dumanlı, esmer ve derin yüzlere raslıyordum. Gözlerinden sokağa ince, soluk bir ışık sızıyordu.

Buralarda kâğıt, defter, kalem satan bir dükkân olup olmadığını sordum.

«Bakkalda da satılıyor abla» dedi çocuklar.

«Hayır,» dedim, «satın almak için değil. Dükkâncıyı arıyorum.»

Yeniden otobüs yoluna indim. Aşağılarda bir vadi başlıyordu. İnce bir çay geçiyordu. Karşı dağlarda eski evimizi ve Gayretiye Camiini ayırdetmeye çalışıyordum. Böylece hem yol kıyısındaki dükkânlara hem de karşı dağlara bakarak yürüyordum. Ayaklarım toz içinde kalmıştı.

Babam beni bir çok kez şaşırtmıştır. Onu, mavi badanalı bir duvarın önünde, bir mukavva parçasıyla, önündeki mangalı yellerken buldum. Saçları demek ki o yıl tepeden açılmaya ve ağarmaya başlamıştı. Mavi gömleğinin altında sırtı incecikti. Eğilmişti. Arkadan tanıdım onu. Bir kez daha onu kendime çok yakın duydum. Yeni bir savaşın içine atıldığını, yalnız olduğunu ve yaşlanmaya başladığını düşündüm.

Ona sessizce yaklaştım. Elimi hafifçe omuzuna

koydum. Ateşi yellemeye devam ederek, çatık kaşlarıyla ağır ağır çevirdi başını. Birden o taşkın ve çocuksu gülüşüyle ve bütün yüzüyle güldü.

«Aa! Vay! Sen nerden çıktın ulan?»

«Ulan mıyım ben? Geldim işte, tatil.»

«Bak hele serseriye! Nasıl buldun beni?»

O zaman babamın bizden, hepimizden gizlendiğini, bir süre için izini kaybettirmek istediğini anladım.

«Yürüye yürüye, bakına bakına buldum,» dedim.

Babamın lâcivert pantalonu temizdi, ütülüydü. Yılmamak ve hayatına yeni bir düzen vermek istediği anlaşılıyordu.

«Geç hele içeriye!» dedi.

«Yaz günü mangalı niye yakıyorsun?» diye sordum.

«Sesini çıkarma, tam zamanında geldin. Patlıcanlı kebap yiyeceğiz,» dedi.

Vitrine baktım. Klâsikleri ve toplumcu Türk yazarlarının kitaplarını gördüm.

«Demek kitap satıyorsun» dedim.

«Her şey satıyorum,» dedi gülerek, «balon, düdük bile satıyorum.»

Güneşten yanmıştı babam. Anlaşılan yine sabahları denize gidiyordu.

«Sen ateşi tutuştur, ben içerde kitaplara bakayım» dedim.

Dar, alçak kapıdan içeri girdim. Çeşit çeşit şey vardı. Elişi kâğıdı, krepon kâğıdı, küçük bayraklar, mürekkep, düdük... Toplumcu Türk yazarlarının kitaplarıyle Sokrat'ın, D. Carnegie'nin, Alain'in, Mev-

lâna'nın kitapları yanyanaydı. Duvarda, babamın el yazısıyla, kırmızı mürekkeple yazılmış bir ilân gördüm.

«Kiralık kitap da verilir.»

Babamın evden getirdiği eski iskemlelerden birine oturdum. Minderi kirlenmiş, yıpranmıştı. İçindeki pamuk görünüyordu. Masasının üstünde, eski, elden düşme «Remington» marka daktilosu duruyordu. «Yine bir şeyler yazıyordur,» dedim kendi kendime, ya tiyatro oyunu, ya da senaryo...» Kendimi bildim bileli babamın yazdığını, ama yazdıklarının yayınlanmadığını, ilgi görmediğini düşündüm. Yalnız «Sabah Postası» adlı gazetede «O Gece» adlı bir tefrika romanı yayınlanmıştı. Radyodan onu oyaladıklarını, oyunlarına bir türlü sıra gelmediğini söylerdi babam. Galiba da hiç bir zaman sıra gelmedi.

Masasının üstünde bir de kolonya şişesi vardı. Babam kolonya sürünmeyi nedense eskiden beri severdi.

İçeri girdi. Arkasından da solgun yüzlü, kıvırcık, biryantinli saçları alnına dökülmüş bir delikanlı girdi.

«Aldığım kitabı getirdim abi, bir haftalık ne ediyor?»

«Günü yirmi beş kuruş, çarp yediyle,» dedi babam.

Delikanlı masanın üstüne 175 kuruş bıraktı. Paralar şıngırdadı.

«Başka ister misin?» diye sordu babam.

«Yine ver bi Aziz Nesin be abi, gırgır bi şey olsun.»

Babam kitabı raftan indirirken delikanlı kaçamak kaçamak beni süzdü. Sonra:

«İşler iyi mi bari abi?» diye sordu.

Babam kitabı uzatırken:

«İyi, iyi» dedi, «okurken bir gazete kâğıdıyla kapla da yıpranmasın.»

«Tamam be abicim,» dedi delikanlı, «çabuk okumaya bakarım.»

Çıktı. Kitabın kapağını çevirip ilk sayfasına bakarak uzaklaştı.

«Ne iyi iş!» dedim babama. «Kazancın nasıl?»

«Hep kiralık istiyor dürzüler. İyi tabii, iyi iş. Bazan akşamları gençler doluşuyor buraya. Çiğköfte yapıyoruz. Kafayı buluyorum. Başlıyorum nutuk atmaya. Okuma sevgisini aşılamak istiyorum. Çoğu okulu yarıda bırakmış, ilkokuldan sonra okuyamamış çocuklar. Kimisi tornacı, lehimci, kalaycı, işçi, şoför, birkaç tane de sanat okuluna giden var. Bazan öyle akıllıca sorular soruyorlar ki... Ben de onlara şu kitabı oku, anlarsın diyorum. Kitabı okuduktan sonra konuşuyoruz.»

Babam yandaki basma perdeyi çekip içerdeki bölmeye geçti. Kulağıma kap kacak sesleri geldi.

«Gör bak, nasıl bir kebap olacak!» diyordu içerden.

Ben de kalktım. Yeni diktirildiği belli olan, yeni basma kokan çiçekli perdeyi çektim. Yanına gittim. Penceresiz, karanlık bir bölmeydi bu. Tepeden sarkıtılmış, gezici bir ampulle aydınlatılmıştı. Tabanı betondu. Bir köşede babamın tek kişilik yatağı vardı. Üstüne eski, yeşil çiçekli yorganını örtmüştü. Öteki köşede banyo yerini tutan küçük bir yükseklik vardı. Bir delik, bir çeşme, çeşmeye takılmış bir

hortum. Burada babamın her sabah soğuk duş aldığını düşündüm.

Yatağın yanındaki küçük masada babam etleri, patlıcanları şişe diziyordu. Hiç bir şey soramıyordum. Annemle niçin ayrı yaşadıklarını, neden bu kadar elverişsiz bir yer kiraladığını, gelecek için ne düşündüğünü... Babam da bana hiç bir zorluğunu sezdirmemeye çalışıyordu.

«Bak burada domates, biber, soğan... Çek hortumu, yıka o çeşmede, şöyle ince ince doğrayıp yap bakalım bir bostana.»

Dediğini yapmaya koyuldum. O sırada dükkâna çocuklar doluştu. Babam şişleri bırakıp yanlarına gitti. Gülüşmelerini duyuyordum.

«Ulan elli kuruş olacak,» diyordu babam, onların gülüşmelerine katılıyordu. «Serseriye bak hele! Al hadi al. Karneni göstereceksin. Zayıfın olursa seni kulaklarından ha bu tavana asacağım.»

«Amca defter de ödünç oluyo mu?» diye soruyordu bir başka çocuk sesi.

«Bakkal mı ulan burası? Daha ne istiyorsun söyle.»

«Bir defter, bir de Köprüaltı çocukları.»

«Haydi bakalım, sana gün başına beş kuruş,»

Babam elmacık kemikleri pembeleşmiş, gülümseyerek geldi yanıma. Şişleri birlikte çevirdik.

«Bir senaryo yazıyorum. Adı: Serseri.»

«Ne anlatıyorsun?» dedim, «konusu ne?»

«Kendimi,» dedi babam, «benden âlâ serseri olur mu? Ama sakın sizler bana benzemeyin.»

«Ben benziyorum,» Bunu hem gerçekten öyle sandığım için hem de babamı sevindirmek için söylemiştim.

Babam doğruldu. Ellerini beline dayadı. Bir süre sustu, sonra:

«Benzeyeyim deme,» dedi. «Bütün istediğim sizlerin bana benzememesi. Ben hayal peşinde koşan, çapkın, hercai, kararsız bir adamım; dikkatim kıt, kolay etkileniyorum, neye el attımsa başaramadım. Sizler benden daha bilgili olun. Daha başarılı olun. Ben dümeni yitirmiş gibiyim.»

«Burada iyi iş yapıyorsun ama,» dedim.

«Evet,» dedi, «başkalarını aydınlatmayı, başkalarına iyi şeyler öğretmeyi çok severim. O mağaza belâsı bana okumayı, düşünmeyi unutturmuştu. Şimdi zamanım bol, günde yüz sayfa okuduğum oluyor.»

«Bana hangi kitabı vereceksin?»

«Sana, dur bakayım... Eflâtun'u vereyim. Eee, önce anlat bakalım, hiç kendinden söz etmiyorsun. Okul nasıl? Dersler nasıl?»

«Kültür Kolu başkanıyım.»

Elini masaya vurdu babam:

«Yaşşa be!» dedi. «Büyük amaçların olsun! İlerde büyük kadın ol! Sakın kendini başkalarının kapıldığı gençlik heyecanlarına kaptırayım deme!»

Babamın ne demek istediğini anlamıştım. Ama ona açılamadım. Benim de bir sevgilim olduğunu, okulu bitirince evleneceğimizi söyleyemedim.

«Bu yurdun kalkınması için çok çalışmalı,» dedi babam. «Burayı gördün. Yoksulluk eskisinden de beter. Bu halk ne zaman uyanacak? Sen de kendine düşeni yap.»

Babamın öğütleri hoşuma gidiyordu.

Küçük tahta masanın başına geçtik. Babam önüme önce bir pide koydu.

ON DOKUZ

O tatilde sık sık babamı görmeye gittim. Birlikte gülüp konuşuyorduk. Değişik kebaplar yapıyorduk. Ayran içiyorduk. Kazancı azdı. Kazancını arttırma yollarını zaten hiç öğrenememişti. Duvara Atatürk'le Cemal Gürsel'in portrelerini asmıştı. Dini yorumlamaktan, yeni yorumlarını başkalarına iletmekten vazgeçmiş görünüyordu. Rakısını eksik etmiyordu.

Bir akşam üstü, babamın ummadığı bir saatta dükkâna girdim. Babam masasının başına oturmuş, gözlüklerini takmış, bir kitaba dalmıştı. Beni kapıda görünce birden gözlüklerini indirdi:

«Vayy! Niye bu saatta geldin?» dedi. Gelişimden hoşlanmamış olduğunu sezdim. Nasıl davranmam gerektiğini kestiremedim. Bir süre karşısında durdum. Önce şaka ettiğini sandım. Birden içerdeki böl-

meden su sesi ve kap kacak gürültüsü duyuldu. Babam başını önüne eğdi. Karşısındaki iskemleye oturdum. Elimle bölmeyi göstererek:

«Kim var?» diye sordum. Babam kekeleyerek:

«İş yapıyor,» dedi. «Bulaşıkları yıkıyor.»

O anda basma perde açıldı. Saçlarını beyaz bir yazmayla ensesinde toplamış, genç, ince bir kadın göründü. Kadın bana boş gözlerle baktı. Sonra babama döndü:

«Kim bu?»

Babam gülümsemeye çalıştı. Ama yüzünün kızardığını farkettim.

«Kızım yahu,» dedi. O zaman basma elbiseli, ayağında plâstik terlikler bulunan genç kadın beni baştan ayağa süzdü.

«Maşallah,» dedi, «yetişkin kızın var.»

Genç kadının gözlerinin altında halka halka mor gölgeler vardı. Boynu incecikti. Boynunun altındaki küçük üçgen karanlık ve derindi.

«Mektebe gidiyon mu?»

Kadın bu soruyu bana üstten bakarak sormuştu. Annemin, sızlanan, kuruntulu, hasta yüzü bir an gözlerimin önünde belirdi, sonra yerini, basma perdenin önünde, iri elâ gözleriyle meydan okuyan genç kadının yüzüne bıraktı.

«Bitir mektepleri,» dedi. «Erkeklere kanma. Hadin bakalım siz baba kız sohbete devam. Ben de işimi bitireyim. N'apalım kaynanan sevmeyecek, geç geldin, kebapları hakladık.»

Genç kadın yeniden perdeli bölmeye geçti. Perdeyi, doğal olmayan ve yersiz bir gülüşle, sert bir el hareketiyle kapattı.

Ben kitaplara göz gezdirmeye başladım. Babama bakmak istemiyordum. O da önündeki kitaba bakıyor, okuyormuş gibi yapıyordu.

«Ben şöyle bir uğramıştım baba,» dedim, «gideyim, annem merak etmesin.»

Babam kalktı:

«Olur,» dedi, «yarın gel ha! Çömlek aldım. Göveç yapar fırına veririz.»

Ayaktaydık. Birbirimize suçlu suçlu bakıyorduk.

«Gelirim,» dedim. Tıkanmıştım.

Babam elini cebine attı:

«Dur sana para vereyim,» dedi, «annene de götür.»

Parayı avucumda buruşturarak kapıya doğru yürüdüm.

Birden basma perde yeniden açıldı. Genç kadın:

«Niye kalktın anam?» dedi. «Otururduk.»

«Alasmarladık,» dedim.

Tozlu yolda gözyaşlarımı güçlükle tutarak yürüdüm. Makina yağı kokan, kirli bir delikanlı yanımdan geçerken omuzuma vurdu:

«Yavrum! dedi, yerim seni!»

Anneme parayı verdim. Babama iki gün sonra gittim. Beni sevinçle, güleryüzle karşıladı. Kendisinin de artık ders çalıştığını söyledi. Akşam lisesine yazılmıştı. Lisenin ikinci sınıfına almışlardı onu. Ama dört dersten bütünlemeye kalmıştı. Bu yüzden bunu bana daha önceki gelişlerimde söyleyememişti. Bana sınıfta çekilmiş bir fotoğrafını gösterdi. Genç arkadaşlarının arasındaydı. Ellerini, karnına bastırdığı bir ders kitabının üstünde kavuşturmuştu. Kravatı ve alabros saçlarıyla, disiplin cezalarından sonra uslu

ve çalışkan olma sözü vermiş bir öğrenci gibiydi. Boynunu hafifçe bükmüş, gülümsüyordu. Bir yandan da Amerikan Kültür Merkezinin kurslarına devam ediyordu babam. Böylece kendini hızlı bir çalışmaya vermişti. Liseyi bitirip Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin felsefe bölümüne yazılacağını söylüyordu.

Babamla artık, sabahları Konak'da, saat kulesinin altında buluşup denize gidiyorduk. Babam yüzmede gençlerle yarışıyordu. Çoğunu geride bırakıyordu. Denizden çıkınca top oynuyor, kaynamış mısır yiyorduk. Böylece de güzel bir tatil geçiriyorduk. Öğleden sonraları da derslerine çalışıyordu babam. Dükkân işlerini hemen hemen unutmuştu. Yeni mal gelmiyordu. Yaz olduğu için müşterisi de azalmıştı.

Ayrılacağım gün annemle babamı istasyonda biraraya getirdim. Bir kanapede oturduk. Birbirlerine karşı çekingendiler. Beni aralarına almışlardı. Birbirleriyle konuşmuyorlardı. Bir ara annem:

«Kızım görüyorsun hastayım, beni mektupsuz bırakma» dedi. Babam karşıya bakarak ve pek de ilgilenmiş görünmeyerek:

«Yine neyin var?» diye sordu.

Annem yüzünü benden yana çevirerek cevap verdi:

«Safra kesem, biliyorsun, kalbim, tansiyonum...»

Babam eğilerek anneme küskün küskün baktı:

«Hiç bir zaman öğütlerimi tutmadın ki,» dedi. «Sana dedim: Her sabah spor yapacaksın, bol bol yürüyeceksin, bol su içeceksin. İyimser olacaksın, evhamlı olmayacaksın.»

Annem ona yan yan bakarak:

«Yaa!» dedi, «bu kadar sıkıntıdan sonra iyimser olacağım...»

«Seni doktora götüreyim.» dedi babam.

Beni trene bindirdiler. Onlara pencereden bakarken derin bir acı duydum. Annemin dudakları renksizdi. Başında çiçekleri solmuş başörtüsü vardı. Mendiliyle gözyaşlarını kuruluyordu. Babam ise gözlerini kırpıştırarak, gülerek bakıyordu bana. Ellerini arkasında kavuşturmuştu. Bir ara vagon penceresine iyice yaklaştı. Ben de eğildim:

«Dediklerimi unutma! Büyük kadın olacaksın! Ben de liseyi bitirip sana yetişeceğim.» dedi.

«Tamam.» dedim.

Geride kalmış olan annem bir an ikimize de kuşkuyla baktı.

Tren uzaklaşırken, babamın annemin kolundan tuttuğunu gördüm. Trenle birlikte yürümek istiyordu. Annemi de sürüklüyordu. Hâlâ güldüğünü, benimle şakalaşmak istediğini fark ediyordum.

YİRMİ

Babamın kâğıt tabağıma koyduğu etleri yiyorum. Öteki masalarda da çiçekli kâğıt tabaklar, kâğıt bardaklar... Kanada'da kâğıt ve elektrik enerjisi çok tüketiliyor. Kâğıttan çiçekli peçeteler, çeşit çeşit kurulama bezleri, çocuk bezleri... Aklıma kâğıt sıkıntısından kitap ve dergi basımının karşılaştığı engeller ve yükselen kâğıt fiyatları geliyor.

Babam getirdiğim rakının son damlalarını kadehine boşaltıyor:

«Evet,» diyor, «doğru, o evi satmakla haksızlık ettim. Ama işte burada bu haksızlığı gidermek için çalışıyorum. Emeklilik ikramiyemle orada annene kaloriferli daire alacağım. Geri kalanıyla bir de kitapçı dükkânı açacağım. Dükkânı senlen birlikte çalıştırırız. Bakalım annen o zaman geçmişteki sıkıntıları unutabilecek mi?»

Ağaçların üst dallarına, gökyüzüne, sonra da babama bakıyorum. Kadehi dikiyor başına. Boynu yıkık bir koyu andırıyor.

Karşıdaki adalardan birinde bir helikopter havalanıyor.

«Oralarda ne var?» diyorum, «otel falan mı?»

«Hayır,» diyor babam, gür kaşları çatık. «Ev. Adaları bile satın alıyorlar! Yatları helikopterleri var. Tatillerini geçiriyorlar, ya Amerikalı ya da İngiliz bunlar.»

Havalanan helikoptere bakıyor o da:

«Lüksün içine batmışlar, yere batasıcalar!»

Öfkeyle koyuyor kadehini masanın üstüne. Böylece getirdiğim rakı son damlasına kadar tükenmiş oluyor:

«En çok neyi arıyorum biliyor musun? Köydeki öğretmenliğimi. Kooperatif kurduracaktım. Çocukları yatılı okullara yollayacaktım. Onlar da okullarını bitirdikten sonra gelip köylerdeki insanları aydınlatacaklardı. Her köyde uyanık, aydın adamlar olsa bak nasıl kalkınır bütün Türkiye.»

«Baba,» diyorum, «düzen bir bütündür. Bütünün kökten değişmesi gerekir. Kalkınma da ancak böyle olur. İnsanları aydınlatmakla iş bitmiyor. Aydınlanan insanların üretim ilişkilerini değiştirmesi gerekir.»

«Her aydın, her yurtsever kendine düşeni yapsa düzen değişir» diyor babam.

«Aydınlar tek başlarına ne yapabilirler baba?» diyorum. «Sen tek başına ne yapabildin? Senin durumunda olan bir sürü ilerici, temiz yürekli, haksever insan var, ama bozukluğu, geriliği bir ahlâk sorunu

olarak gördükleri için işin içinden nasıl çıkılacağına bir türlü akıl erdiremiyorlar. Ayrıca tek tek hep engellerle karşılaşıyorlar. Sen hayatın boyunca haksızlıklara, yolsuzluklara karşı çıkmak istedin. Hep engellerle karşılaştın. Kendini bile kurtaramadın.»

Son söylediğim sözün babama bir tokat gibi çarptığını duyup üzülüyorum.

Babam birden alçak sesle, uzaklara bakarak mırıldanıyor:

«Sen yanmasan, ben yanmasam biz yanmasak nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa?»

Coşkuyla gülümsüyorum:

«Doğru,» diyorum, «ama neyin nasıl değişeceğini kavrayarak göze almalı yanmayı. Sen haksızlıklarla savaşmayı istedin, herkesin senin gibi olmasını özledin. Ama bu çıkışlar hep sonuçsuz, yetersiz kalıyor baba. Düşünceyi sistemli olarak kavramak, öğrenmek, yaşanılan olaylardan doğru sonuçlar çıkarmak gerekiyor. En önemlisi de sen hep kendi başına, kendi kafana estiği gibi davranmışsın. Önemli, temel konuları bilimsel olarak öğrenmemişsin, sınıf kavramı da kafanda karmakarışık, hem senin sınıfsal durumun da çok değişikliklere uğramış. Kararsız, tutarsız davranışların buradan ileri geliyor.»

Babam bana dikkatle ve uzun uzun bakıyor. Bir an ikimiz de susuyoruz. Babamla şimdiye kadar hiç bu kadar kesin konuşmamıştım. Birden babam çekingen bir kırgınlıkla konuşuyor:

«Nive gelirken bana bilim kitapları getirmedin öyleyse? Böyle kitaplar elimize geçmiyordu eskiden.»

Babamın sorusuna verecek bir karşılık bulamıyorum. Niye babamın bazı temel bilgileri edinmesi

için katkıda bulunmuyordum? Artık ondan hiç bir şey beklenemeyeceğini ve onun bütün olanaklarını tüket-tiğini mi düşünüyordum? Roman, hikâye kitabı yol-luyordum ona. O da yıllarca toplumcu Türk yazarla-rının romanlarını severek okumuştu, onlarla coşmuş, heyecanlanmıştı.

«Tamam baba,» diyorum, «ben gider gitmez sana ilk elde okuman gerekli kitapları yollayacağım.»

Karşıdaki beyaz badanalı şato, kanı çekilmiş, felce uğramış yaşlı hayatları düşündürüyor bana.

Babamın ormanın havasını içine çekip, içindeki havayı tazelediğini görüyorum.

YİRMİ BİR

Babam bugün beni uğurlayacak.

Dün gece yine işindeydi. Sabah izin alıp geldi. Mavi üniforması artık buruşmuş, kirden parlamaya başlamıştı. Daha önce temizleyip ütülemeyi düşünmediğim için üzüldüm. Burada kaldığım sürece kimi zaman yalnız, kimi zaman babamla, sokaklarda, parklarda, göl kıyılarında dolaştım, yazacağım roman için notlar aldım. Babamı ve babam gibi «ülkücülük»le yola çıkan kuşağı anlamaya, onun eksiklerini kavramaya çalıştım. Oğlum da benim eksiklerimi anlayacak. Ben de ona tanığı olduğum olayları, karşılaştığım zorlukları anlatacağım. Bu dönemin çelişkilerini, insan ilişkilerini, gençliği, halkla gençlik arasındaki yakınlaşmaları ve uzaklaşmaları, sıkıyönetimi, düşüncenin durdurulmazlığını, değişen değer ölçülerini, değişen

insanları, yöntemleri anlatacağım. Onun bana söyleyeceği şeyleri kestiremem. Bense babama söyleyeceğimi söyledim.

Babam burada kalmamı istedi. Kalamayacağımı açıkladım. Kanada hiç bir özelliğiyle beni bağlayamazdı. İnsan bir zincirin halkası olmak istiyor. Burada neye bağlanıp eklenebilirim?

Kitapçı dükkanlarını dolaştım. Sokağa her çıkışımda cevizli, fıstıklı dondurma yedim. Bu dondurmaları çok sevdim.

Babamla ancak akşam üzerleri birlikte olabiliyorduk. O uyurken ben evden çıkıp dolaşıyordum. Bakınıyordum, düşünüyordum, gördüklerimi yorumlamaya çalışıyordum. Tanıdığım insanlara rastlama olanağının olmayışı zaman zaman bana sıkıntı veriyordu. Benim dışımda, kendi kuralları, kendi alışkanlıkları içinde yaşayan bir bütün vardı. Kafam sorularla doluydu.

Bir öğleden sonra, güzel bir rastlantıyla, Kanadalı bir arkadaşım oldu. İlk karşılaşmalarda insanları yaklaştıran genellikle ortak bir düşüncenin sezilişi, ortak bir ilgi ya da ortak bir tepki oluyor.

Bir kanapede oturmuştum, durgun göle bakıp kafamdaki karışık düşünceleri ayırıyor, yeniden birleştiriyor, sonuçlar çıkartmaya çalışıyordum. Birden sarışın, öğrenci görünüşlü bir genç kızın yanıma, kanapenin öteki ucuna oturduğunu gördüm. Otururken bana baktı, gülümsedi. Ben de gülümsedim. Az sonra o, omuzundaki yıpranmış deri çantasını dizlerinin üstüne koydu ve içinden bir kitap çıkarıp okumaya koyuldu. Elindeki kitaba merakla baktım: «Dünyada ve Kanada'da az gelişmişlik» Genç kızın sade, ağırbaşlı

bir görünüşü vardı. Onunla konuşma isteği duydum. Kanada'yı tanımak istiyordum. Kendimi ona yakın buldum ona şu soruyu sordum:

«Kanada az gelişmiş ülkelerden mi sayılıyor?»

Genç kız başını salladı ve nereli olduğumu sordu. Türkiye'li oluşum onu ilgilendirdi, o da benimle konuşma isteği duydu. Adı «Caroll» dü. Gazetecilik öğrenimi görüyordu. Bu akşam, köye ailesinin yanına gidecekti. Babası, Amerikalılarca işletilen bir karavan fabrikasında işçiydi. Ben de ona, babamdan ve babamla Kanada'da buluşmamızı anlatan bir roman yazma isteğimden sözettim. Kanada'nın nasıl sömürüldüğünü bana anlatmasını istedim.

«Kanada, doğal kaynakları bakımından zengindir,» dedi Croll. «Amyant, demir ve petrolü boldur. Ama Amerikalılar bunları bizden ucuza alır. Bize yeniden mamul eşya olarak satar. Kanada Amerikan yatırımlarına yıllarca kollarını açmıştır. Amerikalılar burada geniş topraklar almış, fabrikalar kurmuştur.»

Caroll'e dünyanın bütün sömürülen ülkelerinde aşağı yukarı aynı durumun sözkonusu olduğunu söyledim. Caroll'ün ailesi Quebec bölgesinde bir köyde yaşıyordu. Bu köyde, bir Amerikan şirketi, otomobiller için karavan yapan bir fabrika kurmuştu. Babası da işte bu fabrikada çalışıyordu. Bu fabrikanın ilginç öyküsünü anlattı bana Caroll. Bu bölgede hammadde boldu ve elemeği ucuza geliyordu. Bir gün fabrikada nedeni anlaşılamayan bir yangın çıkmıştı. Fabrika Amerikalılar tarafından yakılmış olabilirdi. Ama bu bir kuşku olarak kalmış, kesinliği kanıtlanamamıştı. Yangından sonra Amerikalılar fabrikayı yine aynı

bölgede bir başka köyde kurmaya karar vermişlerdi. O köyde hammadde daha da boldu. Bu fabrikanın ortadan kalkması şimdiye kadar orada çalışan bir çok işçinin bir anda işsiz kalması demekti. İşçiler şirketi fabrikayı yeniden kurmaya razı etmek istiyorlardı. Şirket yanaşmıyordu. Bunun üzerine işçiler ve yakınları inşaatta çalışmayı kararlaştırarak fabrikayı yeniden yapmaya koyulmuşlardı. Bu durumda Amerikalılar direnememişti. Bütün köy halkı, kadınları, yaşlılarıyla birlikte günlerce fabrikanın yapımında ücretsiz olarak çalışmıştı. Fabrika yeniden kurulmuştu ve işçiler sevinç içinde işlerine kavuşmuşlardı.

Caroll bunları bana üzülerek ve öfkeyle anlattı. Amerikan propagandalarının Kanada halkını nasıl etkilediğinden sözetti. Bu propagandalar sürekli olarak «hürriyet»ten sözediyor ve komünizm korkusunu yaygınlaştırıyordu. Kanada'nın zenginliği şimdilik az olan nüfusa yetiyordu, halk da bolluktan payını alabiliyordu. Ama hayat zorlaşmaya başlamıştı bile. Fiyatlar artıyordu. Fabrikada grevler yapılıyordu; işçiler ücretlerin artmasını istiyordu. Ücretler artıyor ama hayat yeniden pahalılaşıyordu.

Caroll Kanada'ya etin bile Amerika'dan geldiğini söyledi. Oysa Kanada'da et boldu ama Amerikan tekellerine satılıyordu. Amerika'dan ise hazır, paketlenmiş et sanayi ürünü olarak geliyordu. Ete konulan kimyasal maddelerin sağlığa zararlı olduğu saptanmıştı. Bu yüzden gazetelerin, kamu oyunun baskısıyla Kanada hükümeti et ithalâtını durdurmaya karar vermişti. Amerika buna hemen tepki göstermişti. Kanada Amerika'dan et almayacak olursa

Amerika gümrük vergilerini arttıracaktı. Kanada direnememişti. Et ithalâtına yeniden başlamıştı.

Caroll'e anlattıklarını yazacağım romana aktaracağını söyledim. Dünyadaki bütün olayların birbiriyle bağıntılı olduğunu ve çeşitli olayların birbirini açıklayabileceğini ekledim. Ayrıca ona babamın buradaki yalnızlığının ve yorgunluğunun bana dokunduğunu anlattım. Caroll de bana babasından sözetti.

Arkadaşlığımızı sürdürmeye karar vererek ayrıldık. Caroll beni köye çağırdı. Ama Quebec buraya uzaktı. Trenler pahalıydı. Babamdan yol parası isteyemezdim.

Arkasından baktım. Omuzuna astığı çantası bir omuzunu yana doğru eğmişti. Ağaçların gölgesinde dalgın ve özensiz adımlarla yürüyordu. Düşüncelerimiz ve babalarımız birbirine benziyordu. Caroll'ü bir daha göremeyecektim ama ona yazacaktım. «Kardeşim Kanadalı» diye başlayacaktım mektubuma.

Buradaki son gecemi çok az uyuyarak geçirdim. Babamın emekliliğine kadar sürdüreceği zor hayatı düşündüm. İş dönüşü konserve alacak, ısıtıp yiyecek. Yorganını başına çekip uyumaya çalışacak. Çamaşırlarını yıkayacak, gömleklerini, pantolonlarını ütüleyecek. Buraya gelmeden önce babamın bolluk içinde, gezerek, arkadaşlar edinerek yaşadığını sanıyordum.

Yaşlı alman kadın benim gidişime sevinir. Ben buradayken babam onunla daha az ilgilenmişti. Onu birkaç kez kırmıştı. Bundan böyle bazı akşamlar balkonda birlikte oturup babamın hazırladığı yemekleri yiyecekler. Babam kadının haksızlığa uğradığını

düşünüyor. Çocuklarının, komşularının, pansiyon sakinlerinin ona gösterdiği katılığa, kayıtsızlığa karşı çıkmak için ona yardım ediyor. Kadın ona güç anlaşılır ingilizcesiyle bir nazi olan eski kocasının kötülüğünden sözedip duruyormuş. Savaşı anlatıyormuş, bazan da dalgın dalgın Almanca marş mırıldanıyormuş. Babamsa ona kendi hayatıyla ilgili hiç bir şey söylemiyormuş. Kadın tazminat almak için uğraşıp duruyor. Çoğu zaman dilekçeleri birlikte yazıyorlar, babam gidip atıyor postaya, cevabı da birlikte bekliyorlar.

Babam bana kendi valizini veriyor. Eşyalarımı yerleştirmeme yardımcı oluyor.

«Sen bırak baba,» diyorum. «Yorgunsun, uykusuzsun.»

«Boşver,» diyor, «bundan sonra bol bol uyurum. Şu makinanın da Allah belâsını versin ha! Kocaman, alâmet birşey. Onu çalıştırsaydım işletseydim bu kadar sıkılmazdım. Bütün gece karşımda kaya parçası gibi duruyor. Ne boktan iş! Ulan benim elim kolum tutuyor, niye böyle iş verirler? Fabrikada işçi olsaydım çok daha iyi olurdu imanıma»

«Hem işçileri de aydınlatırdın» diyorum.

Babam yarı kırgınlık yarı şakayla:

«Dalga geçme ulan,» diyor, «tabii aydınlatırdım.»

«Ama önce okuyacaksın,» diyorum, «sana yollayacağım kitapları. Sonra gider baş vurursun. Beni işçi olarak deneyin dersin, sağlığım iyi, gücüm kuvvetim yerinde dersin.»

«Yaşşa be aslan kızım!» diyor babam, sırtıma vuruyor, «sen de bayağı moral veriyorsun! Yeniden

gençleşiyorum! İnsan kendine bir amaç edinince yaşlanmaz. Türkiye'ye gelince gençlerle çalışacağım, göreceksin.»

Torunlarına aldığı eldivenleri, oyuncakları valizime yerleştiriyor. Valizin kapağını elleriyle bastırarak kapatıyor. Şakağındaki ince damarın kabardığını görüyorum. Gözlerinin içi kanlı. Kirpikleri ne kadar azalmış!

Babama şu anda derin bir sevgi duyuyorum. Kendini örnek olarak gösteren, saygınlığının zedelenmesine katlanamayan bir baba olmadı o. Çocuklarında borçluluk, suçluluk duygusu yaratmak için çektiği sıkıntıları, zorlukları ileri sürmedi. Sağlığını korudu. Bize de sağlığımızı koruma yollarını öğretti. Tasarılarını gerçekleştiremedi. Dağınık düşündü, dağınık yaşadı. Şimdi beyaz saçlarıyla yine de kendine amaçlı bir gelecek hazırlamak istiyor. Annemin öldüğünü bilmiyor ve kaloriferli bir daireyle onun gönlünü almak, çapkınlıklarını, parasızlığını bağışlatmak istiyor.

Üniformasını burada bırakıp, belki de gelirken aldığı beyaz fötr şapkasıyla, herkesi şaşırtacak sağlıklı, umutlu yaşlılığıyla geri dönecek. Ama dört yılını yalnız geçirmesi kolay olmayacak. Tasarılar ve yeniden kazanmaya çalışacağı bilgiler ona gereken direnci sağlayabilecek mi?

Odadan çıkarken babamın yatağının yanındaki yeni terliklerine, masanın üstünde duran kolonya şişesine ve yazı makinesine bakıyorum.

Yaşlı alman kadın bizim kapıdan çıktığımızı görünce bastonuna dayanıp ayağa kalkıyor. Bir an yüzünü acı ve telâşın kapladığını görüyorum. Çıkıyor

odasından. Babamın elindeki valize bakıyor. Dudakları kıpırdıyor:

«Nereye?» diye soruyor.

Babamı yitirmekten korktuğunu seziyorum.

«Bu,» diyor, babam, başıyla beni göstererek, «bu, kızım gidiyor.»

Yaşlı kadın birden bana sevinçle bakıyor:

«Nereye?» diye soruyor yine.

«Türkiye'ye» diyor babam.

Gülümseyerek, kuru bir dal parçasını andıran elini uzatıyor. Ben de uzatıyorum. O an, bir burukluk, belli belirsiz, karmakarışık bir sevgi duyuyorum. «Ölmese» diyorum, kendi kendime «İyileşse de babama arkadaş olsa...»

Tahta basamaklar ayaklarımızın altında gıcırdıyor. Alt kattaki odadan taşkın, genç bir şarkı duyuluyor.

Babama: «Daha iyi bir eve taşınsan...» diyorum.

«Evler pahalı» diyor babam.

«Pek de o kadar kendini sıkma, biraz da gez eğlen» diyorum.

«Geziyorum, tabii, barlara bile gidiyorum.»

Gülüyoruz. Eski eve son bir kez bakıyorum. Babam bir araba çağırıyor. Arabada konuşmuyoruz. Ağaçların yaprakları kızarmış. Güneş ışınları bulutlardan süzülerek duvarlara vuruyor. Babam, Kanada'da kışların çok sert, çok karlı, amansız geçtiğini yazmıştı.

İşlemleri tamamladıktan sonra babamla, havaalanının bekleme salonunda kırmızı, yumuşak koltuklarda oturuyoruz.

«İş bulabilecek misin?» diye soruyor babam. «Seni yeniden öğretmenliğe alırlar mı?»

«Belki alırlar,» diyorum. «Gider gitmez başvuracağım.»

«İş buluncaya kadar ben sana para yollarım,» diyor babam.

«Yeteri kadar yolladın, artık yollama. Öğretmenliğe alınazlarsa gazetelerde iş arayacağım.»

«O daha iyi,» diyor babam, «makaleler yazarsın, gerçekleri anlatırsın.»

Gülüyorum. Portakal suyu içiyoruz. Babamın mavi gömleğine portakal suyu damlıyor. Eliyle hızlı hızlı silmeğe çalışıyor.

«Hay Allah!» diyor, «şu sakarlıktan kurtulamadık gitti.»

«Boşver.» diyorum. Babamın eskiden beri sık sık birşeyleri devirdiğini, kırdığını, üstüne birşeyler döktüğünü hatırlıyorum. Böyle durumlarda hep küfreder, çıkışırdı kendine. Her zaman heyecanlı, telâşlı oluşundan ileri geliyordu bu.

Nevyork yolcularını uçağa çağırıyorlar. Ben de Nevyork yolcusuyum. Bunu biraz geç kavrıyorum. Garipsiyorum. Bir daha herhalde hiç. Nevyork yolcusu olmayacağım.

Babam benden daha telâşlı. Uçağı kaçırırım diye korkuyor. Sarılmak için yaklaşıyorum ona. Birden son anda önüne bakarak bana şunları söylüyor:

«Annen gelebilirse gelsin. Artık bu inadından vazgeçsin. Dört yıl sonra birlikte döneriz. Mektuplarıma karşılık vermedi. Şu kinini yumuşatmaya çalış.»

Bir an gördüğüm renkler, biçimler eriyor, birbirine karışıyor. Hiç bir şey söyleyemiyorum.

Babamı, beyaz kıl kökleri güneşte yanıp sönen çökük yanaklarından öpüyorum. O da beni öpüyor. Bütün gücüyle üzüntüsünü, heyecanını bastırmaya çalıştığını seziyorum.

Alnımdan da öpüyor.

«Annen gelirse, yumuşak derili, altı kösele, siyah bir çift ayakkabı da getirsin,» diyor gülerek.

Bunu tam ben uzaklaşacakken söylüyor. O an dönüp babamın yüzüne bakamıyorum.

Büyük camlı kapıya gelince duruyorum, son kez bakıyorum babama. Ellerini beline dayamış, ayaklarını iki yana açmış, dimdik duruyor. Gülümsüyor mu, yoksa çok mu üzgün, anlayamıyorum. Yüzünü beyaz kaşlarının gölgesi kaplamış.

Aysel Özakın, 1974

gurbet yavrum

aysel özakın

e YAYINLARI
30TL.

roman

